

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

KUTATÁSI JELENTÉS

PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSI PROGRAMOK FELMÉRÉSE
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS
2016-2020

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

KUTATÁSI JELENTÉS

PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSI PROGRAMOK FELMÉRÉSE
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

2016-2020

2020. december

Engedélyező:

Domokos László
elnök

Az Elemzés
az interneten
a www.asz.hu
oldalon
olvasható.

Kutatásvezető:

PROF. DR. NÉMETH ERZSÉBET felügyeleti vezető

Készítették:

DR. VARGHA BÁLINT projektvezető

BEKE ANDREA számvevő

TORDAI HEDVIG számvevő gyakornok

DOMOKOS KINGA számvevő gyakornok

Közreműködtek:

MILANOV VIKTOR tudományos munkatárs

MIKES BENEDEK számvevő

PAPP ÉVA számvevő

PRÁVITZNÉ PEJKÓ NOÉMI számvevő

Kiadja az Állami Számvevőszék

EL-3032-001/2020.

TARTALOM

▶	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	5
▶	1. A KUTATÁS CÉLJA, AKTUALITÁSA ÉS FŐ KÉRDÉSEI	8
	1.1 Kutatás célja, aktualitása	8
	1.2 Kutatási kérdések	8
▶	2. A KUTATÁSI TERÜLET BEMUTATÁSA	10
	2.1 A pénzügyi kultúra fejlesztésével kapcsolatos állami szerepvállalás	10
	— 2.1.1 A STRATÉGIAI ALAPOK MEGTEREMTÉSE	10
	— 2.1.2 JOGSZABÁLYI KERETEK KIALAKÍTÁSA	11
	2.2 A pénzügyi kultúra fejlesztéséhez kapcsolódó főbb szervezetek, programok	13
	— 2.2.1 PÉNZIRÁNYTÚ ALAPÍTVÁNY	13
	— 2.2.2 PÉNZ7 - PÉNZÜGYI ÉS VÁLLALKOZÓI TÉMAHÉT	14
	— 2.2.3 ECONVENTIO KEREKASZTAL KÖZHASZNÚ EGYESÜLET	14
	— 2.2.4 JUNIOR ACHIEVEMENT ALAPÍTVÁNY	14
	— 2.2.5 OTP FÁY ANDRÁS ALAPÍTVÁNY	14
	2.3 A szakirodalom áttekintése	15
	— 2.3.1 A PÉNZÜGYI KULTÚRA FOGALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA	15
	— 2.3.2 A MAGYAR LAKOSSÁG PÉNZÜGYI KULTÚRÁJÁRA VONATKOZÓ KUTATÁSOK	16
	— 2.3.3 PÉNZÜGYI SÉRÜLÉKENYSÉG ÉS PÉNZÜGYI KULTÚRA	16
	— 2.3.4 A TUDÁSÁTADÁS FELMÉRÉSE, ÉRTÉKELÉSE	17
	— 2.3.5 KÉPZÉSEK HATÁSA A PÉNZÜGYI KULTÚRÁRA	17
▶	3. HIPOTÉZISEK.....	19
▶	4. MÓDSZERTAN	20
	4.1 A kérdőív kialakítása.....	20
	4.2 A kérdőívek felvétele.....	20
	4.3 A kérdőívek feldolgozása, kutatási kérdések vizsgálata.....	20
	4.4 Válaszadók, minta	20
▶	5. EREDMÉNYEK	23
	5.1 Hogyan alakult a képzések volumene?	23
	— 5.1.1 HOGYAN ALAKULT A KÉPZÉSI PROGRAMOK SZÁMA?	24
	— 5.1.2 HOGYAN ALAKULT A KÉPZÉSBEN RÉSZTVEVŐK LÉTSZÁMA?	25
	5.2 Kiknek szólnak a pénzügyi kultúra fejlesztését célzó képzések?.....	27
	— 5.2.1 MI JELLEMZI AZ ELÉRT CSOPORTOK KORÖSSZETÉTELÉT?	27
	— 5.2.2 MI JELLEMZI AZ ELÉRT CSOPORTOK TÁRSADALMI REPREZENTÁLTÁSGÁT?	28

— 5.2.3 A FELNŐTTEK KÖRÉBEN KIKET CÉLOZNAK A KÉPZÉSEK?	29
— 5.2.4 MENNYIRE JELENNEK MEG A KÉPZÉSEK CÉLCSOPORTJAI KÖZÖTT A PÉNZÜGYILEG SÉRÜLÉKENY FELNŐTTEK?.....	30
5.3 Milyen forrásokból finanszírozzák a képzéseket?	31
5.4 Melyek a képzések fő célkitűzései? Mennyire hangsúlyosak az egyes témakörök?. 33	
— 5.4.1 MELYEK A KÉPZÉSEK CÉLJAI?	33
— 5.4.2 MILYEN SÚLLYAL JELENNEK MEG AZ EGYES TÉMAKÖRÖK?	34
— 5.4.3 VAN-E ÖSSZEFÜGGÉS A TÉMAKÖRÖK SZÁMA ÉS A KÉPZÉSEK HOSSZA KÖZÖTT?	35
— 5.4.4 MILYEN TÉMAKÖRÖKET ÉRINTENEK A PÉNZÜGYILEG SÉRÜLÉKENY CSOPORTOKNAK SZÓLÓ KÉPZÉSEK?	36
— 5.4.5 MELY KÉPZÉSI CSOPORTOK ESETÉBEN JELENNEK MEG A JÖVEDELEM MEGSZERZÉSÉVEL KAPCSOLATOS ISMERETEK?	37
— 5.4.6 MILYEN MÉRTÉKBEN JELENIK MEG A NYUGDÍJAS ÉVEKRE VONATKOZÓ STRATÉGIA TÉMÁJA?.. 39	
5.5 Milyen módszerek jellemzik a képzéseket?	40
5.6 Milyen időtartamúak a képzések?.....	42
— 5.6.1 HOGYAN VÁLTOZOTT A KÉPZÉSEK IDŐTARTAMA 2016-RÓL 2020-RA?.....	42
— 5.6.2 MEKKORA LÉTSZÁMOT ÉRNEK EL A KÜLÖNBÖZŐ HOSSZÚSÁGÚ KÉPZÉSEK?.....	44
— 5.6.3 MILYEN IDŐTARTAMÚAK A KÖZOKTATÁSON KÍVÜLI KÉPZÉSEK?	44
5.7 Mennyiben érhetőek el, illetve állnak rendelkezésre a képzések tematikai és tananyagai?	45
5.8 Milyen szakképzettségűek a képzések oktatói?	47
5.9 Mennyire jellemző az oktatók felkészítése?	49
5.10 Mennyire jellemző a résztvevők igényeinek felmérése?	51
5.11 Mennyire jellemző a képzések eredményességének mérése?	52
5.12 Felhasználják-e a képzési programok tapasztalatait?	53
5.13 Mi jellemzi a közpénzt felhasználó képzések minőségbiztosítottságát?	53
5.14 Mi jellemzi a képzést végző szervezeteket?	58
◀ 6. KÖVETKEZTETÉSEK.....	61
◀ 7. FELHASZNÁLT IRODALOM	64
◀ 8. MELLÉKLETEK	66

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az Állami Számvevőszék társadalmi felelősségvállalásának kiemelt területe a magyar lakosság pénzügyi tudatosságának erősítése. Ezt az Országgyűlés 41/2014. (XI. 13.) határozatában elismeri és támogatja.

Intézményünk 2016-ban felmérte és értékelt a hazai pénzügyi kultúra fejlesztését szolgáló kezdeményezéseket. A felmérés eredményei arra hívták fel a figyelmet, hogy bár a közoktatásban tanulók jelentős hányada részesült, jellemzően nonprofit szervezetek által nyújtott, pénzügyi kultúra fejlesztését célzó képzésben, ezek a képzések igen rövidek, alig pár órák voltak, illetve jellemzően az eredményesség visszamérése – és ennek hiányában a képzések megfelelő átalakítása – elmaradt. Kockázatot jelentett továbbá, hogy a képzési tematika, a tananyagok rendelkezésre állása, nyilvános elérhetősége nem volt jellemző. A kutatás eredményei arra is felhívták a figyelmet, hogy a pénzügyi, gazdasági tudatosság érdemi fejlesztése nem képzelhető el csupán a nem állami (bár gyakran közpénzt is felhasználó) szervezetek közreműködésével. Ezek a képzések ugyanis általában nem összehangoltak és nem standardizáltak.

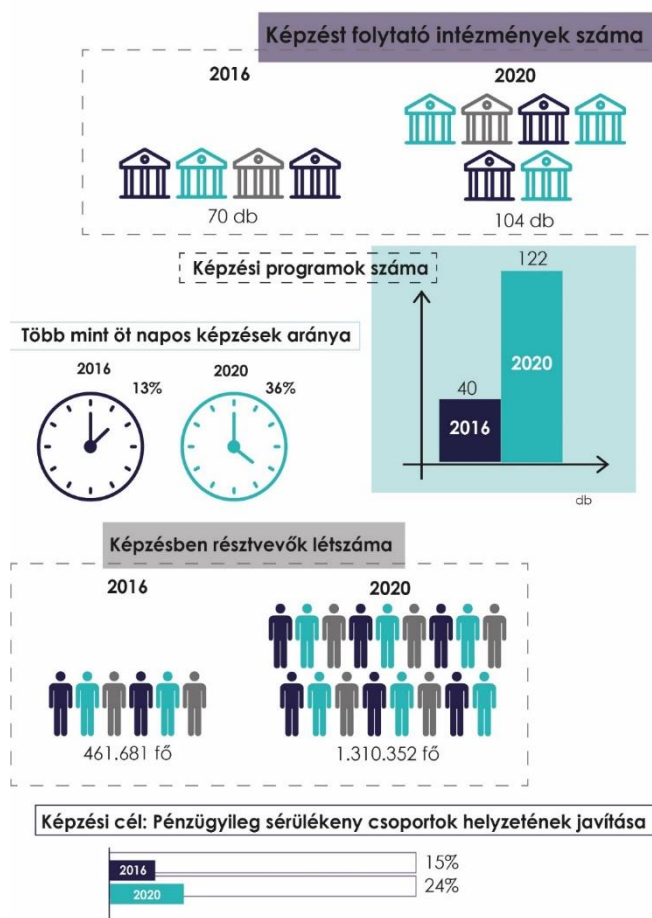
A megismételt kutatás célja, aktualitása

A 2016-os felmérés információforrásként szolgált partnereinknek, áttekintést nyújtott a pénzügyi kultúra fejlesztésére vonatkozó nemzeti stratégia kialakítása, valamint az operatív tervek megalkotása során. Részben a kutatás eredményei nyomán számos állami kezdeményezés indult meg, illetve valósult meg. Emellett több nem állami pénzügyi kultúra fejlesztést végző szervezet jelezte, hogy a kutatás eredményei és javaslatai alapján átalakította a képzéseit.

A Nemzeti Alaptanterv az iskolák számára mind a fejlesztendő kulcskompetenciák között, mind pedig a fejlesztési területek, nevelési célok között megjelölte a gazdasági és pénzügyi nevelést és a szakgimnáziumokban kötelező tantárgyként bevezették a pénzügyi ismertek oktatását. Nagy előrelépést jelentett továbbá, hogy Kormány 2017-ben elfogadta a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégiát, illetve még ebben az évben megjelent az első akkreditált pénzügyi kultúra tankönyv gimnazisták, majd 7-8. évfolyamos diákok számára.

Fentiek alapján indokolt volt, hogy az Állami Számvevőszék ismételten fölmérje és értékelje a hazai közpénzügyi helyzetet támogató infrastruktúrák és szereplők tevékenységét. A kutatás azt vizsgálta, hogy jellemzően kiket érnek el a képzések, milyen szervezetek, mely témaköröket, milyen módszerekkel, milyen eredményességgel oktatnak. Milyen ezeknek a képzéseknek a minősége és eredményessége, illetve, hogy mely területeken történt előrelépés a korábbi kutatást követő öt évben.

A kutatás főbb eredményei

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a képzések volumene; a képzési programok, és az azon résztvevők száma jelentősen nőtt 2016-hoz képest.

Jelentős pozitív változás, hogy háromszor annyi honfitársunk részesült pénzügyi kultúra fejlesztő képzésben az elmúlt négy évben, mint azt megelőzően. Az iskoláskorú tanulók jelentős felülreprezentáltsága nem változott 2016-hoz képest.

Előrelépést jelent továbbá, hogy a képzések átlagos időtartama hosszabb lett, megjelentek a főleg felnőtteknek szóló, többnapos képzések. A tudásátadás fókuszában továbbra is az egyéni takarékoskodás és pénzügyi tudatosság, a pénzügyi önismeret, attitűd és viselkedés fejlesztése állt, ami indokolt, hiszen a köznevelési tantárgyak keretében pénzügyi tudatosságot kevésbé, inkább pénzügyi ismereteket és kalkulációs feladatokat lehetséges oktatni. A nyugdíjas-kori tartalékolási stratégiák oktatásának elterjedtsége azt mutatja, hogy a képzéseket

folytató szervezetek felismerték, hogy ez a demográfiai folyamatok miatt is indokolt. A befektetési és vállalászási ismeretek oktatása azonban továbbra sem prioritás.

A pandémiás helyzet nyomán kétségtelenül bekövetkező gazdasági visszaesés különösen azon csoportok esetében okozhat krízishelyzetet, amelyek nem rendelkeznek pénzügyi tartalékokkal, nincsenek felkészülve jövedelmük – akár időleges – kiesésére. Az egyéni válsághelyzetek tompítása és megelőzése érdekében – egyéb intézkedések mellett – fontos eszköz a pénzügyileg sérülékeny csoportok pénzügyi kultúrájának fejlesztése. A képzések célcsoportjai között 2020-ra már inkább megjelentek a pénzügyileg sérülékeny csoportok. Ugyanakkor a felnőtteknek szóló képzések java része nem veszi figyelembe a célcsoportok jövedelmi helyzetét, társadalmi hátterét, és nem szentel figyelmet a pénzügyileg sérülékeny csoportok fejlesztésére.

A képzések egy jelentős részét kitevő, rövidebb időtartamú tréningek, programok célja elsősorban a szemléletformálás, a figyelemfelhívás. Didaktikailag felépített ismeretátadására a hosszabb képzési programokban van lehetőség. A tananyag, valamint a képzés célját, didaktikai felépítését, követelményrendszerét leíró tematika, minden pedagógiai program alapja, amely meghatározza az elérendő tudásszintet, nyomon követhetővé teszi a résztvevők előrehaladását, mérhetővé teszi a képzés eredményességét. A kutatási eredmények rávilágítanak arra, hogy 2016-ról 2020-ra a képzések eredményességének mérése valamelyest nőtt ugyan, de továbbra sem jellemző. Emellett nem javult a tematikák, akkreditált tananyagok alkalmazása, illetve nyilvános elérhetősége, a képzések ötödében nincs tananyag.

Következtetések

A kutatás eredményei ismételten jelzik, hogy indokolt a képzések minőségét szavatoló szakmai garanciák további erősítése, és érdemes folytatni a képzések tartalmi fókuszainak, célcsoportokra szabott módon történő továbbfejlesztését.

Miközben fontos a pénzügyi attitűd, a takarékoskodás és a pénz beosztását megtanítani, a képzések fejlesztése során szükséges törekedni arra is, hogy ne csupán a pénz tudatos elköltésével, hanem a pénz, a jövedelem megszerzésével kapcsolatos ismeretek köre is bővüljön. Indokolt lenne a képzési programokban nagyobb figyelmet szentelni a felnőttek, ezen belül is a pénzügyileg sérülékeny csoportok pénzügyi tudatosságának fejlesztésére, különösen a közpénzből is finanszírozott képzések esetén.

Fontos a pénzügyekkel kapcsolatos figyelemfelhívás és a pénzügyi kultúra széleskörű fejlesztése. Erre célra a rövid időtartamú szemléletformáló programok alkalmasak. Az így megszerzett pénzügyi kultúrát egészíti ki a pénzzel való bánni tudás következő szintje: a pénzügyi tudatosság. A pénzügyi tudatosság fejlesztése már nem képzelhető el megfelelő időtartamú, minőségű, didaktikailag végiggondolt képzési programok nélkül.

A közpénzzel is gazdálkodó szervezetek képzéseivel szemben fokozott követelmény, hogy mérjék a képzések eredményességét és a képzési anyag minőségbiztosításának alapvető követelményei érvényesüljenek. A közpénzt is felhasználó szervezetek képzéseinek minőségbiztosítottságát javíthatja, ha a finanszírozásban résztvevő állami szervek ezen szakmai garanciák meglétét megkövetelik.

Az Állami Számvevőszék kutatásának célja, hogy átfogó képet adjon hazai közpénzügyi helyzetet támogató infrastruktúrákról és szereplőkről. A kutatási tapasztalatok reményeink szerint kiindulópontként szolgálhatnak a pénzügyi és gazdasági tudatosság fejlesztés infrastruktúrájának megfelelő kialakításához.

1. A KUTATÁS CÉLJA, AKTUALITÁSA ÉS FŐ KÉRDÉSEI

1.1 KUTATÁS CÉLJA, AKTUALITÁSA

A lakosság pénzügyi döntéseit megalapozó ismeretek hiányosságából fakadó makro-és mikroszintű kockázatok mérséklése összehangolt cselekvési programot és intézkedéseket igényel mind a közszektor szervezeteinek, mind a közszektoron kívüli szereplők részvételével. Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) 2016-ban értékelte először a hazai pénzügyi kultúra kezdeményezések helyzetét, egy országos szintű, kérdőíveken alapuló felmérés keretében. Az akkori felmérés eredményei szerint a közoktatásban tanulók jelentős hányada részesült jellemzően nonprofit szervezetek által nyújtott, pénzügyi kultúra fejlesztését célzó képzésben, ezek a képzések azonban igen rövidek, alig pár órák voltak, az eredményességük visszamérése – és ennek hiányában a képzések megfelelő átalakítása – elmaradt. Kockázatot jelentett továbbá, hogy a képzések tematikája, tananyagai jellemzően nem álltak rendelkezésre, illetve nem voltak nyilvánosan elérhetőek. (Németh, 2017)

A 2016-os kutatási eredményi rámutattak, hogy a pénzügyi-gazdasági tudatosság érdemi fejlesztése nem lehet eredményes csupán a nem állami (bár gyakran közpénzt is felhasználó) szervezetek közreműködésével, mivel az általuk folytatott képzések általában nem voltak összehangoltak, standardizáltak, illetve rövid időtartamú képzési programokat szerveztek és azok eredményessége kevésbé volt kimutatható.

A 2016-os kutatás óta a hazai pénzügyi kultúra infrastruktúra sok tekintetben előrelépett. Számos állami kezdeményezés indult el és valósult meg. 2017-ben a Kormány elfogadta a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégiát, továbbá megjelent az első akkreditált pénzügyi kultúra tankönyv, amelyet számos újabb tankönyv, illetve munkafüzet, elektronikus segédlet követett. Ebben az évben már rendelkezésre állnak a hétévet felölelő stratégia első két évére (2018-2019) vonatkozó cselekvési terv elért eredményei. Mindezek alapján indokolt, hogy az ÁSZ ismételten felmérje a pénzügyi kultúra fejlesztés jelenlegi helyzetét.

A kutatás célja, hogy átfogó képet adjunk a hazai közpénzügyi helyzetet támogató képzési infrastruktúrákról, az állampolgárok pénzügyi kultúrájának, pénzügyi ismereteinek fejlesztését célzó kezdeményezésekről. Célunk annak értékelése, hogy történt-e előrelépés a pénzügyi tudatosság fejlesztésében, a pénzügyi-gazdasági ismeretek oktatásában, az azt célzó képzésekben Magyarországon 2016 óta. A kutatás emellett fókuszba emeli a pénzügyileg sérülékeny csoportok érintettségét, a vállalkozói ismeretek, valamint a nyugdíjas évekre szóló stratégia megjelenését is az egyes képzésekben.

1.2 KUTATÁSI KÉRDÉSEK

A jelen kutatás során ezért elsősorban arra kerestük a választ, hogy jellemzően milyen szervezetek, mely témaköröket, milyen módszerekkel, milyen eredményességgel és kiket képeznek. A kutatási kérdéseink az alábbiak voltak.

- Hogyan alakult a képzési programok volumene?
 - Hogyan alakult a képzési programok száma?
 - Hogyan alakult a képzésben résztvevők létszáma?
- Kiknek szólnak a pénzügyi kultúra fejlesztését célzó képzések?
 - Mi jellemzi az elért csoportok korösszetételét?
 - Mi jellemzi az elért csoportok társadalmi reprezentáltságát?
 - A felnőttek körében kiket céloznak a képzések?

- Mennyire jelennek meg a képzések célcsoportjai között a pénzügyileg sérülékeny felnőttek?
- Milyen forrásokból finanszírozzák a képzéseket?
- Melyek a képzések fő célkitűzései? Mennyire hangsúlyosak az egyes témakörök?
 - Melyek a képzések céljai?
 - Milyen súllyal jelennek meg az egyes témakörök?
 - Van-e összefüggés a témakörök száma és a képzések hossza között?
 - Milyen témaköröket érintenek a pénzügyileg sérülékeny csoportoknak szóló képzések?
 - Mely képzési csoportok esetében jelennek meg a jövedelem megszerzésével kapcsolatos ismeretek?
 - Milyen mértékben jelenik meg a nyugdíjas évekre vonatkozó stratégia témája?
- Milyen módszerek jellemzik a képzéseket?
- Milyen időtartamúak a képzések?
 - Hogyan változott a képzések időtartama 2016-ról 2020-ra?
 - Mekkora létszámot érnek el a különböző hosszúságú képzések?
- Milyen időtartamúak a közoktatáson kívüli képzések?
- Mennyiben érhetőek el, illetve állnak rendelkezésre a képzések tematikái és tananyagai?
- Milyen szakképzettségűek a képzések oktatói?
- Mennyire jellemző az oktatók felkészítése?
- Mennyire jellemző a résztvevők igényeinek felmérése?
- Mennyire jellemző a képzések eredményességének mérése?
- Felhasználják-e a képzési programok tapasztalatait?
- Mi jellemzi a közpénzt felhasználó képzések minőségbiztosítottságát?
- Mi jellemzi a képzést végző szervezeteket?

2. A KUTATÁSI TERÜLET BEMUTATÁSA

2.1 A PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSÉVEL KAPCSOLATOS ÁLLAMI SZEREPVÁLLALÁS

A 2008-as pénzügyi válság kirobbanását követően az országok többsége felismerte, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztése, finanszírozása a kormányzat, az MNB, a közsféra szervezeteinek összehangolt, átlátható, minőségbiztosított tevékenysége által kell, hogy megvalósuljon. (Jakovác, 2016) Az ÁSZ 2016-os kutatási eredményei is nyilvánvalóvá tették, hogy a pénzügyi tudatosság, pénzügy kultúra fejlesztése nem képzelhető el az állam részvétele nélkül. Ugyanakkor a pénzügyi kultúra fejlesztése a gazdasági szereplők közös érdeke, melynek érvényesítéshez mind az állam, mind a hitelintézetek, mind a vállalkozások együttműködése szükséges.

2.1.1 A STRATÉGIAI ALAPOK MEGTEREMTÉSE

Magyarország 2017 óta rendelkezik a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztésére vonatkozó nemzeti stratégiával (továbbiakban: stratégia). A kormány a stratégia megalkotásáról 2016 őszén döntött, majd az elkészült, "Okosan a pénzzel!" című dokumentumot 2017 decemberében¹ fogadta el.

- I. A stratégia célcsoportja a teljes lakosság, amely közül - az első periódusban különösen (a 2018-2019-re vonatkozó cselekvési terv alapján) – az iskolás korosztály szerepel hangsúlyosan. A 2017-től 2023-ig tartó, hét éves időszakot fedi le, amely időszakot egymásra épülő cselekvési programok bontják le a konkrét feladatokra, részfeladatokra, határidőkre, célcsoportokra és felelősökre. Az egyes célirányokhoz olyan releváns mutatószámokat, indikátorokat rendeltek, amelyek alkalmasak az elért eredmények rendszeres időközönkénti visszamérésére. A stratégia megvalósulásától a lakosság pénzügyi tudatosságának szintjének javulását, pénzügyeinek felelős alakítását - háztartásában költségvetést, gazdálkodási tervet készít, hosszú távú pénzügyi céljait, öngondoskodási stratégiáját szem előtt tartva kezeli megtakarításait - várták. Az elmélyített pénzügyi ismeretek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a lakosság a pénzügyi döntéseit tájékozottabban, magabiztosabban hozza meg. A lakosság pénzügyi tudatossági szintjének emelkedése hosszú távon biztosítja a gazdasági és társadalmi stabilitást. (Stratégia, 2017). A stratégia a következő hét fő célt fektette le: A köznevelés rendszerén belüli valós pénzügyi edukáció kereteinek megteremtése, és általánossá tétele
- II. A tudatos pénzügyi magatartás alapjainak és a háztartások pénzügyi stressztűrő képességének erősítése
- III. Körültekintő pénzügyi döntéseket előmozdító szemlélet megteremtése és a tudatos pénzügyi fogyasztói magatartást támogató intézmények létrehozása és megismertetése
- IV. A lakosság öngondoskodási szemléletének erősítése
- V. A pénzügyi termékekhez és alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés és pénzügyi beilleszkedés mértékének növelése
- VI. A korszerű, készpénzkímélő fizetési eszközök használatának ösztönzése
- VII. Körültekintő hitelfelvétel támogatása (Stratégia, 2017)

A stratégiára épülő első cselekvési tervben különösen a tudatos pénzügyi magatartás megalapozása, a köznevelési rendszeren belüli valós pénzügyi edukáció megteremtésének, erősítésének, általánossá tételének lépései és feladatai szerepelnek. Az intézkedéseket az OECD 2015-ös, kérdőíven alapuló felméréseinek kutatási eredményei alapján határozták meg. (Az OECD felmérése szerinti nemzetközi rangsorban a magyar felnőtt lakosság a pénzügyi ismereteket tekintve a legjobban teljesítők között

¹ 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozat a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról

volt, azonban a tudás gyakorlati alkalmazásában, a pénzügyi szemlélet és a pénzügyekhez való hozzáállás tekintetében az utolsó harmadban szerepelt.) A cselekvési terv fő célcsoportja a lakosság, azon belül az első számú célcsoport a köznevelésben résztvevő tanulók köre. A cselekvési terv alapján a pénzügyi ismeretek és magatartás, azaz a tudatosság fejlesztését a nemzeti alaptanterv részeként az iskolai oktatás alapozza meg az általános iskolások és a középiskolások esetében. A célok megvalósulása szempontjából fontos lépés volt, hogy már 2017 őszén megkezdődött a szakköznevelésben a pénzügyi és vállalkozói ismeretek iskolai keretek közötti oktatása.

A stratégia hatékonyságának visszamérése érdekében meghatározott mutatószámok és indikátorok lehetővé teszik, hogy a Központi Statisztikai Hivatal közreműködésével begyűjtött adatok alapján összevethetőek legyenek az egyes időszakokban elért eredmények. A stratégiához kapcsolódó első két éves cselekvési tervről szóló 1344/2018. (VII. 26) Korm. határozat 4. pontja alapján a pénzügyminiszter 2020. március 31-ig beszámolt a Kormánynak a cselekvési terv végrehajtásának eredményeiről, továbbá javaslatot tett a második cselekvési terv tartalmára vonatkozóan.

2.1.2 JOGSZABÁLYI KERETEK KIALAKÍTÁSA

Az állam már 2016-ot megelőzően megállapította a pénzügyi kultúra-, illetve a pénzügyi tudatosság-fejlesztés szervezetszervezetének, átláthatóságának biztosítását szolgáló jogszabályi kereteket.

- A pénzügyi szolgáltatási tevékenységgel kapcsolatos fogyasztói jogok érvényesítése érdekében lehetőség van pénzügyi fogyasztóvédelmi eljárást kezdeményezni a Magyar Nemzeti Banknál, a panaszos a vitás ügy rendezése érdekében pedig a Pénzügyi Békéltető Testület eljárását is kezdeményezheti. e².
- Az MNB – a működését, tevékenységét meghatározó törvény alapján³ – 2013 óta vesz részt a pénzügyi kultúra erősítésében, terjesztésében, továbbá bírságból származó bevételeinek egy részét a pénzügyi kultúra erősítésére, terjesztésére, a pénzügyi tudatosság fejlesztésére, e célok elősegítésére, így különösen a kapcsolódó oktatási és kutatási infrastruktúra fejlesztésére kell, hogy fordítsa.
- Az Állami Számvevőszék társadalmi felelősségvállalásának kiemelt területe a pénzügyi kultúra fejlesztése, amit az Országgyűlés 2014-ben határozatban ismert el és támogatott⁴.

A pénzügyi kultúra erősítéséhez kapcsolódó kormányzati politika kialakításának irányítását⁵ 2017 óta a Pénzügyminisztérium (korábban Nemzetgazdasági Minisztérium) pénzügyekért felelős államtitkára végzi.

A Nemzeti Alaptantervet bevezető kormányrendelet⁶ már 2013/2014. tanévtől fejlesztési célként jelölte meg, hogy „A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról.”

A jogszabály a fejlesztendő kulcskompetenciák, a fejlesztési területek, nevelési célok között konkrétan megjelölte a gazdasági és pénzügyi nevelést. Célul tűzte ki, hogy: „a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás terén.” Azonban a témakör oktatásának fontossága hangsúlyozásán túl az egyes műveltségi

² <https://www.mnb.hu/bekeltetes/>

³ A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 44. § (3) bekezdése, valamint 170. § (3) bekezdés c) pontja tartalmazza az előírást.

⁴ A Tájékoztató az Állami Számvevőszék 2013. évi szakmai tevékenységéről és beszámoló az intézmény működéséről című beszámoló elfogadásáról szóló 41/2014. (XI. 13.) OGY határozat alapján.

⁵ Pénzügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2019. (I.28.) PM utasítás 29. § (1) bekezdés k) pontja tartalmazza a feladatot

⁶ A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet

területek vonatkozásában, illetve a kötelező kerettantervek között mégsem foglalkozott átfogó módon a gazdasági és pénzügyi neveléssel. (Németh, 2017)

A Stratégia elfogadásáról szóló 2017 decemberi kormányzati döntés⁷ felhívta az emberi erőforrások miniszterét, hogy a Nemzeti alaptanterv megújítására irányuló egységes, tudományosan megalapozott szakmai javaslat kidolgozása során vegye figyelembe a stratégia céljait, továbbá a tervek koherens és korszerű rendszerében úgy érvényesítse azokat, hogy a tanulók életkorának és előzetes tudásának megfelelő használható gazdasági és pénzügyi tudást adó oktatás valósuljon meg és váljon általánossá. A kormányrendeletnek a stratégia elfogadását megelőzően végrehajtott módosításai⁸ értelemszerűen nem érintették a gazdasági és pénzügyi nevelés témakörét.

A 2020 februári módosítások keretében⁹ - többek között - tanulási, illetve műveltségi területenként meghatározták a kötelező alapóraszámot és a szabadon tervezhető órakeretet, mind az alapfokú, mind pedig a középfokú nevelés-oktatás évfolyamai számára. Az előírás szerint a szabadon tervezhető órakeret terhére építhetők be azok a tantárgyak, amelyek az oktatásért felelő miniszter által közzétett kerettantervvel rendelkeznek, mind például a pénzügyi és vállalkozási ismeretek. Az alapfokú képzés 1-8. évfolyama, illetve a gimnáziumi képzés 9-10. évfolyama esetében heti kettő, a 11. évfolyam esetében heti négy, a 12-ben pedig heti öt órát határoztak meg szabad tervezésűnek. Azonban ezt a szabadon tervezhető órakeretet kell igénybe venni több tantárgy: pl. a honvédelmi ismeretek, vagy az 5-8. évfolyam esetében a kötelezően választandó hon- és népismeret tantárgy heti egy órában történő oktatásához, továbbá az alapórarendben szereplő tantárgyak oktatásának helyi tanterv szerinti emelésére is felhasználhatják az oktatási intézmények. Bár a cselekvési terv szerint az általános pénzügyi kultúrát iskolás korban kell megalapozni és alapvetően az iskolarendszerű pénzügyi képzés garantálhatja, hogy a következő nemzedék a gyakorlati életben használható pénzügyi ismeretekre és készségekre tegyen szert, a szakgimnáziumokon kívül kötelező tantárgyként nem oktatnak pénzügyi ismerteket a közoktatás intézményeiben. Arról, hogy a valójában hány gyermek tanul a közoktatásban választható tantárgyként pénzügyi-gazdasági ismereteket, nem állnak rendelkezésre adatok.

Ugyanakkor jelentős előrelépést tapasztalható a közoktatásban az akkreditált tananyagok és azok elérhetősége illetően. A Pénziránytű Alapítvány fejlesztésének eredményeként a diákok az általános iskola 3. osztályától kezdve egészen érettségig, minden évfolyamon találkozhatnak¹⁰ az Alapítvány pénzügyi tudatosság fejlesztését támogató tananyagaival (tankönyvet, munkafüzetet példatár stb.) 2019-ben a Pénziránytű Alapítvány összesen 385.000 példányban juttatta el a középiskolákba a történelem érettségi gazdasági-pénzügyi témaköreit feldolgozó Történelem és pénzügyek című feladatgyűjteményt, valamint a Számoljunk a befektetésekkel című példatárat, mely a matematika órákba integrálható pénzügyi neveléshez járul hozzá. 2020-ban szintén ingyenesen kapja meg a matematika példatárat minden, a 9. osztályt megkezdő tanuló, valamint a történelem feladatgyűjteményt az érettségire készülő 12. osztályosok és tanáraik. Emellett az Alapítvány ingyenes, akkreditált könyveit, az általános iskolásoknak készült Küldetések a pénz világában tankönyvet és munkafüzetet, valamint a középiskolások pénzügyi nevelését célzó Iránytű a pénzügyekhez című könyvet 2020-ban 50.000 példányban rendelték meg az iskolák. 2020 szeptemberétől a 3. és 4. osztályos környezetismeret és matematika munkafüzetek is tartalmazzák a kisiskolások számára

⁷ A lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról szóló 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozat 2. pontja tartalmazza a felhívást.

⁸ A kormányrendelet módosítására 2020 előtt négy alkalommal került sor, utoljára 2018. január 1-jei hatállyal.

⁹ A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 5/2020 (I. 31.) Korm. rendelet

¹⁰ <https://penziranytu.hu/ingyenes-tankonyvvel-segiti-penzugyi-nevelest-az-iskolakban-penziranytu-alapitvany-0>

érthető pénzügyi ismereteket. Az általános iskolás, 3-8. osztályos matematika és környezetismeret munkafüzetekből összesen 220 ezer példányt rendeltek az iskolák a 2020/2021-es tanévre.

A jogszabály módosítás során egyes műveltségi területeken belül is meghatározásra kerültek – átfogó célként, illetve fejlesztési, tanulás eredményeként - a gazdasági-pénzügyi nevelés elemei, melyek a pénzügyi tudatosság növelését továbbfejlesztését, a gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság megértését szolgálják. Ilyen műveltségi terület a matematika, a történelem és állampolgári ismeretek, a földrajz, a technika és tervezés.

Az iskolák a módosítás alapján 2020 április végéig kellett, hogy felülvizsgálják pedagógiai programjukat, s a felülvizsgált pedagógiai programot a 2020/2021. tanévtől (először az első, az ötödik és a kilencedik évfolyamokon) felmenő rendszerben alkalmazhatják a tanítás során.

A vállalkozások pénzügyi kultúrájának fejlesztéséhez kapcsolódóan az adózás rendjéről szóló törvény¹¹ alapján 2018. január elsejétől mentori program került kialakításra. A kezdő vállalkozásokat a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) mentorálja, amely az adószám megállapítását követően félévig tart. Ennek keretében a NAV ingyenes tájékoztatást nyújt a kezdő vállalkozások számára a keletkező adókötelezettségekről, az ezzel kapcsolatban elérhető információkról. Továbbá fórumokat és országosan egységes tematika szerint előadásokat tart számukra, illetve személye szabott tájékoztatással segíti őket. (NAV, 2018)

2019-ben elindult az Országos Vállalkozói Mentorprogram, melynek célja a kis- és közepes vállalkozások versenyképességének, tevékenységük hatékonyságának növelése érdekében azok személyes és szakmai mentorálása, pénzügyi és vállalkozói szemléletformálása. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara az Innovációs és Technológiai Minisztériummal, valamint a SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvánnyal közösen vesz részt a program végrehajtásában. A program megvalósításával erősödhet a vállalkozói tudatosság és együttműködés, csökkentve a vállalkozók tudásának, tapasztalatai és kompetenciái hiányosságait, az ebből eredő versenyhátrányokat. A pénzügyi szemléletformálás célja, hogy hozzájáruljon a kkv-k tudatos pénzügyi döntéseinek meghozatalához, a megfelelő finanszírozási eszközök igénybevételéhez, amely biztosítja gazdasági növekedésüket. A vállalkozások számára a csatlakozás 2020 negyedik negyedévéig várható. (Országos Vállalkozói Mentorprogram, 2020)

2.2 A PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSÉHEZ KAPCSOLÓDÓ FŐBB SZERVEZETEK, PROGRAMOK

2.2.1 PÉNZIRÁNYTÚ ALAPÍTVÁNY

A Pénziránytű Alapítványt a Diákhitel Központ, a Magyar Bankszövetség és az MNB 2008 szeptemberében hozta létre. Alapításának célja, hogy a hatóságokkal, civil szervezetekkel és a piaci szereplőkkel együttműködve pénzügyi tudatosságot fejlesztő programokat dolgozzon ki és valósítson meg. A szervezet küldetésének tartja, hogy a segítse az egyének és a családok felelős, megalapozott anyagi döntéseit, és szemléletformáló programjai eredményeként javuljon a lakosság pénzügyi tudatossága. A köznevelésen belül megvalósuló pénzügyi-gazdasági ismeretterjesztő tevékenysége keretében tankönyv- és tartalomfejlesztést, tanártovábbképzést végez elsődlegesen a kialakított közép- és általános iskolai hálózatában, továbbá pénzügyi ismeretterjesztő programokat szervez és játékos edukációs tevékenységet végez. Az Alapítvány 2015 óta állandó társszervezője a magyarországi Pénz7-nek.

¹¹ Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL törvény (Art.) 257. §-a tartalmazza az előírást.

Az Alapítvány tankönyvfejlesztési tevékenysége keretében 2016-ban megjelentette az első – a pénzügyi-gazdasági ismeretterjesztést szolgáló – tankönyvét, amely a 9-10 évfolyamosoknak szól. Ezt követően az általános iskolák 7-8. évfolyama számára készítették a témával foglalkozó tankönyvet és munkafüzetet. Ezen túlmenően mind az általános iskolák felső tagozatosai, mind pedig a középiskolás diákok számára további kiadványokkal segítették a pénzügyi és gazdasági ismeretek megszerzését.

2.2.2 PÉNZ7 - PÉNZÜGYI ÉS VÁLLALKOZÓI TÉMAHÉT

A Magyar Bankszövetség a Pénziránytű Alapítvánnyal együttműködve 2015-ben indította el a magyarországi Pénz7-et, az Emberi Erőforrások Minisztériumának szakmai támogatásával. 2017-től a Pénz7 a tanév hivatalos rendjében is szerepel. 2018-tól a program kibővült a vállalkozói, vállalkozási alapismeretekkel, melyet Pénzügyminisztérium és a Junior Achievement Alapítvány támogatott.

A PÉNZ7 magyarországi eseményeinek tematikái a következők voltak:

2015. A családi költségvetés megértetése, az ehhez szükséges alapismeretek átadása;

2016. A tudatos pénzügyi tervezés és a megtakarítások;

2017. Elektronikus pénzkezelés és pénzforgalom, „Bankoljunk okosan, és vállalkozzunk együtt!”;

2018. Lakossági hitelek és Vállalkozási alapismeretek, „Okosan a hitelekről!”.

Az elmúlt időszakban a PÉNZ7 keretében évente közel negyedmillió diákot értek el a témahetek tanóráin, ahol a pedagógusokon túl, a banki és a vállalkozói szféra önkéntesei is részt vesznek az aktuális pénzügyi és gazdasági ismeretterjesztésben.

2.2.3 ECONVENTIO KERÉKASZTAL KÖZHASZNÚ EGYESÜLET

Az Egyesület célja a pénzügyi intelligencia fejlesztése és a közérthető pénzügyi ismeretek népszerűsítése. Továbbá, hogy a pénzügyi ismeretek átadása a közoktatásban is hangsúlyosan jelenjen meg. Ennek érdekében ismeretterjesztő előadásokat, a középiskolások számára pénzügyi vetélkedőket, felméréseket szerveznek. Az Egyesület által szervezett nyári pénzügyi táborokban neves és sikeres vállalkozók és pénzügyi szakemberek segítségét veszik igénybe az ismeretátadáshoz.

2.2.4 JUNIOR ACHIEVEMENT ALAPÍTVÁNY

A Junior Achievement Alapítvány a Junior Achievement Worldwide tagja, amely a világ mintegy 124 országában évente tízmillió fiatalt segít céljaik elérésében. Az Alapítvány Magyarországon 1993 óta működik. A diákok munkavilágára való felkészülését, az oktatás és az üzleti világ közötti kapcsolat biztosítását EU-s, kormányzati, valamint a szakmai partnerek, szponzorok támogatásával végzi.

Az Alapítvány célja a diákok munkavállalói és pénzügyi kompetenciáinak fejlesztése, hogy a felnövekvő nemzedék tagjai sikeres, életrevaló tudással rendelkezzenek. Elméleti és gyakorlati oktató programjaival segíti a magyar fiatalok munkavállalását, felelősségteljes, önálló és kompetens vállalkozóvá válását.

2.2.5 OTP FÁY ANDRÁS ALAPÍTVÁNY

Az OTP Fáy András Alapítvány 1992 óta folytatja szakmai tevékenységét, amelynek középpontjában az általános és középiskolás diákok pénzügyi, gazdálkodási ismereteinek bővítése, valamint a tudatos karriertervezés állnak¹². 2019-től mindez kiegészül a felnőtteket megszólító pénzügyi kultúrafejlesztő programokkal. Az Alapítvány alapítója és finanszírozója az OTP Bank. Az Alapítvány oktatóközpontjaiban Magyarországon két városban, Budapesten (OK Oktatási és Innovációs Központ)

¹² <https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/rolunk>

és Nyíregyházán (OK Oktatási Központ) 8, illetve 4 éve folynak képzések. A fiataloknak szóló tréningeken évente mintegy 20-25.000 diák képzése valósul meg. A tréningek mellett az Alapítvány nyári táborokat, vetélkedőket szervez, pénzügyi, gazdálkodási edukációs tartalmakkal megjelenik különböző szakmai és szabadidős rendezvényeken, oktatási eseményeken, amelyeken eddig további több 100.000 fiatalot ért el. A nemzetközi bővülést mutatja, hogy 2017-ben Bukarestben, 2018-ban Nagyszombaton, 2020-ban Kisinyovban nyitotta meg kapuit egy-egy OK Center.

2.3 A SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

2.3.1 A PÉNZÜGYI KULTÚRA FOGALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA

A szakirodalom a pénzügyi kultúra számos definícióját alkalmazza, annak megfelelően, hogy milyen szempontból közelíti meg annak lényegét.¹³ (Ilyen szempont lehet például a pénzügyi folyamatok megértése, vagy a pénzügyi döntések meghozatali képessége.) A szakirodalom nem határoz meg a pénzügyi kultúrára vonatkozóan egységes definíciót, a pénzügyi kultúrát és a pénzügyi tudatosságot szinonimaként használják, ami az angol nyelvű szakirodalomban használt *a financial literacy* kifejezésre, annak átvételére vezethető vissza.

A témában megjelenő sz cikkek, publikációk, illetve a Stratégia is alapvetően a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) definíciójából indulnak ki, mely szerint „*a pénzügyi tudatosság olyan képesség, ami lehetővé teszi a pénzügyi források hatékony gyarapítását, nyomon követését és felhasználását oly módon, hogy az hozzájáruljon mind az egyén, mind a családja, mind a vállalkozása jólétének és gazdasági biztonságának megerősítéséhez.*” (Stratégia, 2017)

Az Állami Számvevőszék és partnerei szerint a pénzügyi kultúra „a pénzügyi ismeretek és képességek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.”

Amagir és szerzőtársai (2020) a pénzügyi kultúrának három komponensét határozták meg:

Ismeret és belátás. A megfelelő információk birtokában felismerni azt, hogy milyen pénzügyi magatartásra van szükség.

Képességek és viselkedés. A viselkedés megváltoztatása érdekében a megfelelő operatív készségek, képességek birtoklása.

Attitűd és önbizalom. A tanult ismeretek alkalmazása az ismerős helyzeten kívül, motiváció és énhatékonyság.

Béres és szerzőtársa (2012) a pénzügyi kultúrát nem fogalomként, hanem elsősorban koncepcióként határozza meg, amely magában foglalja a pénzügyi ismereteket, tudást, a pénzügyekben való jártasságot és tapasztalatot, a pénzügyi készségeket és a tudatosságot, amelyek befolyásolják, hogy a pénzügyi döntések meghozatalát. Ráműtattak arra, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztések kiemelkedő jelentőségűek, mivel az egyének pénzügyi kultúrája közvetve és közvetlenül egyaránt befolyásolja a makrogazdasági folyamatokat, a monetáris és költségvetési politikát, a pénzügyi piacok működését, azaz a pénzügyi rendszer egészét. Tanulmányukban az elérhető szakirodalmi anyagok alapján áttekintik a pénzügyi kultúra és a makrogazdaság összefüggéseiről készült hazai és nemzetközi kutatások eredményeit, majd az azokban meghatározott makrogazdasági indikátorokat Magyarország

¹³ Pénzügyi Kultúra Fejlesztési Programok Felmérése Kutatási Jelentés 2016.
https://www.asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmanyok/2016/penzugyi_kult_fejl_programok.pdf?download=true.

szempontjából is értékeli. Megállapítják, hogy a pénzügyi kultúra mértékének megítélésére - az alkalmazott indikátorok közül - a rendelkezésre álló jövedelem csak hosszú távon, a szociálpolitikai hatások ismeretében alkalmas. Véleményük szerint a megtakarítások mértéke alapján értékelhető a pénzügyi kultúra, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy ez csak a megtakarításokkal rendelkezőkről alkot képet.

2.3.2 A MAGYAR LAKOSSÁG PÉNZÜGYI KULTÚRÁJÁRA VONATKOZÓ KUTATÁSOK

Az elmúlt néhány évben számos kutatást folytattak le a pénzügyi kultúra helyzetével kapcsolatban, melyek főként egy-egy társadalmi csoport pénzügyi kultúráját vizsgálták. A kutatási eredmények csak közvetetten értékelték, illetve mutattak képet a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló képzési, oktatási tevékenység állapotáról. Ezek közül mutatunk be néhányat.

Az Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület 2011 óta teszt keretében méri a középiskolások pénzügyi kultúráját. Az egyes évek kutatási eredményei azt mutatják, hogy a kérdésekre 2016-ban átlagosan 50%-ban, 2019-ben 34,5%-ban adtak helyes választ. A teszt ugyan nem értékeli közvetlenül pénzügyi kultúra-képzés eredményességét, azonban a kutatási eredmények minősítik a középiskolások számára tartott oktatást. (Kovács-Sápi-Árvai, 2016) (Econventio, 2019)

Ország és társai 2015-ben a pénzügyi kultúra vizsgálatát a vállalkozások tekintetében végezték el. A kutatás eredményei alapján a vállalkozások ismerik és alkalmazzák az internetes banki lehetőségeket, ugyanakkor a pénzügyi kultúra fejlesztését célzó képzési és fejlesztési programokkal további fejlődés érhető el. (Ország, Kosztopulosz, Kovács, 2015)

A Századvég és a MABISZ 2018-ban közös felmérésben értékelték a lakossági befektetők pénzügyi ismereteiben, pénzügyi döntéseiben rejlő kockázatokat. A felmérés szerint a magyar lakosságnak, illetve a „befektetési potenciállal rendelkező egyéneknek” hiányosak a pénzügyi ismeretei, nem ismerik a befektetési piacokon megjelenő pénzügyi termékeket. A lakosság kétharmadának van lehetősége valamilyen mértékű megtakarításra, azokat elsősorban otthon készpénzben, vagy lekötetlenül folyószámláikon tartják. Nem ismerik, nem keresik a kedvezőbb, nagyobb hozamot hozó pénzügyi termékeket. A lakosság pénzügyi ismereteinek, pénzügyi kultúrájának fejlesztése kiemelt fontosságú feladat. (Stefkovics, 2018)

Az OTP 2006 óta publikálja az OTP öngondoskodási Indexet. Az index számításának alapjául pénzügyi (pl. pénzügyi tervezés, megtakarítás) és nem pénzügyi elemek (pl. környezetvédelmi szemlélet, egészségmegőrzés) szolgálnak. A kutatás eredményei szerint az index értéke 2016 óta trendszerűen csökkent. (OTP, 2019b)

Az (OECD) a pénzügyi tudatosság szintjéről készített nemzetközi összehasonlító elemzése, alapján a pénzügyi műveltség minden ország esetében további fejlesztést igényel a mindennapi pénzügyek eredményességéhez. A magyar felnőtt lakosság a pénzügyi ismereteket tekintetben nem maradt el a többi országhoz képest, azonban a gyakorlati alkalmazás továbbra is fejlesztendő terület. (Pénziránytű, 2020)

2.3.3 PÉNZÜGYI SÉRÜLÉKENYSÉG ÉS PÉNZÜGYI KULTÚRA

A pénzügyi sérülékenységi jelensége a nemzetközi szakirodalomban egyre nagyobb érdeklődésre tart számot. A pénzügyi, gazdasági és egészségügyi válság élesen rávilágított arra, hogy a pénzügyi tudás/tudatosság, illetve előrelátás hiánya családok megélhetését veszélyezteti. Németh és munkatársai (2020) egy az OECD 2018-as reprezentatív mintával nyert adatain alapuló országos felmérés keretében a hazai lakosság pénzügyi sérülékenységének szocio-demográfiai, tudás-, viselkedés- és attitűdbeli hatótényezőit vizsgálták. Egy 12 változót tartalmazó úgynevezett Pénzügyi Sérülékenységi Mutató megalkotásával kívánták feltárni azokat a demográfiai, szocio-demográfiai,

tudás-, viselkedés- és attitűdbeli tényezőket, amelyek szignifikáns összefüggést mutatnak a pénzügyi sérülékenységgel. A változók mutatják többek között a pénzügyi helyzet szubjektív megítélését, az eladósodottság és pénzügyi korlátozottság mértékét, a megtakarítások hiányát és a pénzügyek miatti aggodalom megjelenését. Minél magasabb az érték (maximum 12), annál súlyosabb a pénzügyi sérülékenység mértéke. A magyar lakosságnál mért átlagérték: 2,8. A kutatás a Magyar Nemzeti Bank által támogatott felmérésen alapul, amelyet a Pénziránytű Alapítvány készített a magyar felnőtt korú lakosság körében. A pénzügyi sérülékenységet feltáró kutatást támogatta a Pénzügyminisztérium.

Az eredmények azt mutatják, hogy az alacsony jövedelem és képzettség mellett, az aktuális vágyak prolongálásának nehézsége a legjelentősebb sérülékenységi faktor. A nyugdíjasok pénzügyi sérülékenysége ugyanakkor azonos szintű a foglalkoztatottakéval, miközben jövedelmi szintjük lényegesen kedvezőtlenebb. Ők azok, akik jobban be tudják osztani a pénzüket, képesek takarékoskodni és tudják meddig ér a takarójuk.

2.3.4 A TUDÁSÁTADÁS FELMÉRÉSE, ÉRTÉKELÉSE

Témánk szempontjából elsődlegesen fontosak azok a kutatások, amelyek a pénzügyi kultúra képzések célját, részvevőit, minőségét és eredményességét vizsgálják. Az Állami Számvevőszék 2016-ban folytatott kutatásának célja volt, hogy átfogó képet adjon a magyarországi pénzügyi kultúra fejlesztési programokról. Az ÁSZ felméréséhez hasonló célú, átfogó hazai kutatás nem született, míg kimondottan a képzéseket értékelő nemzetközi kutatások is csupán elvétve akadnak. A nemzetközi felmérések közül kiemelkedő az ausztrál kormányzati stratégiaalkotást támogató, 2013. évi pénzügyi kultúra kezdeményezésekről szóló kutatás, amelynek módszertanát és kérdéseit az Állami Számvevőszék kutatása is hasznosította¹⁴.

Czeglédi et al. (2016) a vállalkozással kapcsolatos ismeretátadás eszközeit vizsgálta a magyar felsőoktatásban. A mintatantervek tanulmányozása során összesen 101 olyan tantárgyat azonosítottak be, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a vállalkozási ismeretekhez. A tanulmány értékelése szerint a tantárgyak nem alkalmaznak interaktív módszereket, mint például a szerepjáték, az esettanulmányok megvitatása, vagy a szimuláció. Az egyetemi, főiskolai gazdasági képzésekben az esettanulmányokat nem használják ki, valamint kevésbé élnek azzal a lehetőséggel, hogy üzletembereket és vállalkozókat hívjanak meg közös „beszélgetésre” a tanterembe. Az egyetemeken a korábbi vállalkozók tapasztalatait korlátozott mértékben építik be az oktatásba. Ez jelentősen eltér néhány amerikai üzleti oktatási intézmény gyakorlatától, ahol a hallgatók és a vállalkozók egyaránt képviseltetik magukat a képzésben.

2.3.5 KÉPZÉSEK HATÁSA A PÉNZÜGYI KULTÚRÁRA

A pénzügyi kultúrát fejlesztő képzéseket vizsgáló kutatások egyik alapvető kérdése, hogy eredményesek-e a képzési programok, kimutatható hatással vannak-e az egyének, csoportok pénzügyi kultúrájára, viselkedésére? Esetleg a formális edukáció jóval kevésbé meghatározó, mint gondolnánk és inkább a demográfiai adottságok, a társadalmi helyzet befolyása a döntő? Mindezek nyomán érdemes-e jelentős társadalmi erőforrásokat investálni a pénzügyi kultúrát formáló képzésekbe?

A nemzetközi és hazai kutatások eredményei rendkívül változatos képet mutatnak.

Több kutatás erős kapcsolatot állapít meg a pénzügyi ismeretek szintje, az előzetes pénzügyi képzésben történő részvétel és a pénzügyi magatartás között. Azok, akik tanulmányaik során kaptak pénzügyi képzést, hajlamosabbak a megtakarításra, a nyugdíjas évek tervezésére, kevésbé kérnek kölcsön pénzt.

¹⁴ Australian Securities and Investments Commission (2013): National Financial Literacy Stocktake Survey 2013, http://www.financialliteracy.gov.au/media/528627/report-375_nfls-stocktake-survey-2013.pdf

(Bernheim, Garrett és Maki, 2001) and Bernheim and Garrett (2003) Lusardi és Mitchell (2006, 2007a) Hilgert, Hogarth és Beverly 2003 Stango és Zinman, 2007 idézi Van Rooij 2011.

Az ÁSZ felsőoktatásban tanulóakra vonatkozó pénzügyi kultúra kutatásának eredményei (lásd: Béres et al., 2013; Luksander et al. 2014) azt mutatják, hogy a középiskolai pénzügyi-gazdasági képzésben részesültek pénzügyi kultúrája nem fejlettebb az ilyen képzésben nem részesülteknél. Ezzel szemben számos szocio-demográfiai tényező (kor, nem, a képzés szintje, területe és a hallgató élethelyzete) szignifikánsan összefügg a pénzügyi kultúra szintjével. Ez rávilágít a középiskolások oktatásának alacsony eredményességére. Mindez egybecseng az amerikai tapasztalatokkal. (Willis 2009.)

Amagir és szerzőtársai (2018) tanulmánya a pénzügyi képzések és a pénzügyi magatartás kapcsolatát vizsgáló kutatások eredményeit szintetizálta. A szerzők értékelése szerint a kutatási adatok azt mutatják, hogy az iskolai alapú pénzügyi képzések képesek a gyermekek és a fiatalok pénzügyi tudását és attitűdjét fejleszteni. Azok a kutatások, amelyek a fiatalok pénzügyi szándékaira irányulnak, valamint pénzügyi magatartásról szóló önmegfigyelésen és önbevalláson alapulnak a képzések pozitív hatásait mutatják. A tényleges pénzügyi magatartás és a képzettség közötti kapcsolatot vizsgáló kutatás ugyanakkor ritkább és az ilyen módszerekkel élő kutatások alig mutatják ki a pénzügyi képzések pozitív hatását.

Carlson (2020) a 18-24 éves amerikaiak körében vizsgálta a tényleges pénzügyi ismeretek és a közoktatási pénzügyi képzések való kapcsolatát. Eredményei szerint a demográfiai háttértényezők (etnicitás, nem) meghatározóbbak voltak pénzügyi ismeretek szempontjából, mint az, hogy a középiskolában részesültek-e pénzügyi képzésben. A tanulmány következtetése szerint az eredményes pénzügyi képzések érdekében figyelembe kell venni a tantermen kívüli, demográfiai tényezőket.

Ehhez hasonló következtetéseket fogalmazott meg VanRooi és szerzőtársai (2011). A tanulmány a pénzügyi ismeretek és a társadalmi háttérváltozók közötti kapcsolat körében rámutatott arra, hogy mivel a legtöbb kutatási eredmény szerint a pénzügyi ismeretek szintje nagy mértékben függ a nemtől, életkortól iskolázottságtól, ezért olyan pénzügyi ismereteket átadó képzések lehetnek eredményesek, amelyek külön-külön célozzák meg a lakosság egyes csoportjait, azok speciális igényeit figyelembe veszik.

Több kutatás is vizsgálta a pénzügyi ismeretek és gazdasági életben történő tényleges részvétel összefüggését. VanRooi és szerzőtársai (2011) reprezentatív mintán kérdőíves felméréssel vizsgálták meg a holland lakosság pénzügyi tudását, valamint a tőzsdén történő részvétel közötti kapcsolatot. A kérdőív olyan kérdéseket tartalmazott, amely egyrészt alapvető számítási ismeretekre kérdezett rá pl. az infláció és kamat összefüggésében, valamint összetettebb számítási képességeket vizsgált a kötvények, részvények, portfólió kialakítás és kockázatmérés témakörében. Eredményeik szerint az alapvető számítási ismeretek jóval elterjedtebbek, mint a tőzsde működésével kapcsolatos, összetettebb ismeretek. Eredményeik arra az erős összefüggésre is rámutattak, hogy az alacsony pénzügyi ismeretekkel rendelkezők nagyon kis valószínűséggel vesznek részt a tőzsdén.

Fenti kutatások is rávilágítanak arra, hogy a pénzügyi képzések eredményességét számos társadalmi háttérváltozó befolyásolhatja, így az eredményesség vagy az eredményesség hatótényezőinek, feltételeinek vizsgálata kiemelkedően fontos. Szükséges lenne vizsgálni például a képzések célját, célcsoportját, hosszát, a tematikák, tananyagok minőségét, minőségbiztosítottóságát, és elérhetőségét, a képzést végzők képzettségét és felkészültségét, az oktatási módszerek megfelelőségét, és nem utolsósorban azt, hogy a képzést végzők értékelik-e képzéseik eredményességét, illetve a saját értékelésük eredményei alapján módosítják-e a képzés egyes elemeit. Ezeknek a hatótényezőknél a vizsgálata hozzájárulhat az eredményesség méréséhez és értékeléséhez.

3. HIPOTÉZISEK

A 2016-os kutatás eredményei, valamint a szakirodalom áttekintése alapján, a kutatási cél megvalósítása érdekében a következő hipotéziseket állítottuk fel.

- H 1.** A pénzügyi kultúra fejlesztéssel foglalkozó szervezetek és képzéseik száma, valamint a képzésekkel elérték létszáma is emelkedett 2016-óta.
- H 2.** A képzési programok célcsoportjai legnagyobb arányban fiatal korosztályok.
- H 3.** A fiatalok felül, a felnőttek jelentősen alulreprezentáltak a képzések résztvevői között a teljes népességbeli számarányukhoz képest.
- H 4.** A felnőtteknek szóló képzések célcsoportjai között jelentősen alulreprezentáltak a speciális képzési igényű csoportok: vállalkozók, nyugdíjasok, munkanélküliek.
- H 5.** A képzések között kevésbé jelennek meg a pénzügyileg sérülékeny felnőtteknek szóló képzések.
- H 6.** A képzések jelentős része közpénzt is felhasznál. A résztvevők többségét a közpénzből megvalósuló képzések érik el.
- H 7.** A pénzügyileg sérülékeny csoportok számára készült képzési programok fókuszában a jövedelem tudatos felhasználásával kapcsolatos pénzügyi ismeretek állnak a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismeretek kevésbé jelennek meg.
- H 8.** A nyugdíjas évekre vonatkozó stratégiák, az ezzel kapcsolatos pénzügyi döntések a képzési programok jelentős részében megjelennek.
- H 9.** A felnőttek, valamint vállalkozók számára készült képzési programok inkább tartalmaznak a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismereteket.
- H 10.** Az oktatási módszerek tekintetében a hagyományos tanítás a leghangsúlyosabb. A nem hagyományos oktatási formák 2016-hoz képest nagyobb jelentőségre tettek szert, különösen a digitális oktatási formák tekintetében történt elmozdulás.
- H 11.** A képzések időtartama rövid, többségében 1-2 tanóra. 2016-hoz képest több a hosszabb időtartamú képzés.
- H 12.** A képzések többsége esetében a képzésekhez kapcsolódóan tananyag és tematika nincs, vagy nem nyilvánosan elérhető.
- H 13.** Az oktatók a képzési programok többségében pénzügyi, közgazdasági végzettséggel rendelkeznek. A közoktatásban tanulókat nagyobb arányban tanítják pedagógus végzettségűek.
- H 14.** A közoktatásban tanulóknak szóló képzési programok oktatóit szignifikánsan nagyobb arányban készítik fel, mint a nem közoktatásban tanulóknak szóló meghirdetett képzések oktatóit.
- H 15.** A képzések többségében előzetesen felméri a képzés résztvevőinek igényeit.
- H 16.** A képzések többsége az eredményességét nem méri.
- H 17.** A képzések többsége felhasználja a korábbi képzések tapasztalatait.
- H 18.** A képzéseket végző szervezetek jelentősen eltérnek egymástól szervezeti formájuk, finanszírozási forrásuk, képzéseik célját, célcsoportját és módszereiket tekintve.

4. MÓDSZERTAN

4.1 A KÉRDŐÍV KIALAKÍTÁSA

A kérdőív kettő tematikus egységből, A és B részből épült fel összesen 27 kérdést tartalmazott. Az A rész a képzést folytató szervezet, magánszemély adataira, illetve a képzési program számára kérdez rá (4 kérdés). A B rész a képzésre vonatkozó tényezőket vizsgálja, mint pl. a képzések célja, célcsoportja, finanszírozása, időtartama, témakörei, módszerei, tematikája, tananyaga, oktatói, eredményességének értékelése, hasznosulása, és a verseny szervezése (23 kérdés). Válaszadók a kérdőívet képzési programonként töltötték ki, maximum 5 képzési program bemutatására volt lehetőségük. Eltérő képzésnek kellett tekinteni a különálló tematikával rendelkező programokat. A kérdőív a 2016-tól a kérdőív kitöltéséig lefolytatott képzésekre kérdezett rá. A kérdőív vázát a kötelezően megválaszolendő kérdések adták, 11 ilyen kérdés volt. Több válasz megjelölésére 10 kérdés esetében volt lehetőség.

A kérdőív felületének kialakítása, elhelyezése és majd kitöltése is a Google Form (Google Űrlap) alkalmazással történt. A Google Form alkalmazás lehetőséget ad kérdőívekre beérkezett válaszok excel formátumú feldolgozására, melynek során a beküldött adatokat táblázatba foglalja, soronként feltüntetve és időbélyeggel ellátva azokat. A kérdőív kitöltése során érzékeny adatokat nem kértünk be. A dokumentumokat (pl.: képzési tematika, tananyagok) a penzugyikultura@asz.hu funkcionális e-mail címre küldhették meg a megkérdezettek. Amennyiben több különböző képzést is folytatott a szervezet, akkor a kérdőív „B” űrlapját minden egyes képzésre külön-külön is ki kellett tölteniük a szervezeteknek. A kérdőív 27. kérdésére adott „igen” válasz rögzítését követően lehet több képzés tekintetében megválaszolni a kérdőívet.

4.2 A KÉRDŐÍVEK FELVÉTELE

Az adatbázisban szereplő szervezeteket és magánszemélyeket elektronikus levélben kerestük meg, amely tartalmazta a kitöltendő kérdőív elérhetőségét, és a kérdőív megválaszolásával kapcsolatos kérdésekhez az elérhetőséget. A kérdőív kitöltése önkéntes volt. A kérdőívet első alkalommal 2020. június 15-én küldtük meg az érintetteknek, majd 2020. június 23-án ismételten részvételre hívtuk fel azon szervezeteket, amelyek még nem töltötték ki a kérdőívet. A kitöltési határidő napján, 2020. július 31-én újrólág kiküldtük a kérdőívet annak érdekében, hogy minden szervezet lehetőséget kapjon a kérdőív kitöltésére. A kérdőív kitöltésének meghosszabbított határideje 2020. augusztus 10.-e volt.

4.3 A KÉRDŐÍVEK FELDOLGOZÁSA, KUTATÁSI KÉRDÉSEK VIZSGÁLATA

A válaszok beérkezését követően, a rendelkezésre álló adatokat Excel táblázatba rendszereztük, hogy az egyes változókat statisztikai módszerekkel is feldolgozhatóvá tegyük. A feldolgozást és az elemzést IBM SPSS Statistics, valamint MS Excel programok segítségével végeztük. Az elemzés során leíró és következtető statisztikai módszereket használtunk, pl.: megoszlás, korrelációs számítás. A kérdőívek kiértékeléséhez minden esetben 5%-os szignifikanciaszintet választottunk.

4.4 VÁLASZADÓK, MINTA

Az adatbázis meghatározásakor célunk volt a pénzügyi kultúra fejlesztésben részt vevők teljes körű lefedése. Ennek érdekében egyrészt a korábbi, 2016-os pénzügyi kultúrafejlesztési kutatáshoz összeállított adatbázisban szereplő szervezetekből, az MNB pénzügyi listáján található intézményekből, az MNB és a PM által pénzügyi kultúra fejlesztéséhez kiírt pályázatok útján támogatást nyert szervezetekből, és az interneten fellelhető publikus információk, valamint az ÁSZ

pénzügyi kultúra együttműködésben részt vevő partnereitől kapott tájékoztatások alapján egy 110 elemű adatbázist hoztunk létre. A kialakított válaszadói adatbázis 47 olyan szervezetet tartalmazott, amelyek a 2016-os kutatás látókörében nem szerepeltek.

A 2016. évi kutatás válaszadói

A 2016-os kutatás adatbázisából 63 potenciális válaszadót vettünk figyelembe, melyek közül 32 válaszolta meg korábban a számára eljuttatott kérdőívet. További tizenhárom válaszolta azt 2016-ban, hogy nem rendelkezik a kutatás tárgyának megfelelő képzéssel. A korábbi adatbázisból figyelembe vett szervezetek nyilvánosan elérhető adatai alapján az azóta eltelt időszakban mind végeztek a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló tevékenységet.

Pályázati kedvezményezettek

A válaszadásra felkértek adatbázisában 33 olyan szervezet szerepel, amelyek az MNB és a PM által pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló "A Pénzügyi kultúra fejlesztése és pénzügyi tudatosság növelése" valamint a „Pénzügyi Tudatosság” elnevezésű pályázat keretében nyertesei voltak, ezek közül 26 nem vett részt a korábbi kutatásban.

Pénzintézetek

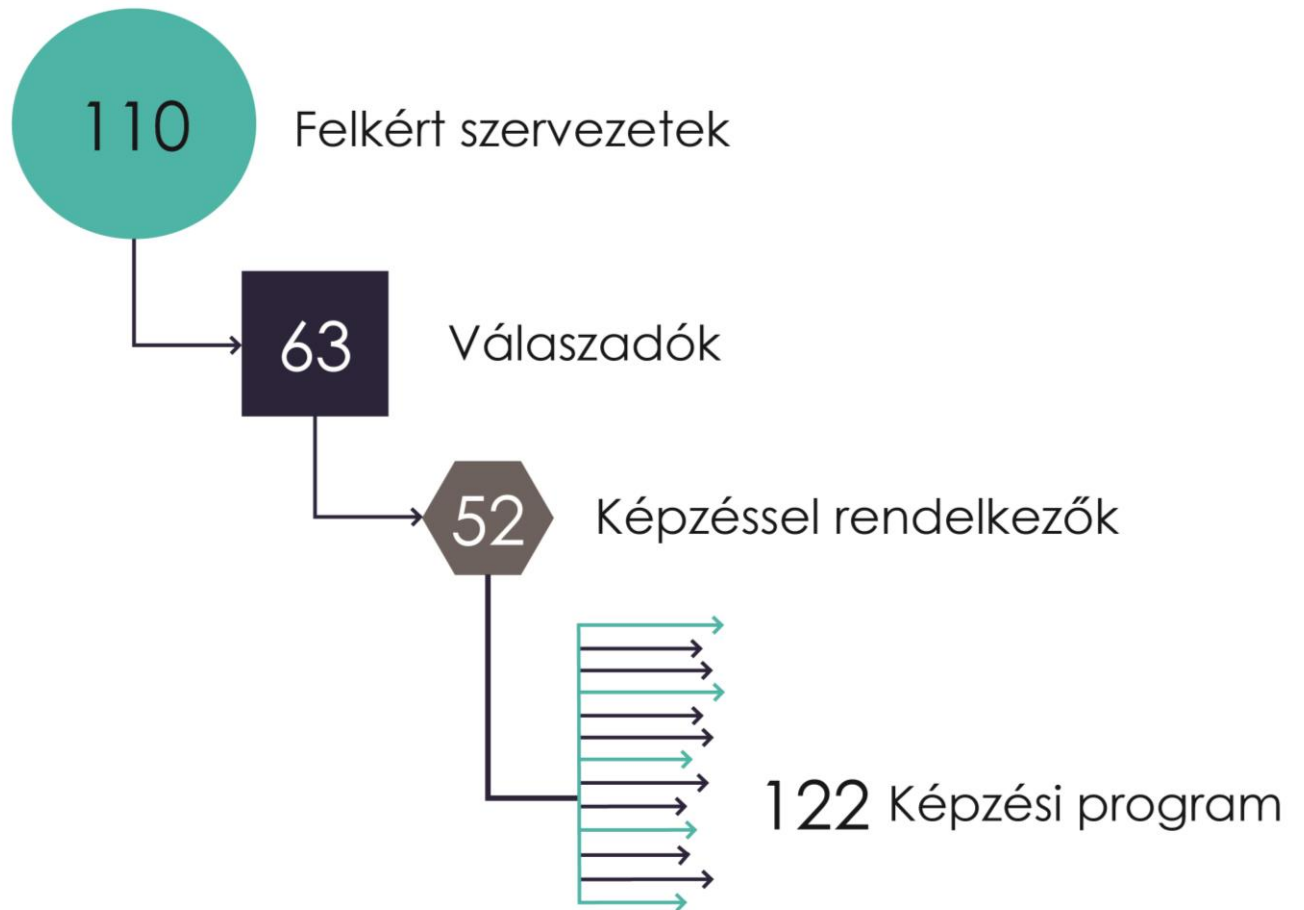
Az MNB pénzintézeti nyilvántartása alapján tizennégy intézményt vettünk figyelembe, melyek közül tizenháromat a korábbi kutatás is megkeresett.

Nyilvánosan elérhető információk alapján pénzügyi képzéseket folytató egyéb szervezetek

A válaszadásra felkért szervezetek listája ezen túlmenően tartalmazza a publikus információk alapján pénzügyi kultúra fejlesztéssel, vagy pénzügyi fogyasztóvédelemmel foglalkozó, egyéb for-profit és nonprofit szervezeteket, magánszemélyeket. Az összeállított adatbázis tartalmazza a pénzügyi kultúra fejlesztési terület legfontosabb szereplőit, így a bankokat, a biztosítókintézeteket, az ÁSZ partnereket, az általános és középiskolákkal kapcsolatot tartó szervezeteket, az MNB és a PM pályázatain korábban részt vevő szervezeteket.

A válaszadásra felkért 110 szervezetből a kérdőívet 63 szervezet töltötte ki. A 63 válaszadóból 52 válaszolta azt, hogy rendelkezik pénzügyi kultúra fejlesztését célzó tevékenységgel, amely lehetett képzési program, felmérés vagy verseny, illetve egyéb kezdeményezés. Így a beérkezett válaszok alapján összesen 122 képzési programot dolgoztunk fel (1. ábra).

1. Ábra: A felmérés mintája

5. EREDMÉNYEK

5.1 HOGYAN ALAKULT A KÉPZÉSEK VOLUMENE?

A pénzügyi kultúra fejlesztését célzó nemzeti stratégia megvalósítása nyomán a pénzügyi kultúra fejlesztésére vonatkozóan számos ösztönző, finanszírozási forrás és állami program indult el, Ezért arra számítottunk, hogy a képző szervezetek, a képzési programok száma is emelkedett 2016-hoz képest.

A pénzügyi kultúra fejlesztéssel foglalkozó szervezetek és képzéseik száma, valamint a képzséssel elérték létszáma is emelkedett 2016-óta.

A 2016. évi kutatás során 35 képzési programmal rendelkező szervezet töltötte ki a kérdőívet, a 2020. évi felmérésben 52 képzési programmal rendelkező válaszadó vett részt, amely közel 40%-os emelkedést mutat. A válaszadókból négy összevont kategóriát alakítottunk ki. Ennek megfelelően a képzési programmal rendelkező 52 válaszadóból 10-et nagy eléréssel rendelkező szervezetként, 5-öt pénzintézetként, 29-et non-profit szervezetként és 8-at egyéb vállalkozásként azonosítottunk.

A minta vizsgálata során a 2020. évi felmérés esetében is kirajzolódott egy olyan válaszadói kategória, amelybe a pénzügyi kultúra fejlesztés legfontosabb szereplői tartoztak. A „NAGY ELÉRÉSSEL RENDELKEZŐK” csoportjába¹⁵ soroltuk azokat a válaszadókat – tekintet nélkül szervezeti formájukra – , akik több mint 10 000 főt értek el programjaikkal. A 10 000 főnél kevesebbet elérő szereplőket a következő csoportokra különítettük el.

A PÉNZINTÉZETEKHEZ a pénzügyi intézményeket, illetve fióktelepeit soroltuk.

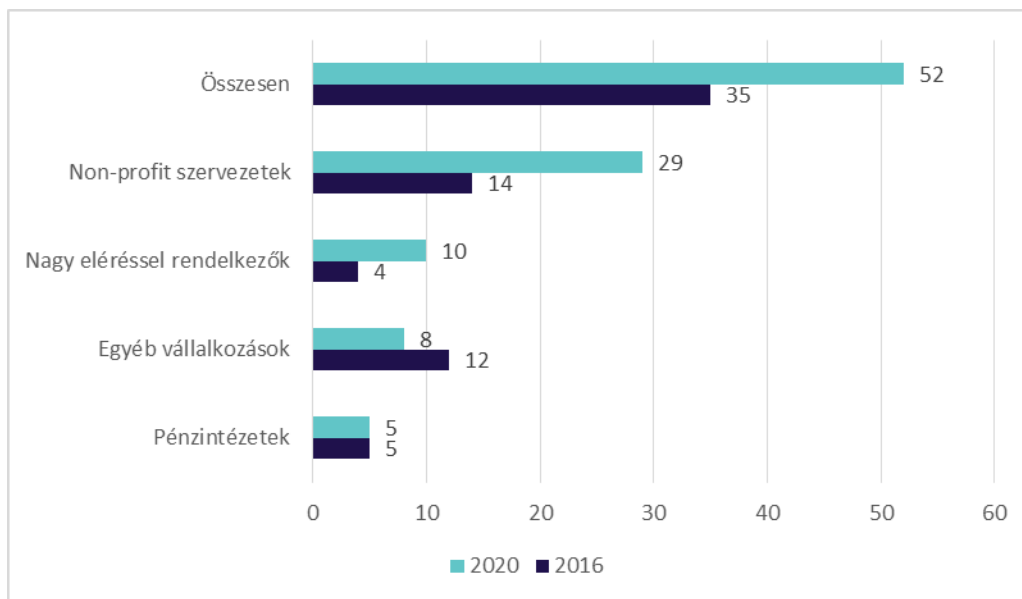
A NON-PROFIT SZERVEZETEKHEZ soroltuk a civil és non-profit szervezeteket, a költségvetési szerveket és az egyházi fenntartású intézményt.

Az EGYÉB kategóriába kerültek a gazdasági társaságok és a felsőoktatási intézmény(ek).

Nominálisan a legjelentősebb változás (emelkedés) az alapítványok, egyesület, non-profit szervezetek kategóriában mutatkozik, mindemellett a válaszadók közül a nagy eléréssel rendelkező szervezetek száma is növekedett, arányaiban a két és félszeresére. A nagy eléréssel rendelkező szervezetek esetében a növekedésnek azért is van kiemelt jelentősége, mert általuk a képzéssel elérték száma is jelentősen megnő (2. ábra).

¹⁵ Az OTP Fáy Alapítvány esetében a kérdőívben rögzített válaszokat kiegészítettük nyilvánosan elérhető információk alapján, melyet a <https://www.otpfayalapitvany.hu> és a https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/kozhasznusagi_jelentes oldalokról töltöttünk le. A kutatás a beszámolókból az eléresek számára, a finanszírozási formára és a képzések számára vonatkozó információkat dolgozta fel.

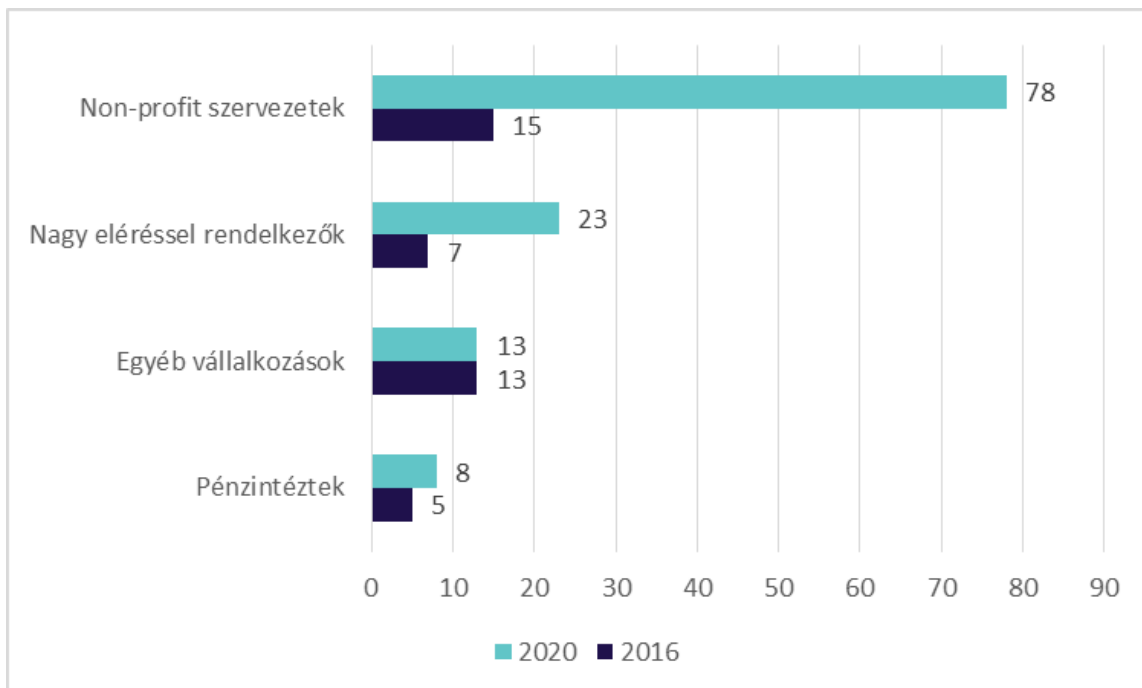
2. Ábra: Képzési programmal rendelkező válaszadók elemszáma a válaszadói kategóriák függvényében (2016; 2020)

5.1.1 HOGYAN ALAKULT A KÉPZÉSI PROGRAMOK SZÁMA?

A nagy eléréssel rendelkező válaszadók összesen 23, a pénzintézetek 8, a non-profit szervezetek 78 és az egyéb vállalkozások 13 képzési programról nyilatkoztak (3. ábra).

3. Ábra: A képzési programok elemszáma a válaszadói kategóriák függvényében: 2016 és 2020-ban

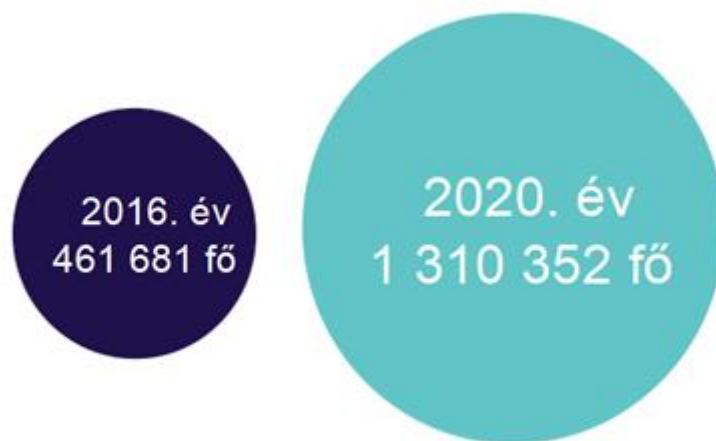
Az ábrából kitűnik, hogy a válaszadók közül a non-profit szervezetek képzési programjainak száma a 2016. évi kutatási eredményhez képest több mint ötszörösére emelkedett. Szintén emelkedést mutat a nagy eléréssel rendelkezők képzési programjainak száma, amely a korábbi felmérés több mint háromszorosára emelkedett, emellett a pénzintézetek képzési programjai elemszáma is növekedést

mutat, ugyanakkor az egyéb vállalkozások képzési programjai változatlanok a korábbi kutatáshoz viszonyítva. A két felmérést összehasonlítva az érintettek és a képzések számának növekedése hasonló tendenciát mutat (az elértek és a képzések száma is több, mint háromszorosára növekedett). A nagy elérésű szervezetek esetében az elértek száma 3,7-szeresére, a non-profit szervezetek esetében 3,4-szeresére és a pénzügyi intézetek esetében 1,2-szeresére nőtt, míg az egyéb vállalkozások esetében kismértékű csökkenés volt megfigyelhető.

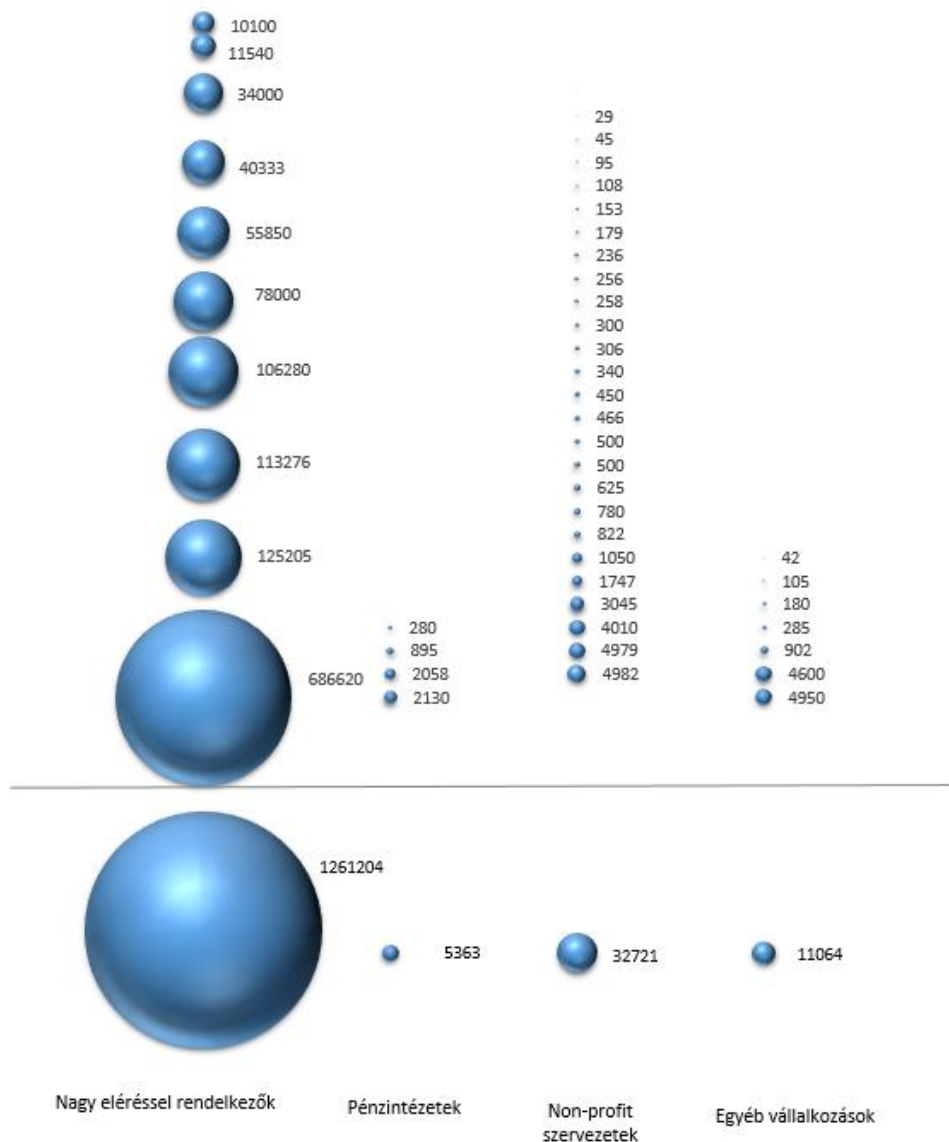
5.1.2 HOGYAN ALAKULT A KÉPZÉSBEN RÉSZTVEVŐK LÉTSZÁMA?

A kérdőívben a válaszadók megjelölték, hogy mely célcsoportokat és milyen létszámban értek el az egyes képzésekkel. A 2020. évi kutatás eredményei szerint összességében 1 310 352 fő számára tartottak pénzügyi kultúrát fejlesztő képzéseket 2016 és 2019 között. A valóságban a képzésekkel elértek száma az itt kimutatottnál alacsonyabb lehet, mivel előfordulhatott, hogy ugyanazon személy több képzési programon is részt vett. A 2016. évi felmérés során az akkori válaszadók képzéseikkel összesen 461 681 főt értek el (4. ábra).

4. Ábra: A képzések által elértek száma (2016; 2020)

A 2020. évi felmérés alapján a képzésekkel foglalkozó szervezetek tehát képzési programjaikkal mintegy háromszor több főt értek el, mint a 2016. évi válaszadók. 2016-os kutatáshoz hasonlóan az egyes képző szervezetek képzéseiben résztvevők létszámát tekintve több nagyságrendű különbség látható. Annak indokoltságát, hogy a képzésekben részt vevők számát is figyelembe vevő kategóriákat alakítottunk ki jól mutatja az alábbi, 5. ábra is:

5. Ábra Szervezetek, szervezeti típusok és a képzéseik által elérték létszáma¹⁶

A képzések által elérték létszáma a nagy eléréssel rendelkezők esetében jelentősen meghaladja a többi képzést folytató szervezetét. 42 darab pénzintézet, non-profit szervezet és egyéb vállalkozás együttesen csupán 49 148 főt ért el, ami a 10 legnagyobb eléréssel rendelkező szervezetek elérésének csupán 4%-a. A 6 legnagyobb eléréssel rendelkező szervezet a következő volt:

Magyar Bankszövetség (686 620 fő),

PontVelem Nonprofit Kft. (125 205 fő);

Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület (113 276 fő);

Junior Achievement Magyarország Oktatási, Vállalkozásszervezési Alapítvány (106 280 fő);

OTP Fáy András Alapítvány (78 000 fő)

Magyar Nemzeti Bank (55 850 fő)

¹⁶ Az ábra nem tartalmazza azokat a szervezeteket, amelyek indítottak képzéseket, de azon egy fő sem vett részt. A 1 db pénzintézetnél, 1 db egyéb vállalkozásnál és 3 db non-profit szervezetnél szerveztek képzést, de nem vett részt rajtuk senki sem.

A kutatás eredményei a hipotézist megerősítik.

A képző szervezetek száma negyven százalékkal emelkedett, a képzésekben résztvevők létszáma és a lefolytatott képzési programok száma is megháromszorozódott 2016-hoz képest.

5.2 KIKNEK SZÓLNAK A PÉNZÜGYI KULTÚRA FEJLESZTÉSÉT CÉLZÓ KÉPZÉSEK?

5.2.1 MI JELLEMZI AZ ELÉRT CSOPORTOK KORÖSSZETÉTELÉT?

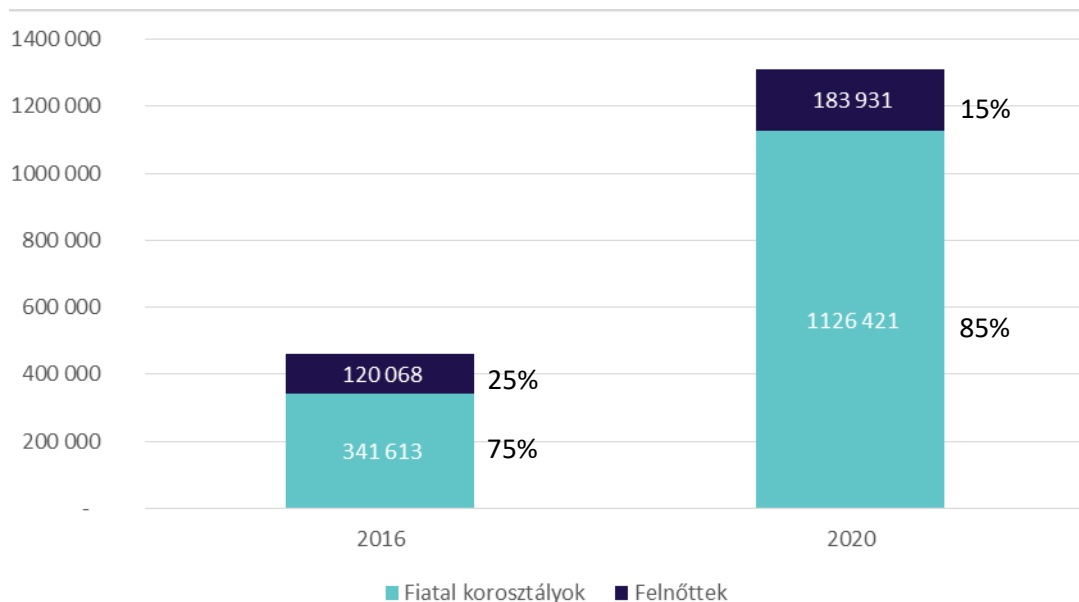
A 2016. évi kutatás igazolta, hogy a képzések által megcélzott csoportok többségében fiatalok, a képzési programoknak fele szól a felnőtteknek. A 2020. évi kutatás megvizsgálta, hogy mely korcsoportoknak szólnak, kiket céloznak meg az egyes szervezetek az általuk indított képzési programokkal. A kérdőívben a válaszadók megjelölték, hogy a képzéseken résztvevőkre, milyen életkori sajátosságok jellemzőek, illetve, hogy általános iskola alsó, felső tagozatába, középiskolába, vagy a felsőoktatásban tanulnak-e. Fiatal korosztályoknak tekintettük a közoktatásban és felsőoktatásban tanulókat (leggyakrabban 6-25 évesek), felnőttek a 25 évnél idősebbeket.

A képzési programok célcsoportjai legnagyobb arányban a fiatal korosztályok.

A kutatási hipotézis igazolása érdekében a kutatás megvizsgálta az egyes célcsoportokban elérték létszámát, arányait, a képzések átlagos létszámát.

6. Ábra: A képzések által elért korosztályok létszáma és arányai (2016, 2020)

A 2020-as kutatás eredményei alapján a képzések 1 millió 126 ezer 421 általános és középiskolás korút, valamint egyetemistát és 183 ezer 931 felnőtt korút értek el, így a képzésben résztvevők csaknem 85 százaléka diák volt, míg 15%-a felnőtt. Hasonlóan alakultak a képzésekkel elérték aránya a 2016-os kutatás szerint is, amellett, hogy a fiatalok részaránya azóta tovább nőtt (6. ábra).

A kutatás megvizsgálta azt is, hogy a diákoknak és felnőtteknek szóló képzések átlagosan hány résztvevővel valósulnak meg. A közoktatásban tanulóknak is szóló képzések esetében egy átlagos képzés több mint 40 ezer főt ért el, míg a kizárólag más csoportokat célzó képzések átlagosan 8600 főt értek el¹⁷ (lásd melléklet 1. táblázat), a különbség szignifikáns.¹⁸

A kutatás eredményei a hipotézist megerősítik.

A képzések legjelentősebb, legnépesebb célcsoportját a diákok alkotják. A képzésekkel elérték számát tekintve 2016-hoz képest tovább nőtt a képzésekben résztvevő tanulók létszáma és aránya is. A gyerekeknek szóló képzések jelentősen nagyobb létszámmal valósulnak meg.

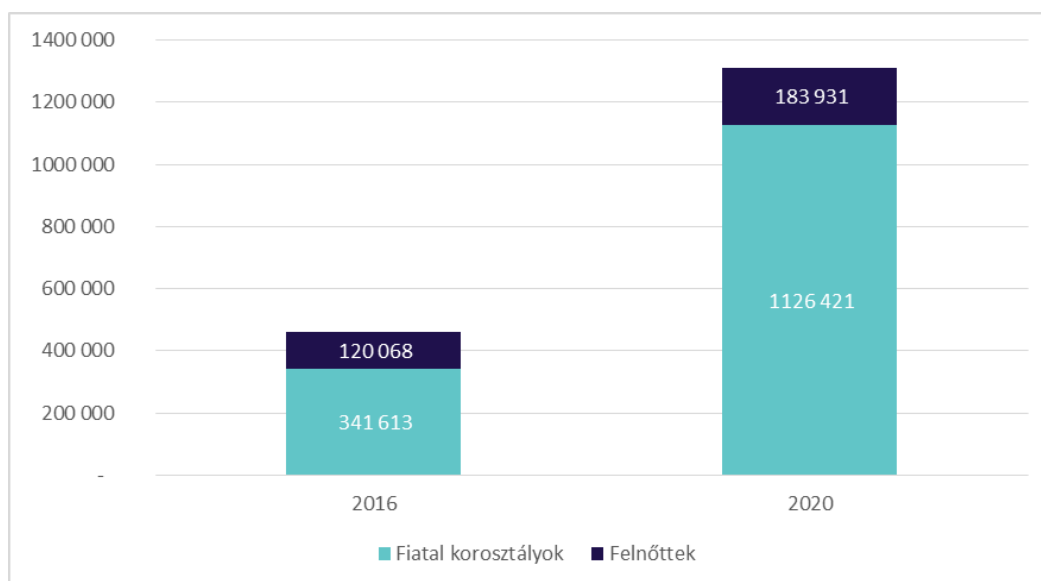
5.2.2 MI JELLEMZI AZ ELÉRT CSOPORTOK TÁRSADALMI REPREZENTÁLTASÁGÁT?

A fiatalok felül, a felnőttek jelentősen alulreprezentáltak a képzések résztvevői között a teljes népességbeli számarányukhoz képest.

A kutatás során az elért csoportok társadalmi reprezentáltságát is vizsgáltuk, arra voltunk kíváncsiak, hogy hasonlóan a 2016-os eredményekhez a fiatalok továbbra is magasabb arányban jelennek meg a képzésekben, mint számarányuk a teljes népesség körében. Az egyes célcsoportok népességen belüli megoszlásának megállapításához a KSH adatait vettük alapul.¹⁹

7. Ábra: Korosztályok képzéseken, illetve népességen belüli aránya

forrás: KSH adatok alapján

A kutatás megvizsgálta, hogy a teljes népességhez viszonyítva, hogyan alakult a képzéseken részt vett korosztályok aránya (7. ábra). A teljes népességet tekintve a KSH adatai szerint a fiatalok (6-25 évesek) az 5 éven felüli népesség kevesebb, mint negyedét, a felnőttek (25 év feletti) a népesség közel 75%-át teszik ki. A célcsoportok népességen belüli, illetve a képzések által elérteken belüli arányát

¹⁷ Ebben az esetben összesen 114 képzéssel számoltunk, amelyből 39-nek volt célcsoportja a tanulók. 8 esetben nem áll rendelkezésünkre adat, hiányzó adatként kezelve nem kerülnek a statisztikába)

¹⁸ Varianciaanalízis p értéke 0,013

¹⁹ <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/terulet.html>

összevetve megállapítható, hogy a válaszadók képzési programjai által elérték között a diákok (6-25 évesek) aránya több mint 4-szeresen haladja meg a népességben belüli arányukat, míg a képzési programok által elérték között a felnőttek aránya mintegy ötöde a népességben belüli arányuknak.

A kutatás eredménye igazolta a hipotézist.

A fiatalok felül, a felnőttek jelentősen alulreprezentáltak a képzések résztvevői között a népességbeli számarányukhoz képest.

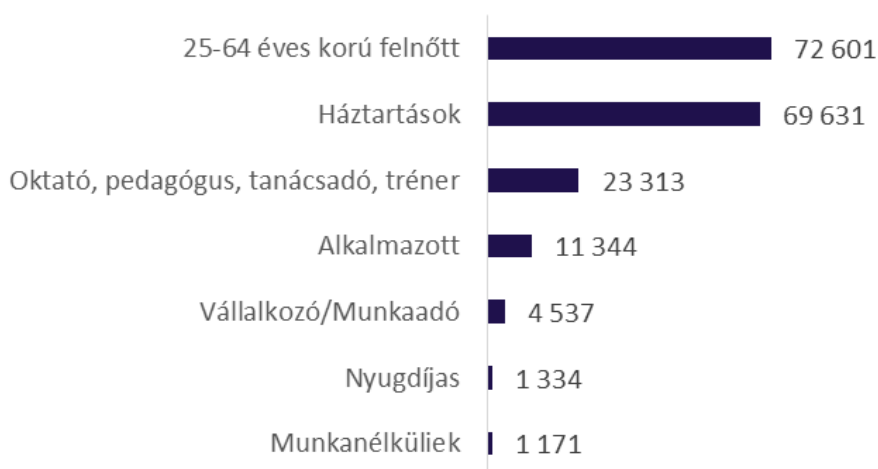
5.2.3 A FELNŐTTEK KÖRÉBEN KIKET CÉLOZNAK A KÉPZÉSEK?

A felnőtteknek szóló képzések célcsoportjai között jelentősen alulreprezentáltak a speciális képzési igényű csoportok: vállalkozók, nyugdíjasok, munkanélküliek.

A kérdőív azt is vizsgálta, hogy a képzésekben, milyen társadalmi háttérű, élethelyzetű, foglalkozási csoportba tartozó és munkaerő piaci helyzettel rendelkező felnőttek vesznek részt. Ennek megfelelően megkülönböztettünk: munkaadókat, munkanélkülieket, vállalkozókat, nyugdíjasokat, oktatókat és trénereket, valamint háztartásokat. Természetesen a képzésekben résztvevők egyszerre több csoportba is tartozhattak, emellett a válaszadók képzésenként több célcsoportot is megjelölhettek.

8. Ábra: A képzésben résztvevő felnőttek létszáma társadalmi csoportonként (fő)

A felnőttek a képzéseken legnagyobb számban háztartások tagjaiként vesznek részt. A munkaerőpiaci pozíciójukra tekintettel az látható, hogy több bérből élő vesz részt a képzéseken, mint munkaadó, vagy vállalkozó. Népes az oktatók, tanácsadók, trénerek csoportja is.

A kutatás eredményei a hipotézist részben igazolták.

A felnőtteknek szóló képzések célcsoportjai között alulreprezentáltak egyes speciális képzési igényű felnőtt csoportok: vállalkozók, nyugdíjasok, magasabb számban és arányban vesznek részt a jövedelemből, bérből élő társadalmi csoportok. Az oktatók, trénerek célcsoportja 2016-hoz hasonlóan továbbra is jelentős képzési célcsoport.

5.2.4 MENNYIRE JELENNEK MEG A KÉPZÉSEK CÉLCSOPORTJAI KÖZÖTT A PÉNZÜGYILEG SÉRÜLÉKENY FELNŐTTEK?

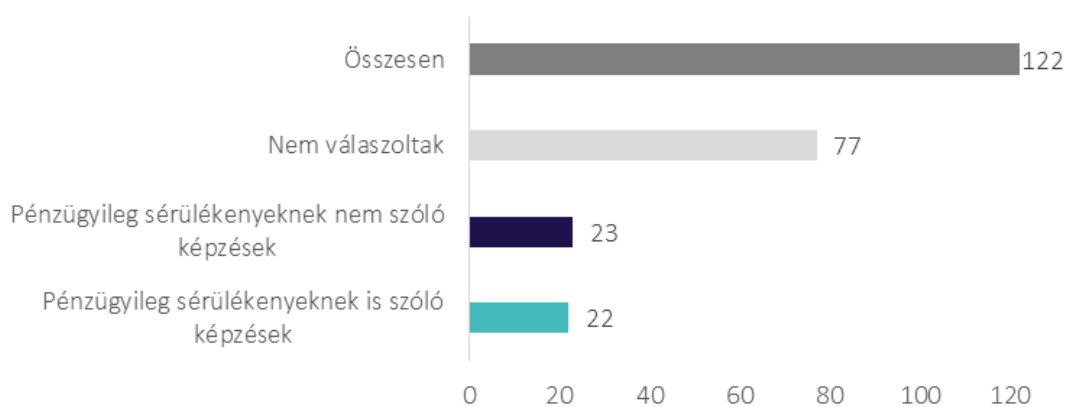
A válaszadók a kérdőíven jelölhették, hogy jellemző-e a képzésen résztvevőkre, hogy a pénzügyileg sérülékeny csoportba tartoznak. A kérdőív arra hívta föl a válaszadókat, hogy azon résztvevőket tekintsék pénzügyileg sérülékenyeknek, akik alacsony jövedelműek, alacsony iskolázottságúak, valamint nem rendelkeznek megtakarításokkal. A pénzügyileg sérülékeny felnőttekre vonatkozó létszámadatokat a kutatás nem vizsgálta.

A képzések között kevésbé jelennek meg a pénzügyileg sérülékeny felnőtteknek szóló képzések.

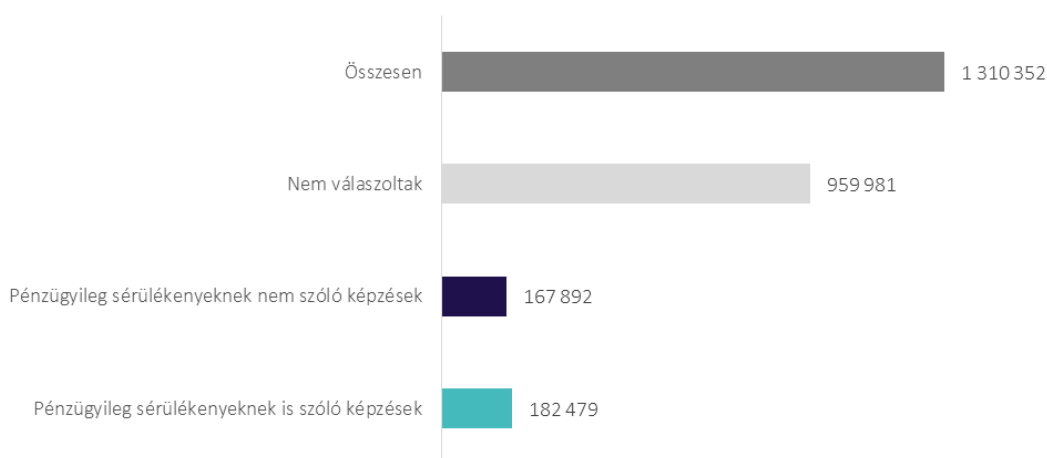
A 122 képzési program közül csupán 22 képzés szól kifejezetten a pénzügyileg sérülékeny résztvevőknek is. A válaszadók túlnyomó többsége vagy nem válaszolt erre a kérdésre vagy válaszában arról nyilatkozott, hogy az általa indított képzések nem szólnak a pénzügyileg sérülékeny célcsoportoknak (9. ábra).

9. Ábra: A pénzügyileg sérülékenyeknek szóló képzések száma (db)

A kérdőív adatai alapján az is megállapítható, hogy az összes elérésnek mintegy 14%-át adja, a pénzügyileg sérülékeny csoportoknak szóló képzésben résztvevő és közel ugyanennyi elérést mutat a nem pénzügyileg sérülékenyeknek szóló képzés is. Ez összesen 182 ezer főt jelent (10. ábra)

10. Ábra: A résztvevők számának alakulása azon képzéseken, melyek a pénzügyileg sérülékenyeknek is szólnak

A kutatás eredményei a hipotézist igazolták.

A képzések között kevéssé - a képzések kevesebb, mint hatodában - jelennek meg a pénzügyileg sérülékeny felnőtteknek szóló képzések.

5.3 MILYEN FORRÁSOKBÓL FINANSZÍROZZÁK A KÉPZÉSEKET?

Az elmúlt években a nemzeti szintű stratégia megvalósítása céljából számos olyan kezdeményezés jött létre, amelyet az állam közvetlenül, vagy közvetve, támogatásban részesített, illetve, amelyek megvalósításához uniós forrásokat használtak fel. A kérdőív a képzési programok finanszírozási forrásaira (saját forrás, résztvevői befizetés, állami, EU-s források) is rákérdezett. A válaszadók egy képzés esetében több forrástípust is megjeleníthettek, a kérdőív a források arányát és értékét nem vizsgálta. Feltételezésünk szerint a képzések egyik jelentős forrása, közpénz. Közpénznek tekintettük az állami támogatást, elnyert pályázati- és egyéb költségvetési forrást, EU pályázatot, egyéb EU-s forrást. A finanszírozási forrásokkal kapcsolatban az alábbi hipotézist vizsgáltuk:

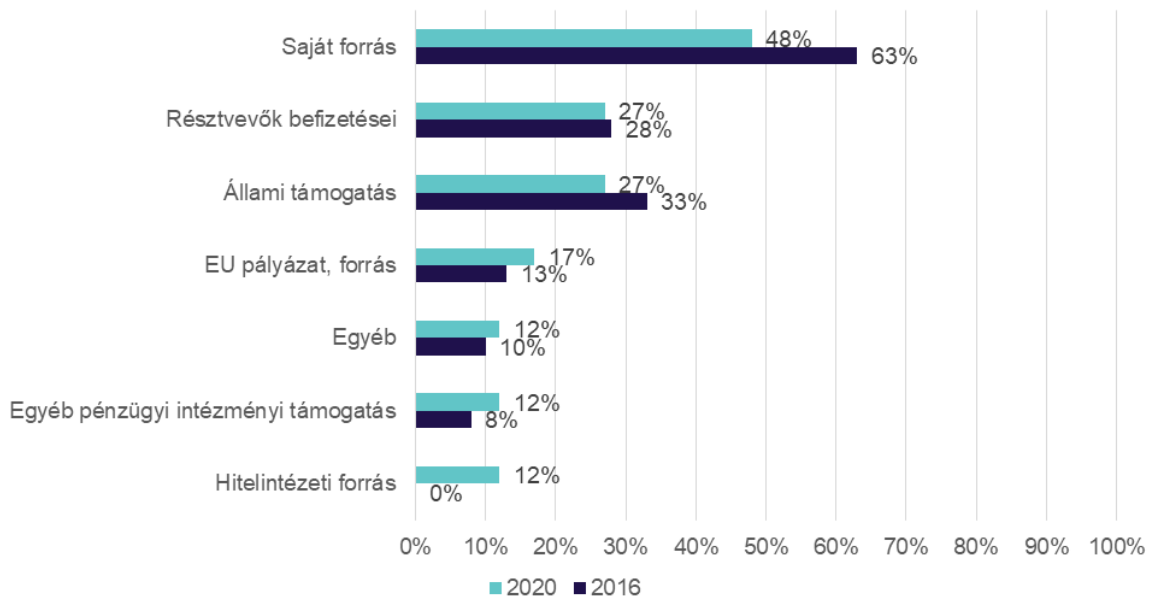

A képzések jelentős része közpénzt is felhasznál. A résztvevők többségét a közpénzből is megvalósuló képzések érik el.

A 2020-ban képzések 44 százaléka használt fel közpénzt (27% állami- és 17% EU-s támogatás). A képzési programok finanszírozási forrásai közül ugyanakkor a saját forrást említették a válaszadók a leggyakrabban (48%), 2016-ban a források sorrendje hasonló volt. A résztvevői befizetés a képzések alig harmadában jelenik meg, míg az egyéb forrásokat²⁰ és az egyéb pénzügyi intézmény által nyújtott finanszírozást mintegy 18%-ban említették (11. ábra).

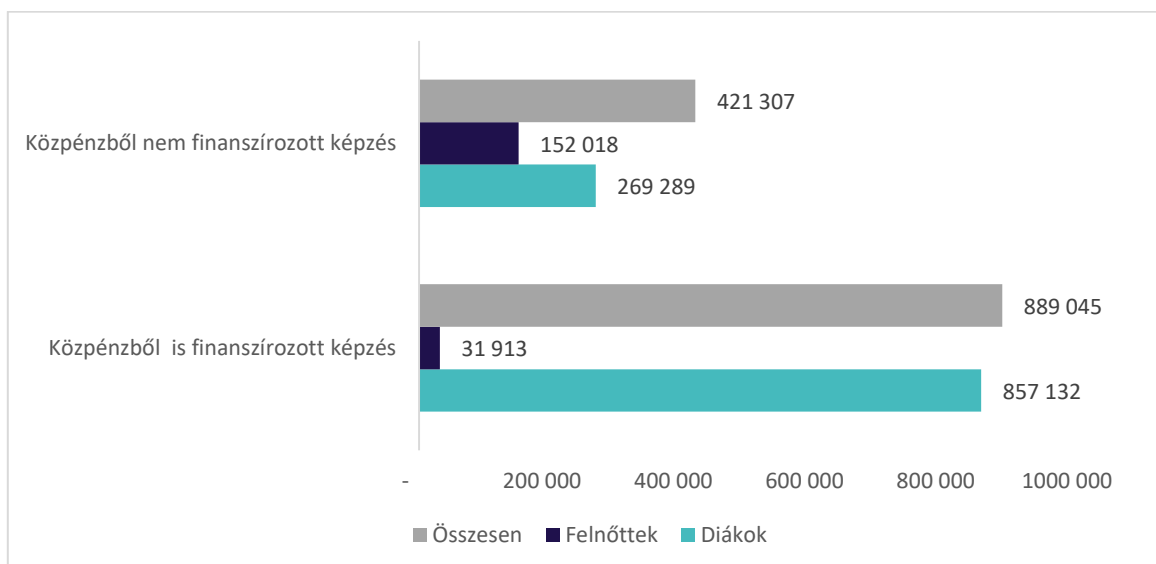
²⁰ Az elemzés során egyes válaszadók az egyéb források kategóriában szerepeltették: a Magyar Nemzeti Bank pályázati támogatásait.

11. Ábra: Milyen finanszírozási forrásokat használtak fel a képzési programokhoz?

A kutatás megvizsgálta azt is, hogy közpénzből is finanszírozott és a nem közpénzből finanszírozott (résztevők befizetései, saját forrás, egyéb források) képzésekkel hány fő képzésben résztvevőt értek el (12. ábra)

12. Ábra: Részben közpénzből, és nem közpénzből finanszírozott képzésekben résztvevők (fő)

Jól látható, hogy azok a képzések, amelyek valamilyen mértékben közpénzből valósultak meg, érték el az összes résztvevő közel 70%-át, mintegy 900 ezer résztvevőt, amelynek a meghatározó többsége iskoláskorú, tanuló volt.

A kutatás eredménye megerősítette hipotézisünket.

A képzések jelentős hányadában jelen van költségvetési, állami és EU-s forrás, a résztvevők döntő hányada (elsősorban a fiatalok, iskoláskorúak) olyan képzésekben vettek részt, amelyek valamilyen mértékben közpénzből valósultak meg.

5.4 MELYEK A KÉPZÉSEK FŐ CÉLKITŰZÉSEI? MENNYIRE HANGSÚLYOSAK AZ EGYES TÉMAKÖRÖK?

A kutatás vizsgálta, hogy a képzések milyen ismeretek átadásának céljával indulnak, mely témakörökre térnek ki, valamint az egyes témakörök milyen súllyal jelennek meg a képzésekben. A válaszadók a kérdőívben 12 képzési célt jelölhettek meg, egy képzéshez egyidejűleg többet is, összesen pedig 13 lehetséges képzési témakört tartalmazott a kérdőív.

A képzések céljával, tartalmával kapcsolatban felállított kutatási hipotézis szerint a hazai képzések elsősorban a jövedelem felhasználására, a takarékoskodásra, a háztartási költségvetés készítésére vonatkozó ismereteket adnak át. A jövedelem megtermelésével és a jövedelem felhasználásával kapcsolatos ismeretek eltérő mértékben jelennek meg az egyes célcsoportoknak szóló képzésekben. A kutatás azt is megvizsgálta, hogy milyen mértékben jelenik meg az időskorra szóló pénzügyi stratégialakozás kérdése. A fentiekre tekintettel a kutatás az alábbi hipotéziseket vizsgálta.

A pénzügyileg sérülékeny csoportok számára készült képzési programok fókuszában a jövedelem tudatos felhasználásával kapcsolatos pénzügyi ismeretek állnak (takarékoság, háztartási költségvetés készítés), a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismeretek (vállalkozási ismeretek, pénzügyi terv, tőkepiaci részvétel) kevésbé jelennek meg.

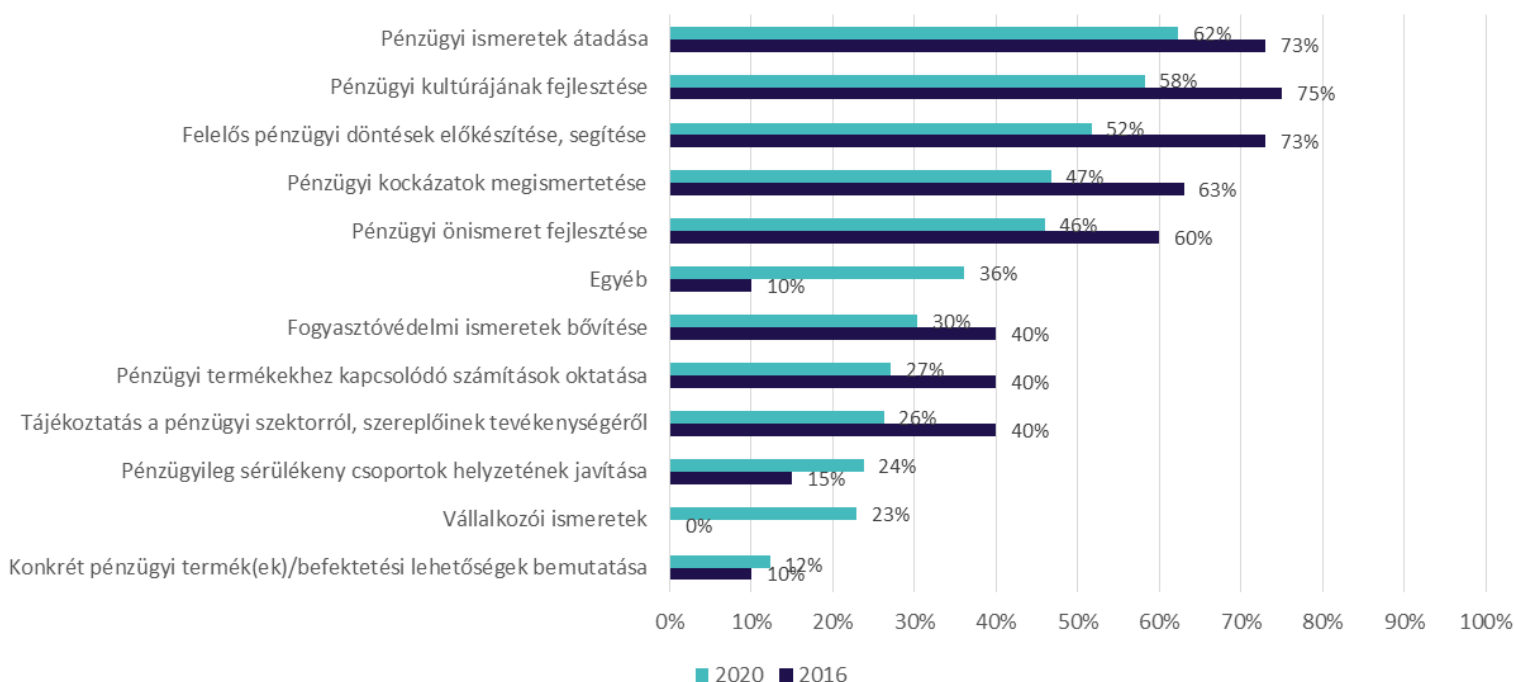
A felnőttek, valamint vállalkozók számára készült képzési programok inkább tartalmaznak a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismereteket.

A nyugdíjas évekre vonatkozó stratégiák, az ezzel kapcsolatos pénzügyi döntések a képzési programok jelentős részében megjelennek.

5.4.1 MELYEK A KÉPZÉSEK CÉLJAI?

Elsőként azt vizsgáltuk meg, hogy a képzések összességében milyen pedagógiai, ismeretátadási célokat tűz ki és 2016-hoz képest milyen változást láthatunk.

13. Ábra: A képzési programok céljai (2016, 2020)

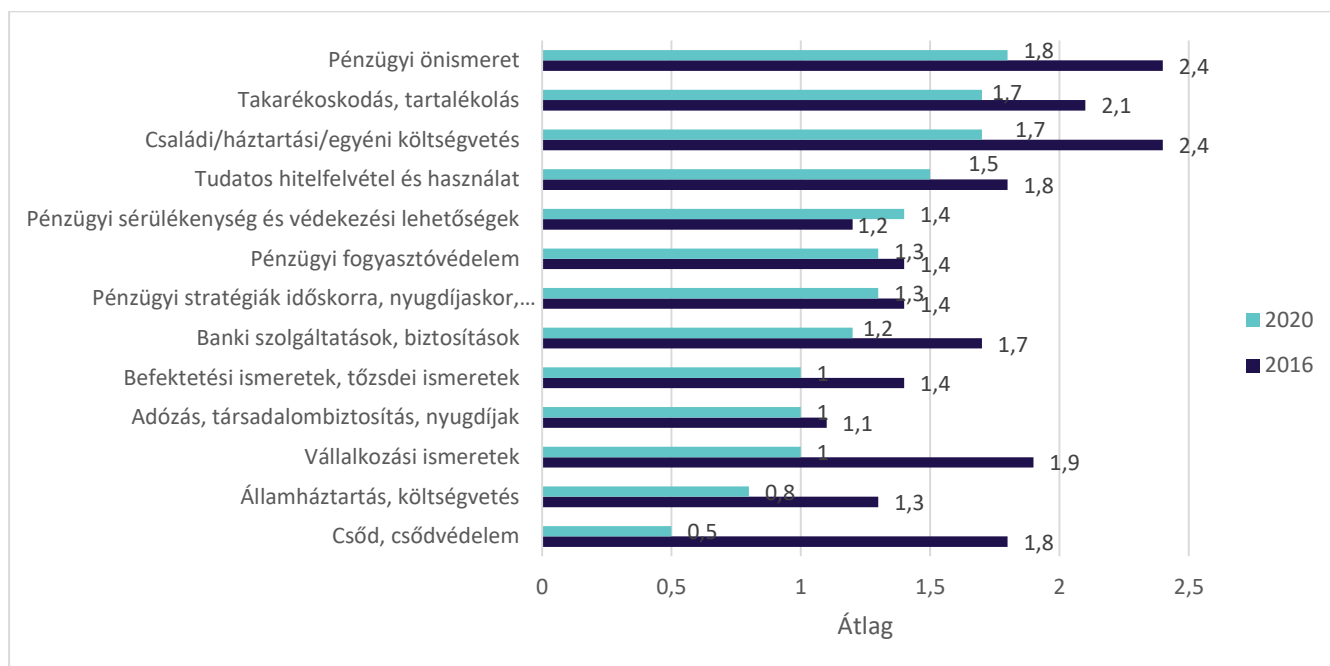
A 2016-os kutatási eredményekhez hasonlóan a képzési programok legjellemzőbb céljainak sorrendje lényegében változatlan. Továbbra is a „pénzügyi ismeretek átadása”, általában, a „célcsoportok pénzügyi kultúrájának fejlesztése”, a „felelős pénzügyi döntések segítése”, a „pénzügyi kockázatok megismerése”, és a „pénzügyi önismeret fejlesztése” a legjellemzőbb képzési cél. Ugyanakkor ezen legnépszerűbb képzési célok aránya a képzésekben kis mértékben csökkent²¹. 2016-hoz képest ugyanakkor nőtt azon képzések aránya, amelyek egyik célja a „pénzügyileg sérülékeny csoportok helyzetének javítása” (13. ábra).

5.4.2 MILYEN SÚLLYAL JELENNEK MEG AZ EGYES TÉMAKÖRÖK?

A felmérés rákérdezett a képzési programok által érintett témakörökre és azok képzésben elfoglalt jelentőségére is. Összesen 13 lehetséges képzési témakört tartalmazott a kérdőív, a résztvevők a témakörök jelentőségére vonatkozóan négyféle („nem jelenik meg”, „érintőlegesen”, „közepesen” és „jelentős mértékben”) választ adhattak. A válaszok értékelése érdekében a válaszokhoz számértékeket rendeltünk („nem jelenik meg” = 0, „érintőlegesen” = 1, „közepesen” = 2, és „jelentős mértékben” = 3) annak érdekében, hogy az egyes témakörök képzésben elfoglalt jelentőségét összevethetővé tehesük. A témakörökhöz tartozó magasabb súlyérték tehát az adott témakör nagyobb jelentőségét jelzi. Az ordinális mérési szintű változót átlagokkal mérhető változóvá transzformáltuk, a nem válaszolókat az átlagok számítása esetében kiszűrtük.

²¹ A 2016-os kutatás kérdőívében a „vállalkozói ismeretek átadása” képzési cél nem szerepelt.

14. Ábra: Az egyes témakörök átlagos súlyszámai (2016, 2020)

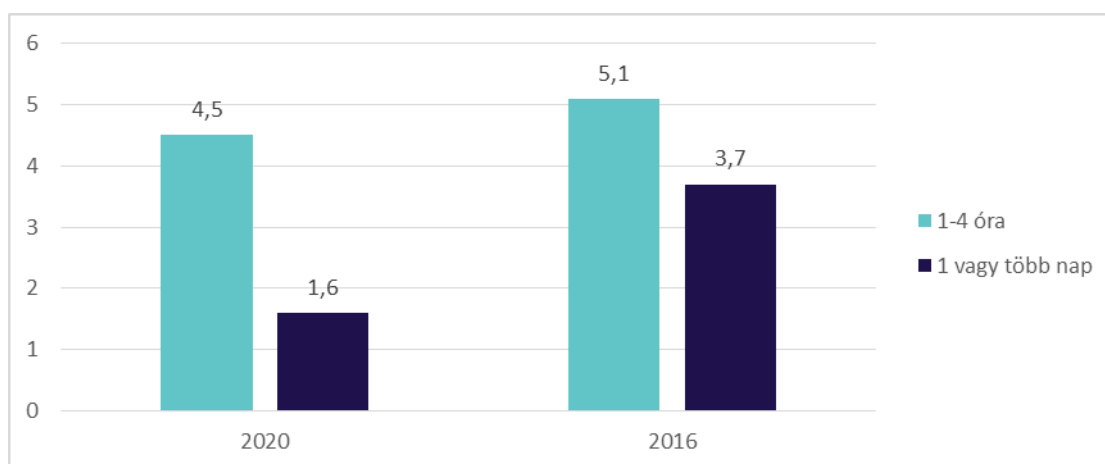
A 2016-os kutatási eredmények alapján a képzési programok között a leghangsúlyosabbak a háztartási/egyéni költségvetés tervezés, a pénzügyi önismeret és a megtakarítások témakörök voltak, míg legkevésbé hangsúlyos az adózás témaköre. 2020-ban a képzési programok között a leghangsúlyosabban olyan általános pénzügyi attitűdöt és magatartást érintő témakörök szerepeltek, mint a „pénzügyi önismeret, attitűdök, pénzügyi magatartás”, „takarékoskodás, tartalékolás” és a „családi/háztartási/egyéni költségvetés”, míg legkevésbé hangsúlyosak az olyan speciális ismeretekre vonatkozó témakörök, mint a „csőd, csődvédelem” és az „államháztartás, költségvetés” voltak.

2016-hoz képest figyelemre méltó elmozdulás a csőddel kapcsolatos ismeretek háttérbe szorulása, a vállalkozási ismeretek súlyának csökkenése, a pénzügyi sérülékenység esetében releváns ismeretek fontossága ugyanakkor kis mértékben nőtt. A témakörök súlyának erőssorrendje is rámutat arra, hogy a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismeretek: befektetési ismeretek, vállalkozási ismeretek, a tőzsdéhez kapcsolódó információk továbbra is kevésbé hangsúlyos elemei a képzéseknek (14. ábra).

5.4.3 VAN-E ÖSSZEFÜGGÉS A TÉMAKÖRÖK SZÁMA ÉS A KÉPZÉSEK HOSSZA KÖZÖTT?

A 2016-os kutatás eredményei azt mutatták, hogy a rövidebb időtartamú képzések átlagosan több témakört dolgoznak fel. Ennek nyomán a kutatás ismét megvizsgálta, hogy van-e összefüggés a képzések időtartama és aközött, hogy hány témakört érintenek az egyes képzések.

15. Ábra: 1-4 órás és az annál hosszabb időtartamú képzések által érintett témakörök számának átlaga 2016-ban és 2020-ban

Megállapítható, hogy a rövidebb időtartamú képzéseken átlagot tekintve több, mint kétszer annyi témát dolgoznak fel, mint a hosszabb képzéseken, hasonlóan a 2016. évi kutatáshoz.

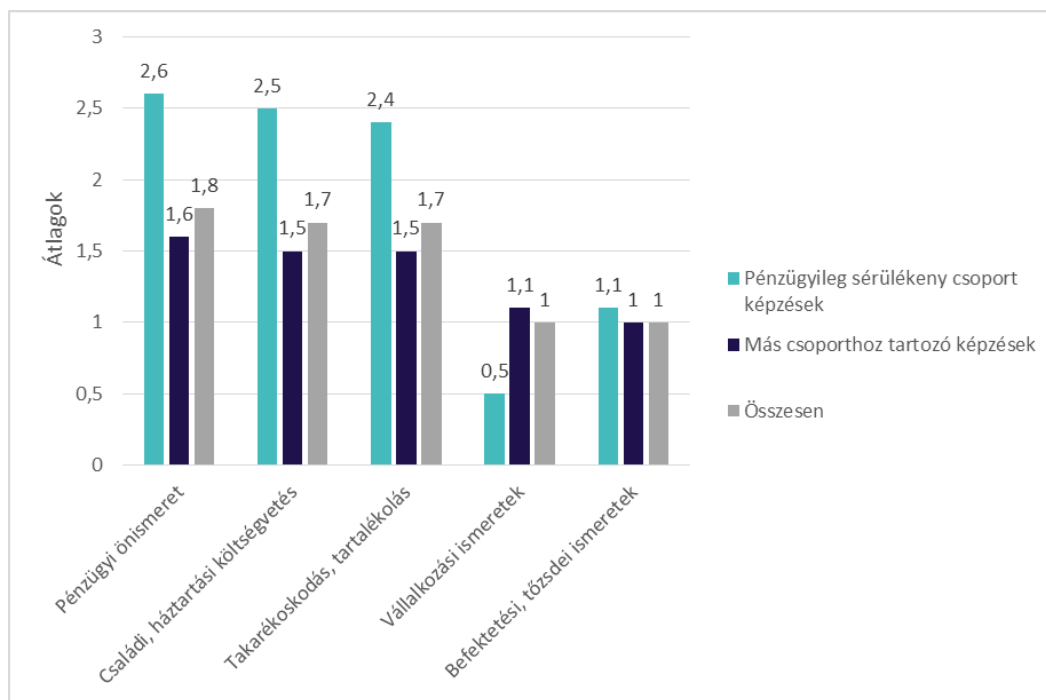
5.4.4 MILYEN TÉMAKÖRÖKET ÉRINTENEK A PÉNZÜGYILEG SÉRÜLÉKENY CSOPORTOKNAK SZÓLÓ KÉPZÉSEK?

A válaszadók a kérdőívben megjelölhettek egyes speciális célcsoportokat is (pénzügyileg sérülékenyek, vállalkozók, különböző jövedelmi helyzetű résztvevők). Pénzügyileg sérülékenyként jelölték a válaszadók, akik alacsony jövedelműek, nem rendelkeznek megtakarítással, alacsony iskolázottságúak, vagy nem tudnának váratlan kiadásokat fedezni. A témakörök jelentőségére vonatkozóan a négyféle választ számértékek jelölik („nem jelenik meg” = 0, „érintőlegesen” = 1, „közepesen” = 2, és „jelentős mértékben” = 3). A jövedelem tudatos felhasználásával kapcsolatos ismeretnek tekintettük a „családi háztartási költségvetés készítése”, „takarékoskodás, tartalékolás” témaköreit, a jövedelem megszerzésével kapcsolatos ismeretnek a „vállalkozási ismeretek”, „tőzsdei, befektetési ismeretek” témaköreit. A kutatás megvizsgálta, hogy az egyes témakörök, hogyan jelennek meg a pénzügyileg sérülékenyeknek szóló képzések esetében az alábbi hipotézis alapján.

A pénzügyileg sérülékeny csoportok számára készült képzési programok fókuszában a jövedelem tudatos felhasználásával kapcsolatos pénzügyi ismeretek állnak, a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismeretek kevésbé jelennek meg.

16. Ábra: Képzési témakörök átlagos súlyszerkezetei a pénzügyileg sérülékenyeknek és a más csoportoknak szóló képzésekben

A pénzügyileg sérülékeny csoportok inkább tanulnak a jövedelem tudatos felhasználásával kapcsolatos ismereteket, mint az egyéb célcsoportok. A pénzügyi önismeret, háztartási költségvetés takarékoskodás, kiemelkedően fontos témakör a sérülékeny csoportok számára is tartott képzéseken. Várakozásunknak megfelelően a vállalkozási ismeretek kevésbé jelennek meg a pénzügyileg sérülékeny célcsoportnak szánt témakörök között. A befektetési ismereteket, tőkepiaci részvételt minden csoport számára kis súllyal oktatják. (16. ábra).

Az elvégzett vizsgálat igazolta, hogy a hipotézis igaz.

A pénzügyileg sérülékeny csoportok számára nyújtott képzési programok fókuszában a jövedelem tudatos felhasználásával kapcsolatos pénzügyi ismeretek, valamint a pénzügyi önismeret témaköre áll, a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismeretek kisebb súllyal jelennek meg.

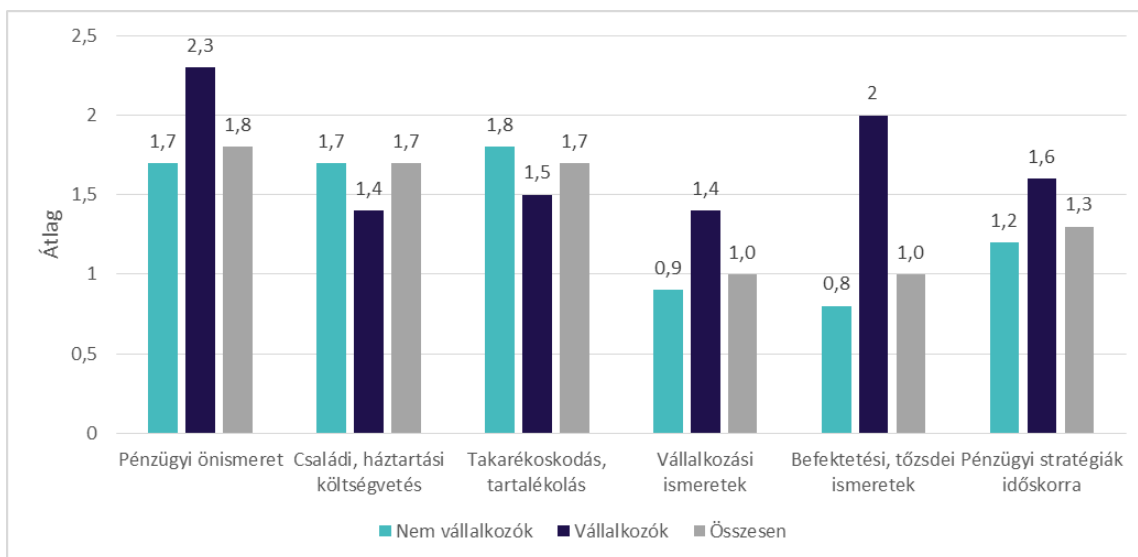
5.4.5 MELY KÉPZÉSI CSOPORTOK ESETÉBEN JELENNEK MEG A JÖVEDELEM MEGSZERZÉSÉVEL KAPCSOLATOS ISMERETEK?

A kutatás megvizsgálta azt is, hogy jövedelem megtermeléséhez kapcsolódó témakörök (vállalkozási ismeretek, tőzsdei, befektetési ismeretek), mely célcsoportoknak szóló képzésekben jelennek meg inkább. Az egyes témakörök jelentőségére vonatkozóan négyféle válasz alternatívát, a pontszámok alapján átlagoltuk („nem jelenik meg” = 0, „érintőlegesen” = 1, „közepesen” = 2 és „jelentős mértékben” = 3). A hipotézis alapján a vállalkozók és felnőttek számára szóló képzések esetén számítottunk arra, hogy ezen ismeretek nagyobb súllyal jelennek meg.

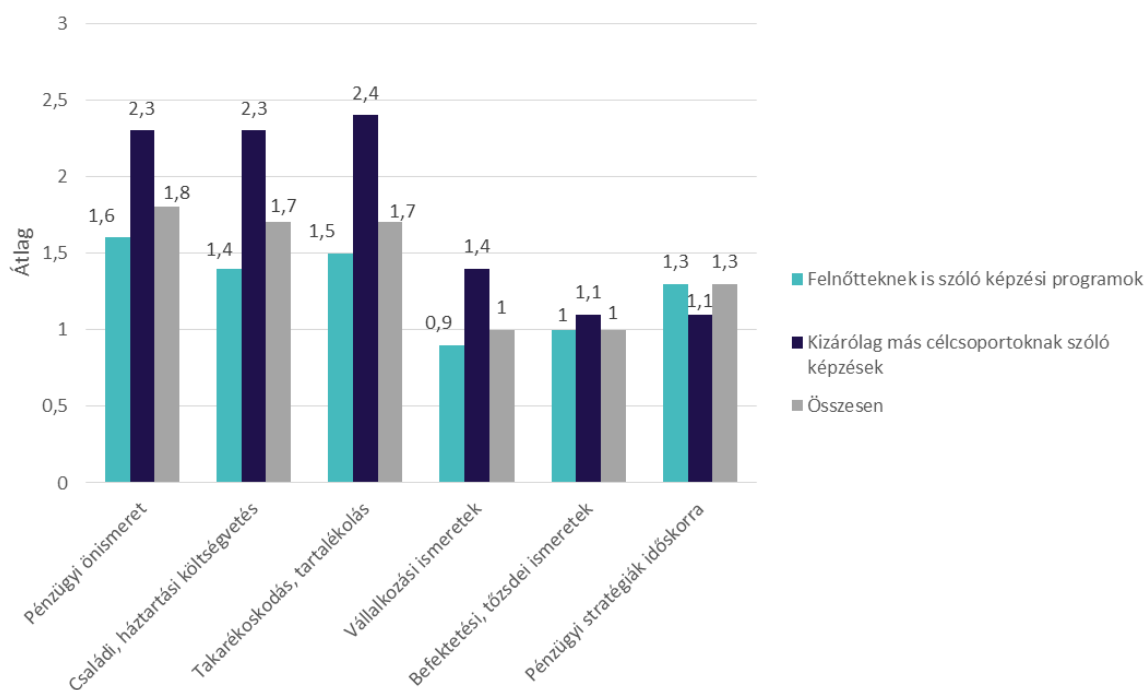
A felnőttek, valamint vállalkozók számára készült képzési programok inkább tartalmazznak a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismereteket.

17. Ábra: Képzési témakörök súlya a vállalkozók és a többi résztvevő csoportjaiban

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy azok a képzések, amelyeknek célcsoportja a vállalkozók nagyobb súllyal oktatnak a jövedelem megtermelésével kapcsolatos és befektetési ismereteket. A mintaátlaghoz képest hangsúlyosabban megjelenő témakör a vállalkozóknál a tőzsdei ismeretek, a vállalkozói ismeretek és a pénzügyi stratégiák időskorra, míg a nem vállalkozók esetében ezek a témakörök a mintaátlag alatt maradnak. (17. ábra).

18. Ábra: Képzési témakörök súlya a felnőttek és a többi résztvevők csoportjaiban

A képzések a nem felnőtt korú korosztály számára elsődlegesen a már megtermelt jövedelem felhasználásával, a takarékoskodással kapcsolatos ismeretek átadását tekintik prioritásnak. A felnőtteknek is szóló képzések szintén kevésbé tartalmazzák a jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismereteket. Az időskorra szóló pénzügyi stratégiák súlya a felnőtteknek szóló képzések esetében valamivel nagyobb, mint a más célcsoportoknak szólók esetében. A vállalkozói ismeretek

témakör a felnőtteknek szóló képzések esetében kevésbé jelenik meg, mint az egyéb célcsoportoknak szóló képzések esetében (18. ábra).

A kutatás a hipotézisünket csak részben igazolta.

A képzések általában nem fókuszálnak a jövedelem megtermeléséhez kapcsolódó ismeretekre. Várakozásainkkal ellentétben a felnőtteknek szóló képzésekre sem jellemzőbb, hogy ezen ismeretek hangsúlyosan megjelenjenek. A vállalászási, befektetési ismeretek csupán a vállalkozóknak szóló képzésekben jelennek meg nagyobb súllyal.

5.4.6 MILYEN MÉRTÉKBEN JELENIK MEG A NYUGDÍJAS ÉVEKRE VONATKOZÓ STRATÉGIA TÉMÁJA?

A kutatás megvizsgálta, hogy a nyugdíjas évekre vonatkozó tartalékolás és pénzügyi stratégia témája milyen mértékben jelenik meg a képzésekben, valamint hány résztvevőt értek el azok a képzések, amelyek érintették ezt a témakört. Azt feltételeztük, hogy az öngondoskodással, időskori tartalékolással kapcsolatos ismeretek elterjedt képzési fókusz.

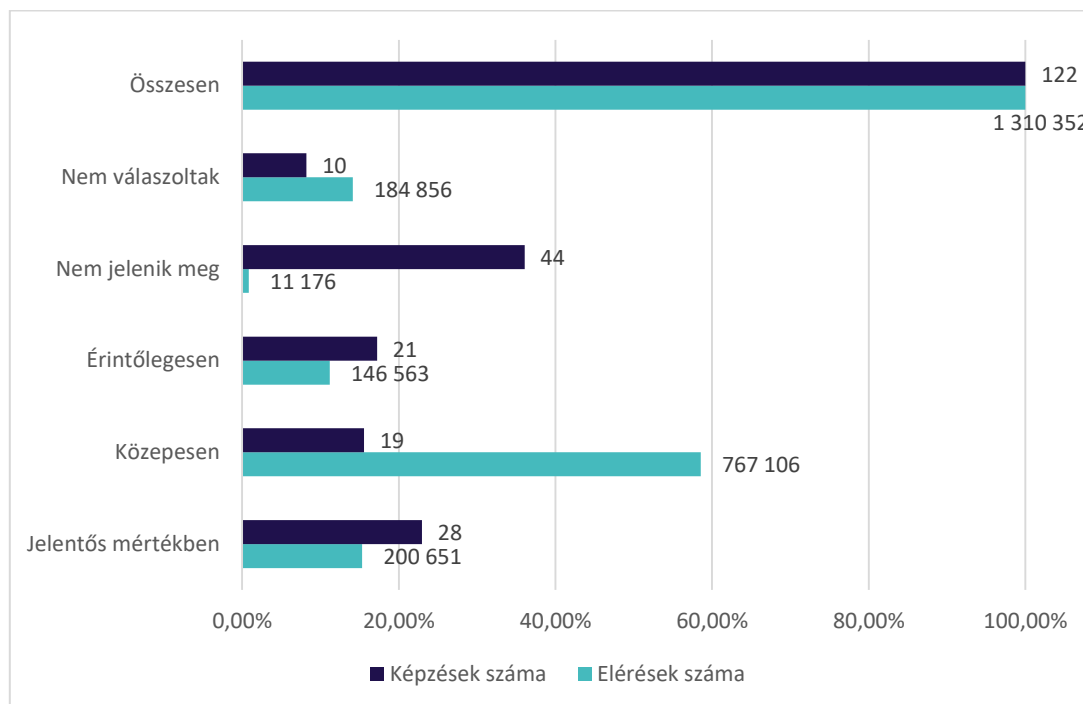

A nyugdíjas évekre vonatkozó stratégiák, az ezzel kapcsolatos pénzügyi döntések a képzési programok jelentős részében fontos témakör.

A képzések mintegy harmadában (44 képzés esetében) a pénzügyi stratégiák időskorra, nyugdíjas korra, öngondoskodás témakör nem jelenik meg²². Jól látható, hogy a képzések közel 40%-ában közepesen vagy jelentős mértékben megjelenik az előbb említett témakör, mellyel a képzésben résztvevők 74%-át érték el (19. ábra).

²² További 8% a hiányzó adat (nem válaszoltak a kérdésre).

19. Ábra: Pénzügyi stratégiák nyugdíjas korra, öngondoskodás témájának megjelenése a képzési programokban

A kutatás a hipotéziseinket igazolta.

A képzések többségében a nyugdíjas korra vonatkozó öngondoskodás, takarékoság stratégiája közepes, vagy jelentős mértékben megjelenik. Mintegy 900 ezer ember képzési programjában esett szó a nyugdíjas korra szóló pénzügyi tervezésről.

5.5 MILYEN MÓDSZEREK JELLEMZIK A KÉPZÉSEKET?

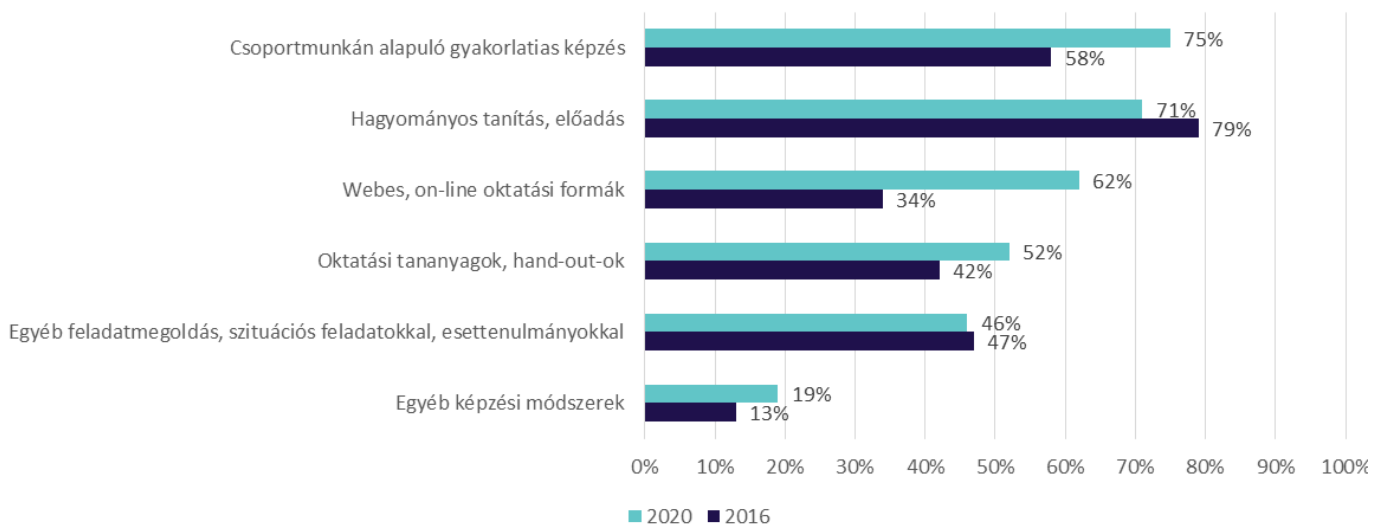
A képző szervezetek által végzett ismeretátadás során alkalmazott képzési módszerek vonatkozásában – a 2016. évhez hasonlóan – a 2020. évi felmérésben is gyűjtöttünk információt. A válaszadók öt válaszlehetőség közül választhatták ki az általuk az egyes képzésekben alkalmazott oktatási, képzési módszereket. Többféle módszert is megjelölhettek képzésenként, emellett az egyéb válaszlehetőség alatt lehetőségük volt egyedi módszereik bemutatására is.

Az oktatási módszerek tekintetében a hagyományos tanítás a leghangsúlyosabb. A nem hagyományos oktatási formák 2016-hoz képest nagyobb jelentőségre tettek szert, különösen a digitális oktatási formák tekintetében történt elmozdulás.

A hipotézis tesztelése érdekében a kutatás megvizsgálta a képzési módszerek elterjedtségét és a 2016-os kutatás eredményeihez képest tapasztalható elmozdulást (20. ábra).

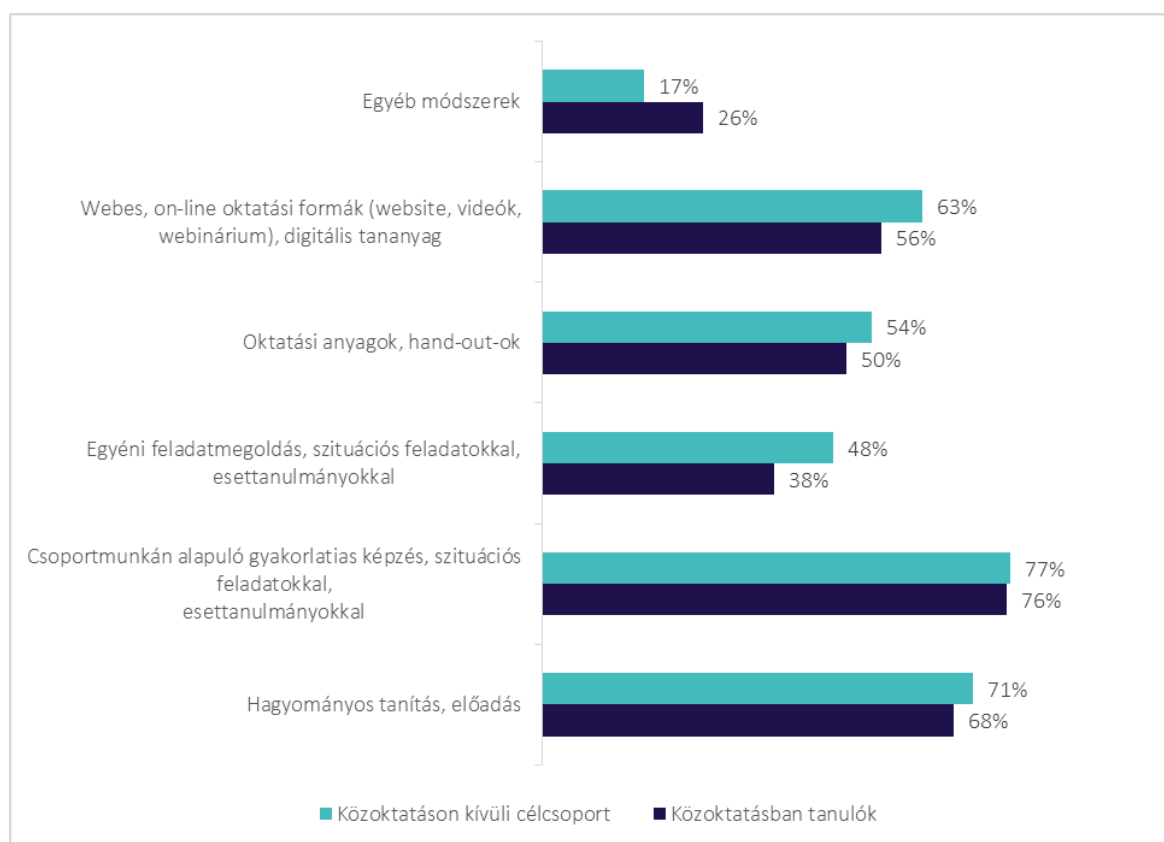
20. Ábra: A képzések során alkalmazott oktatási módszerek aránya 2016-ban és 2020-ban (%)

Össességében a képzések során a két legelterjedtebben alkalmazott képzési módszer a hagyományos tanítás és a csoportmunkán alapuló gyakorlatias képzés, szituációs feladatokkal és/vagy esettanulmányokkal színesítve. 2016-hoz képest a csoportmunkán alapuló interaktív módszer, valamint a webes, online oktatási formák alkalmazásának népszerűsége nőtt. Ezzel párhuzamosan hagyományos, „tantermi” tanítási módszereket a válaszadó szervezetek kisebb hányada alkalmazta, mint korábban.

Az eredmények további árnyalása érdekében a kutatás megvizsgálta azt is, hogy a közoktatásban tanulókat és az azon kívüli célcsoportokat eltérő oktatási, pedagógiai eszközökkel érik-e el. Azt feltételeztük, hogy a közoktatásban tanuló gyermekek képzése más módszerekkel történik.

21. Ábra: Képzésekben alkalmazott oktatási módszerek aránya a közoktatásban és az azon kívüli célcsoportokban (2020)

A közoktatásban tanulók és a közoktatáson kívüli célcsoportok esetében az alkalmazott képzési módszerek nem mutattak jelentős eltérést. A legnépszerűbb mindkét célcsoport esetében a csoportmunkán alapuló gyakorlatias oktatási módszer volt. Gyakran alkalmazták továbbá, mindkét célcsoport esetében a hagyományos tanítás, előadás módszerét is. A webes, on-line oktatási formák mindkét csoport esetében meghaladták az oktatási anyagokon, hand-out-okon, az egyéni feladatmegoldásokon alapuló képzési módszerek alkalmazási arányát, ami a digitalizáció folyamatos térnyerésének növekedésével magyarázható (21. ábra).

A kutatás eredményei megerősítették a hipotézisünket.

Bár továbbra is a hagyományos, személyes jelenlétben alapuló tanítási megoldások dominálnak, a kutatási eredmények a nem hagyományos képzési módszerek előtérbe kerülését mutatják, különösen az online, webes megoldások térnyerése szembetűnő.

5.6 MILYEN IDŐTARTAMÚAK A KÉPZÉSEK?

5.6.1 HOGYAN VÁLTOZOTT A KÉPZÉSEK IDŐTARTAMA 2016-RÓL 2020-RA?

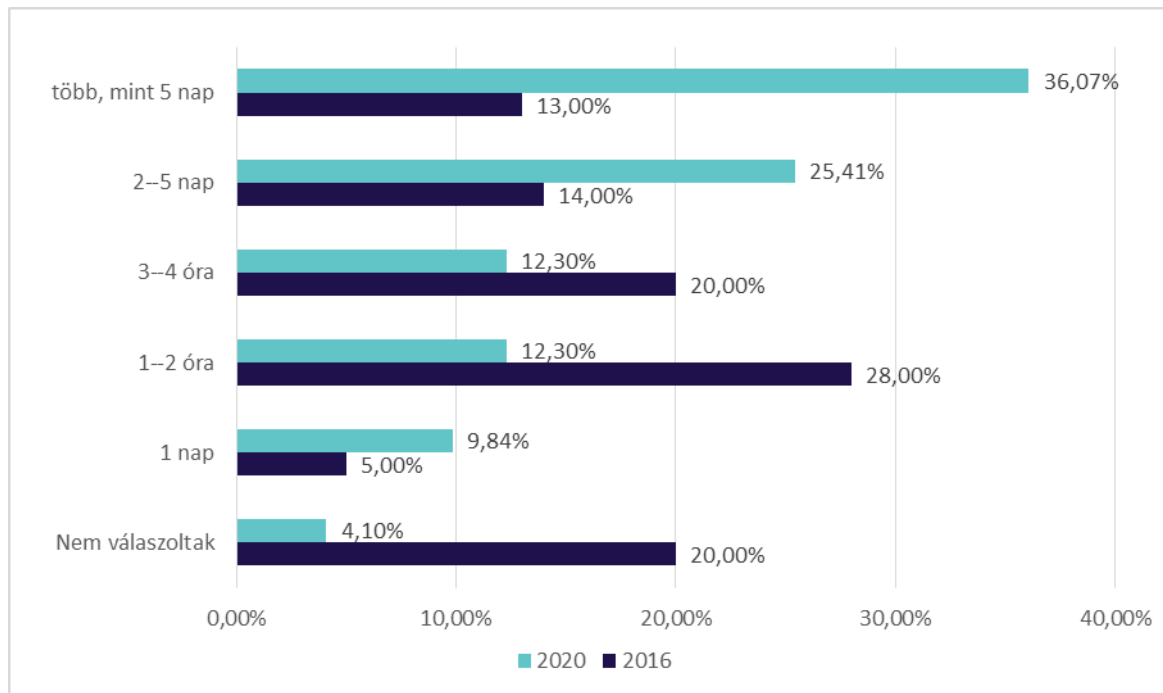
A kutatás kérdőíve felmérte, hogy a képzések átlagosan milyen időtartamban valósultak meg. A válaszadók hat képzési időtartam típust jelölhettek meg. A 2016-os kutatás megállapította, hogy a

képzések majdnem fele legfeljebb félnapos volt. Ezért az alábbi hipotézis nyomán a kutatás megvizsgálta, hogy a képzések időtartamát tekintve mutatnak-e fejlődést a képzések.

A képzések időtartama rövid, többségében 1-2 tanóra. 2016-hoz képest több a hosszabb időtartamú képzés.

22. Ábra: A képzési programok időtartamának megoszlása 2016-ban és 2020-ban

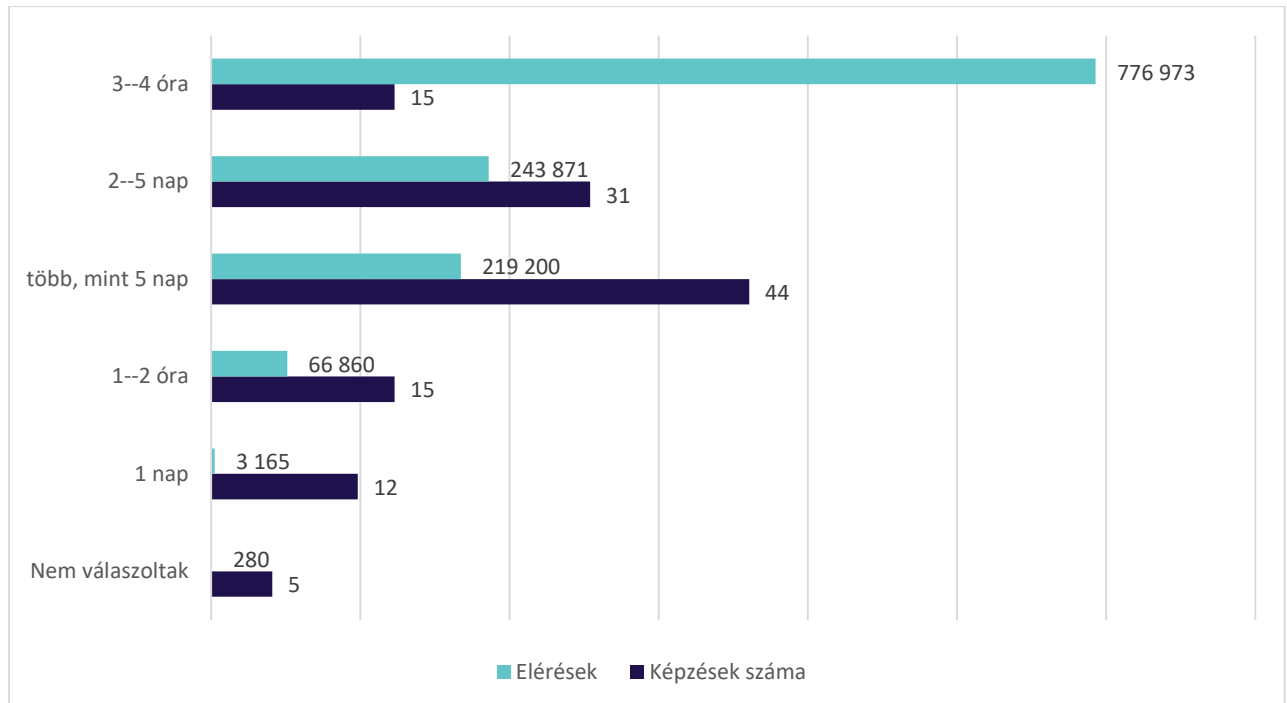

A 2020. évi kutatás alapján a képzési programok harmada több, mint 5 napos volt, míg az 1-2 órás csupán a képzések mintegy nyolcada volt. 2016-hoz képest nőtt a hosszú, 2-5 napos és a több, mint 5 napos időtartamú képzés aránya, a 2-5 nap időtartalmú képzések esetében 11,41 százalékos, míg az 5 napnál hosszabb képzések esetében 23,07 százalékos növekedés tapasztalható. Az 1-2 óra időtartamú képzések aránya 15,7 százalékkal csökkent, míg a 3-4 órás képzések aránya 7,7 százalékkal csökkent a 2016. évi adatokhoz képest (22. ábra).

5.6.2 MEKKORA LÉTSZÁMOT ÉRNEK EL A KÜLÖNBÖZŐ HOSSZÚSÁGÚ KÉPZÉSEK?

A kutatás megvizsgálta azt is, hogy az egyes képzési időtartamokban zajló képzésekben hányan tanulnak, mekkora létszámot érnek el a különböző hosszúságú képzési programok.

23. Ábra: Mekkora létszámot értek el a különböző hosszúságú képzési programok 2020-ban?

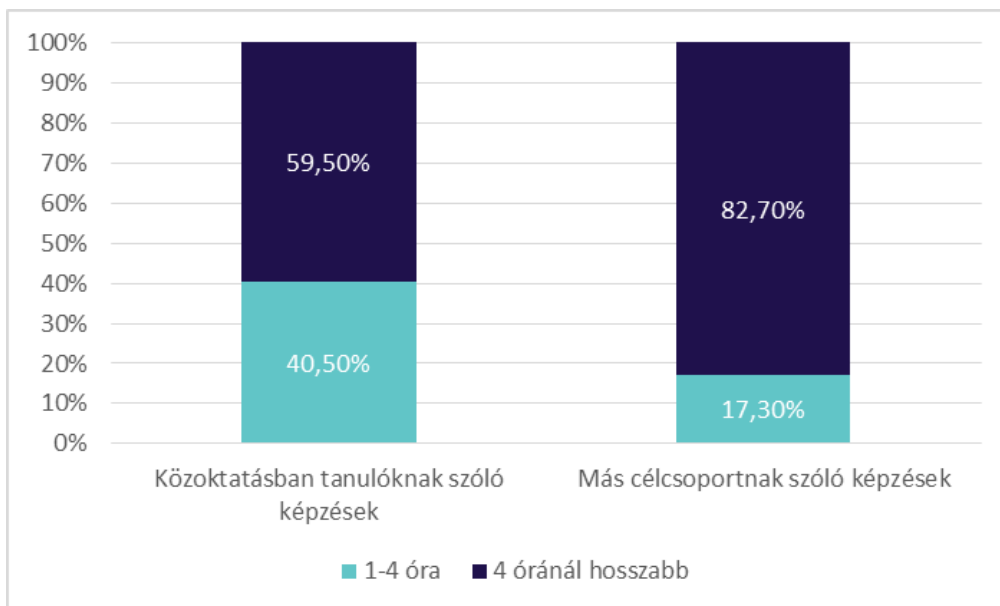

Az összes képzésben résztvevő majd hatvan százaléka 3-4 óra hosszú képzéseken vett részt (23. ábra). A 2-5 napos és a több, mint 5 napos képzésekkel csupán a résztvevők 35 százalékát érik el, annak ellenére, hogy ezekben a kategóriákban az elindított képzések száma több mint 60 százalék.

5.6.3 MILYEN IDŐTARTAMÚAK A KÖZOKTATÁSON KÍVÜLI KÉPZÉSEK?

A 2016. évi kutatás megállapította, hogy a közoktatásban tanulóknak is szóló képzések több mint kétharmada 1-4 óra közötti időtartamú, míg a kizárólag más célcsoportnak szóló képzések közel kétharmadának időtartama meghaladja a 4 órát. A kutatás megvizsgálta, hogy a közoktatásban tanulóknak is szóló képzések és a kizárólag más célcsoportnak szóló képzések időtartama között kimutatható-e összefüggés (lásd melléklet 2. táblázat).

24. Ábra: Képzések időtartamának aránya az egyes célcsoportok esetében

A közoktatásban tanulóknak is szóló képzések nagyobb hányada rövidebb, 1-4 óra időtartamú, mint a közoktatáson kívüli csoportok képzései (24. ábra). A felnőtteknek indított képzések esetében a 4 óránál hosszabb képzések a jellemzőek.

A hipotézist a kutatás részben igazolta.

2016-hoz képest több a hosszabb időtartamú képzés, a programok hatvan százaléka ma már többnapos. Azonban a résztvevők nagyobb része továbbra is 3-4 tanórás képzéseken tanul. A közoktatásban tanulóknak szóló képzések rövidebbek, mint a más célcsoportoknak szóló képzések.

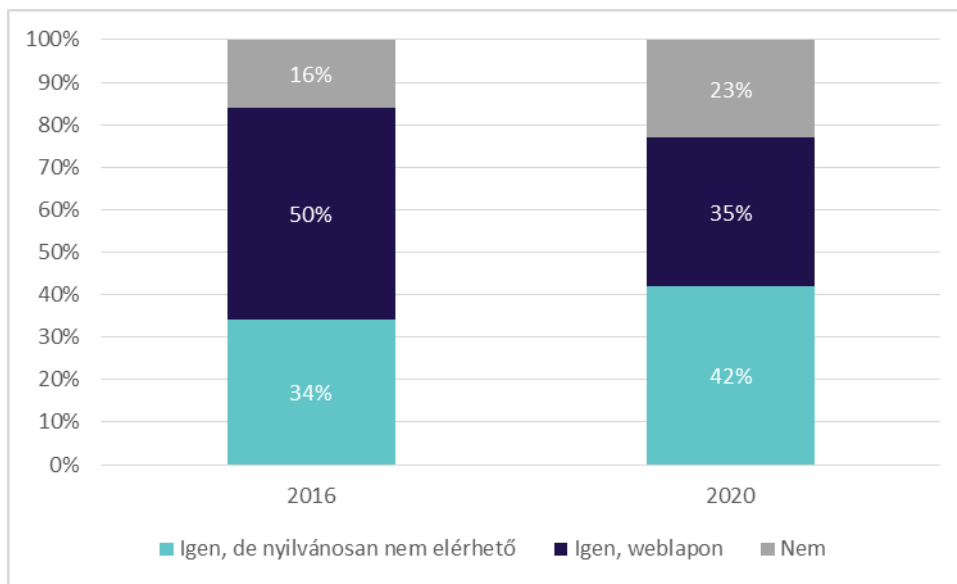
5.7 MENNYIBEN ÉRHTŐEK EL, ILLETVE ÁLLNAK RENDELKEZÉSRE A KÉPZÉSEK TEMATIKÁI ÉS TANANYAGAI?

A 2016. évi kutatás megállapította, hogy a képzésekhez kapcsolódó tematikák és tananyagok a képzések több mint kétharmadánál nem érhetők el nyilvánosan. Az ÁSZ kutatása 2020-ban is vizsgálta, hogy a képzések tematika alapján folynak-e, illetve ezek a tematikák nyilvánosan elérhetőek-e. A válaszadók megjelölhették, hogy rendelkeznek-e tematikával, illetve az nyilvánosan elérhető-e, valamint megadhatták annak online elérhetőségét is. Ennek megfelelően a válaszadók három kategória közül választhattak: 1. - a tematika a weblapon elérhető, 2. - rendelkeznek tematikával, de az nem érhető el nyilvánosan és 3. - nem rendelkeznek tematikával.

A képzések többsége esetében a képzésekhez kapcsolódóan tananyag és tematika nincs, vagy nem nyilvánosan elérhető.

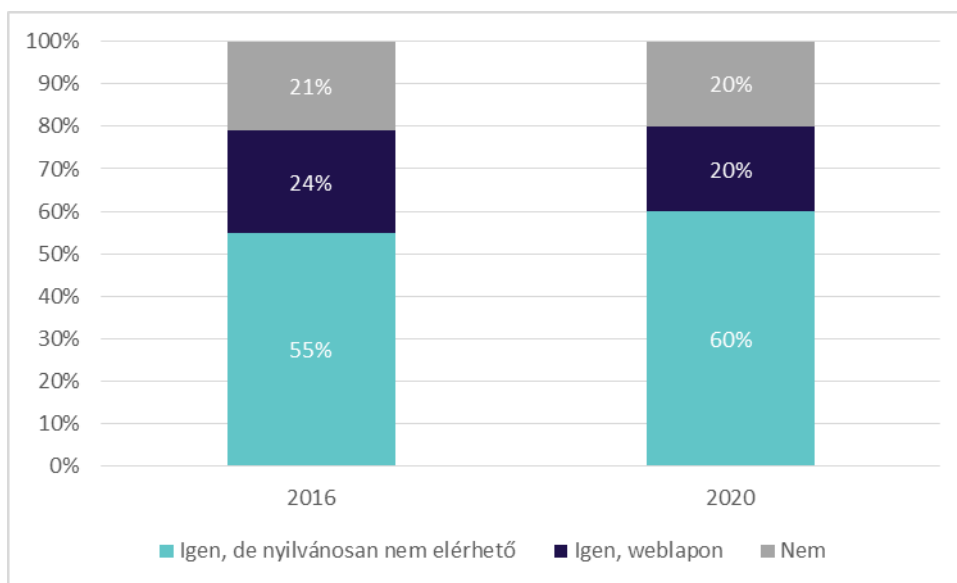
25. Ábra: A képzési programok tematikájának rendelkezésre állása (2016, 2020)

2020-ban a képzési programok tematikái a képzéseknek alig több, mint harmada esetén érhetőek el nyilvánosan. Összességében a tematikák meglétét és elérhetőségét tekintve nem tapasztalható javulás (25. ábra).

A képzési tananyagok rendelkezésre állását a kérdőív szintén három válaszlehetőség mentén vizsgálta, 1. - a tananyag a weblapon elérhető, 2. - rendelkeznek tananyaggal, de az nem érhető el nyilvánosan és 3. - nem rendelkeznek tananyaggal.

26. Ábra: A képzési programokhoz kapcsolódó tananyagok rendelkezésre állása, elérhetősége (2016, 2020)

A tananyagok elérhetőségét, rendelkezésre állását tekintve megállapítható, hogy a tananyagok elérhetősége, illetve rendelkezésre állása érdemben nem változott. Képzési programokhoz kapcsolódó

tananyag a képzések ötödében egyáltalán nincs, míg 60 százalék esetében van ugyan tananyag, de az nyilvánosan nem elérhető. (26. ábra).

A kutatási eredmények a hipotézist igazolták.

A képzések többsége esetében a képzésekhez kapcsolódóan tananyag és tematika nincs, vagy nem érhető el nyilvánosan. 2020-ra a tematikák, tananyagok rendelkezésre állása, elérhetősége romlott.

5.8 MILYEN SZAKKÉPZETTSÉGŰEK A KÉPZÉSEK OKTATÓI?

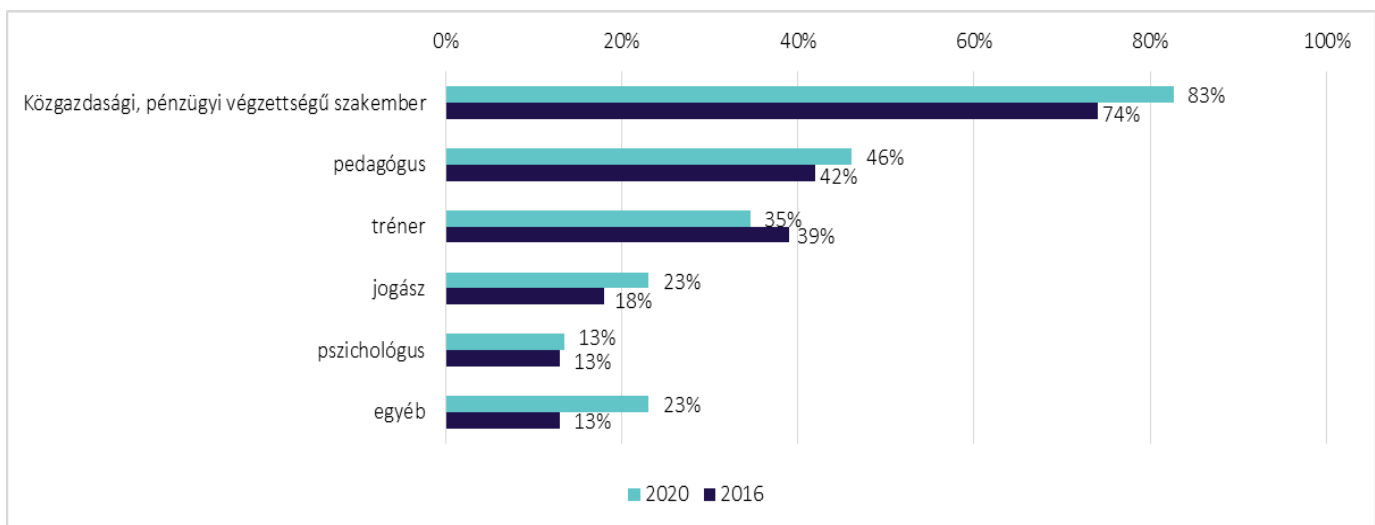
A 2016-os kutatási jelentés megállapította, hogy a válaszadók képzéseik közel háromnegyede esetében említették, hogy közgazdasági, pénzügyi végzettséggel, valamint kétötödénél pedagógus vagy tréner végzettséggel rendelkező szakember is oktat. Ez alapján alkottuk meg az alábbi vizsgálat hipotézisét.

Az oktatók a képzési programok többségében pénzügyi, közgazdasági végzettséggel rendelkeznek. A közoktatásban tanulókat nagyobb arányban tanítják pedagógus végzettségűek.

A 2020-as kérdőív is felmérte, hogy az egyes kitöltő szervezetek képzéseiben oktatók milyen képzettséggel rendelkeznek. A válaszadók a kérdőívben felsorolt válaszlehetőségek közül többet is bejelölhettek. A kérdés nem tartozott a kötelezően kitöltendő részhez, így előfordult, hogy egyes szervezetek nem adtak választ, a válaszadó minta elemszáma, így 52.

27. Ábra: A képzéseken oktatók szakképesítése (2016, 2020)

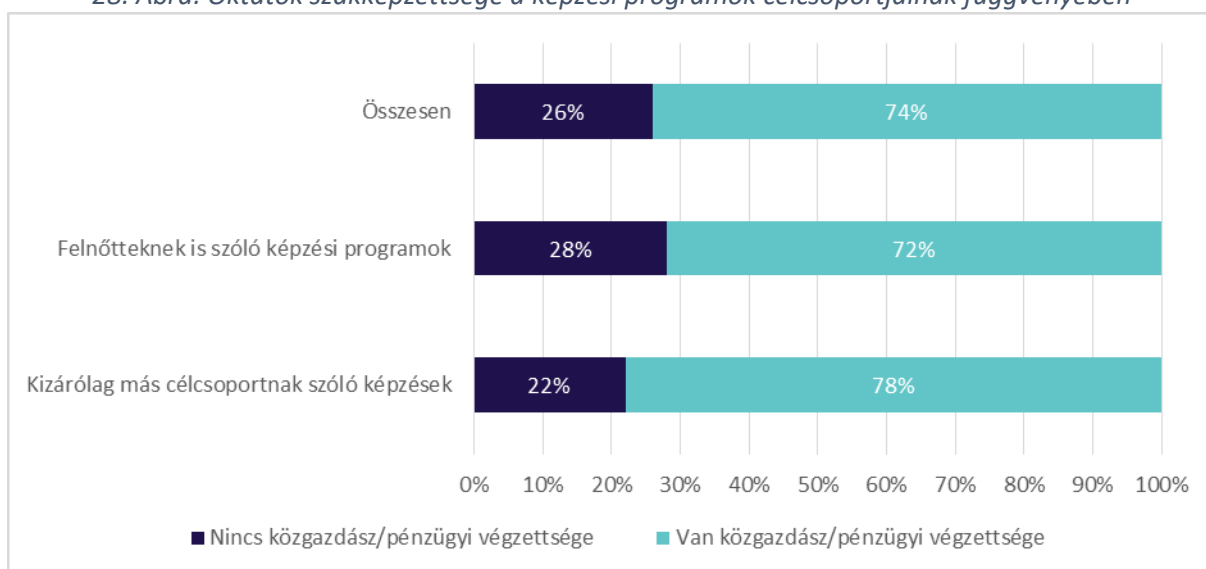
A 2016-as felméréshez képest nem szignifikáns változás²³, hogy 9 %-kal növekedett a közgazdasági, pénzügyi végzettségű oktatók aránya. A pedagógus végzettségű oktatók aránya 4%-kal emelkedett, a jogász képzettségű oktatók száma 5 %-kal, míg az egyéb szakképesítésű oktatók száma 10 %-kal növekedett. A 2016-os adatokhoz képest csak a trénerek száma csökkent (-4%). A pszichológusok aránya nem változott a 2016-os felmérés eredményeihez képest. A felmérésben egyéb kategóriába soroltuk a coach, a művészettörténész, festményvizsgálati szakember, vállalkozó, andragógus, szociálpedagógus, közművelődési szakterületen pénzügyekben járatos oktató, a szülő, a

²³ Egytényezős varianciaanalízist lefuttatva a próbafüggvény F értéke 58,8, ami az F függvény kritikus alsó (0) és a kritikus felső értéke (4,38) felett van. Nem szignifikáns az eltérés.

felsőoktatásban lévő tanuló, informatikus, valamint kommunikációs szakemberre vonatkozó válaszokat (27. ábra)

Azt is a kutatás megvizsgálta, hogy van-e kapcsolat a képzés célcsoportjai és az oktatók közgazdasági/pénzügyi végzettsége között (lásd melléklet 3. táblázat). Összességében elmondható, hogy képzéseken résztvevő oktatók kétharmadának (90 db képzés) van pénzügyi/közgazdász végzettség (28. ábra).

28. Ábra: Oktatók szakképzettsége a képzési programok célcsoportjainak függvényében

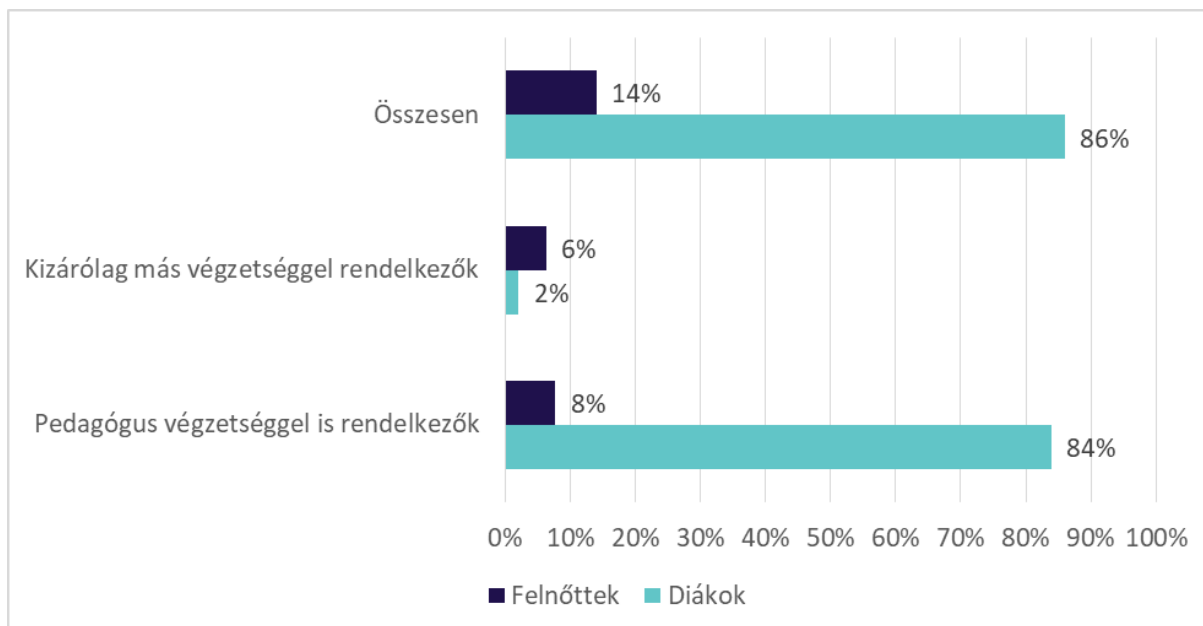

A statisztikai vizsgálat azt is megmutatta, hogy a képzés célcsoportja és az oktatók közgazdasági/pénzügyi végzettsége között nincs összefüggés. A felnőtteknek is szóló képzések 72%-ában (65 db), a kizárólag más célcsoportokat érintő képzések 78%-ban (25 db) van közgazdász vagy pénzügyi végzettsége az oktátónak. Ez nem szignifikáns összefüggés.²⁴

Ennek nyomán a kutatás megvizsgálta azt is, hogy a diákokat pedagógus végzettséggel rendelkezők képzik-e.

²⁴ Pearson-féle khi-négyzet p-érték: 0,514

Ábra 29. A pedagógus végzettséggel rendelkezők kiket oktattak? (2020)

Pedagógus végzettséggel egyáltalán nem rendelkező oktatók a teljes elérést tekintve is igen kisszámú résztvevő képzésében oktattak, a résztvevők kevesebb, mint tíz százaléka részesült ilyen képzésben. Megállapítottuk, hogy a képzésekben részt vett összes diák több, mint nyolcvan százalékának az oktatását pedagógusok végezték. (29. ábra)

A kutatás eredménye alapján a hipotézisünk helytálló.

A képzések túlnyomó többségében közgazdasági, pénzügyi végzettséggel rendelkező szakember oktat, arányuk 2016-hoz képest emelkedett. A diákokat, közoktatásban tanulókat döntően pedagógus végzettséggel rendelkezők oktatják.

5.9 MENNYIRE JELLEMZŐ AZ OKTATÓK FELKÉSZÍTÉSE?

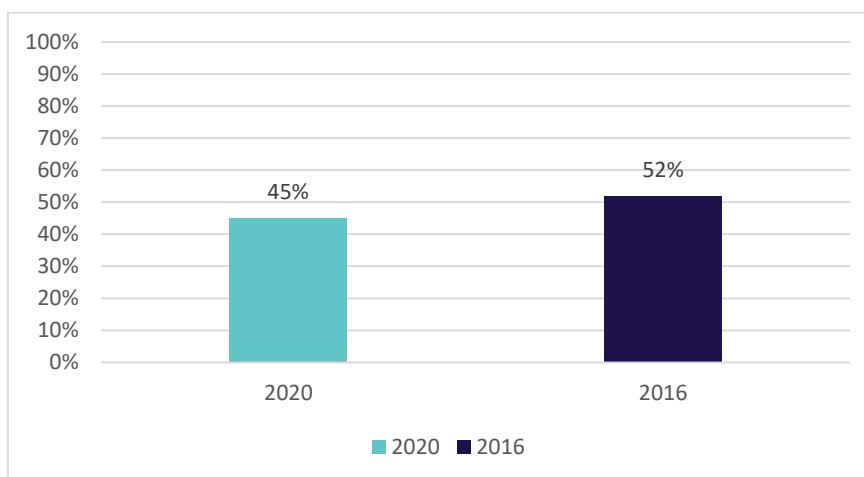
A 2016. évi kutatás megállapította, hogy a közoktatásban tanulóknak szóló képzési programok oktatóit szignifikánsan nagyobb arányban készítik fel, mint a nem közoktatásban tanulók számára meghirdetett képzések oktatóit. Ennek nyomán a 2020. évi kutatás is megvizsgálta, hogy a képzést folytató szervezetek közül melyek készítik fel inkább az oktatókat.

A közoktatásban tanulóknak szóló képzési programok oktatóit szignifikánsan nagyobb arányban készítik fel, mint a nem közoktatásban tanulók számára meghirdetett képzések oktatóit.

A következő ábra bemutatja, hogy hogyan változott 2016 óta a kitöltő szervezetek oktatóinak felkészítése, a válaszadók hány százaléka szervezett felkészítést oktatóinak. Összességében csökkent azoknak a szervezeteknek a száma, amelyek képzésekkel segítik oktatóik felkészültségét.

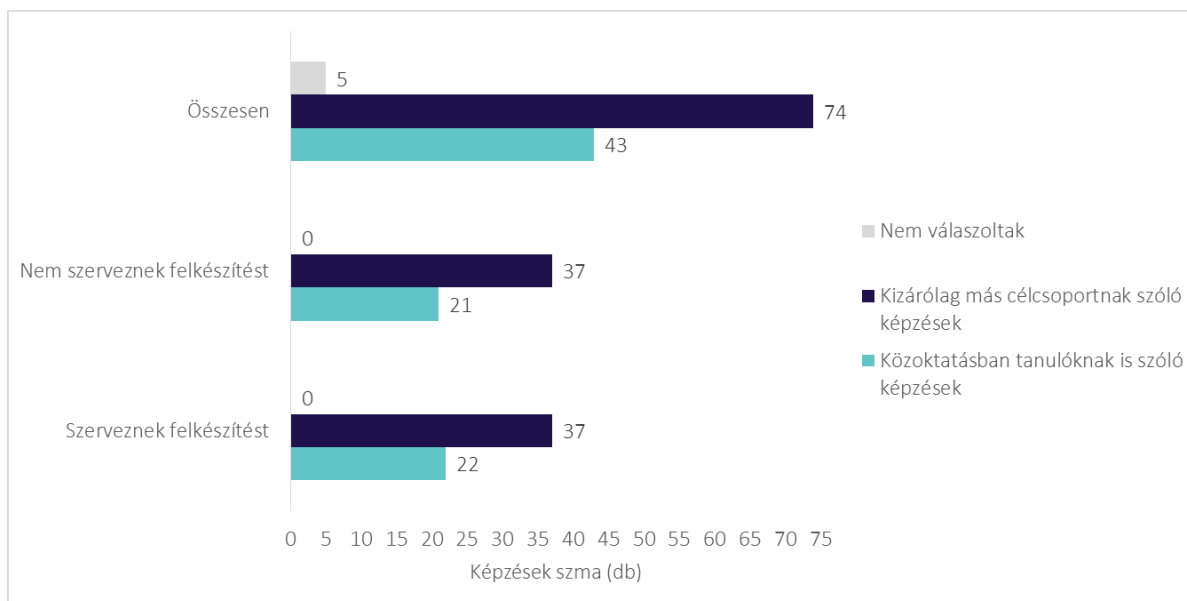
30. Ábra: Válaszadók hány százaléka szervezett felkészítést oktatói számára (2016 és 2020)

Míg 2016-ban az oktatók többsége kapott előzetes felkészítést, 2020-ban ez az arány 7%-kal 45%-ra csökkent (30. ábra).

A kutatási hipotézis igazolása, vagy elvetése érdekében a kutatás megvizsgálta, hogy a közoktatásban tanulóknak is szóló képzések és az oktatók előzetes felkészítése között van-e összefüggés.

31. Ábra: Az oktatók előzetese felkészítése a közoktatásban tanulóknak és az azon kívüli célcsoportoknak szóló képzésekben

A közoktatásban tanulóknak is szóló képzések és a kizárólag más célcsoportoknak szóló képzések között nincs különbség abban a tekintetben, hogy az oktatók részesülnek-e előzetes felkészítésben²⁵. (31. ábra).

²⁵ Megvizsgáltuk, hogy a 122 db képzés esetében, hogyan alakult az oktatók felkészítése a célcsoportok függvényében, a Pearson-féle khinégzet próba p értéke 0,903

A kutatás eredménye alapján a hipotézisünk nem helytálló.

A képzéseknek kevesebb, mint felében készítik fel előzetesen az oktatókat. Ez éppen úgy igaz a közoktatásban zajló képzésekre, mint az azon kívül történő oktatásra. A közoktatásban tanulóknak is szóló képzések és a kizárólag más célcsoportoknak szóló képzések között tehát ebben a tekintetben nincs érdemi különbség.

5.10 MENNYIRE JELLEMZŐ A RÉSZTVEVŐK IGÉNYEINEK FELMÉRÉSE?

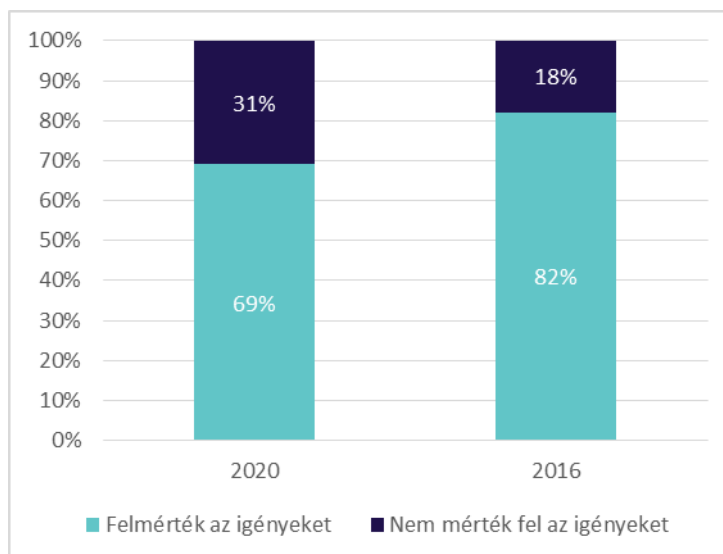
A 2016. évi kutatási jelentés megállapította, hogy a képzések túlnyomó többségében (82%) a programok kialakítása során felméri a célcsoport igényeit, képzési szükségleteit. A kérdőívben a képzéseket megelőző igényfelmérésre vonatkozó kérdésnél igen/nem válasz megjelölésére volt lehetőség.

A képzések többségében előzetesen felméri a képzés résztvevőinek igényeit.

A beérkezett válaszok alapján a válaszadó szervezetek több mint kétharmada méri fel a programok kialakítása során a célcsoport igényeit, képzési szükségleteit, ez 13%-os csökkenés a 2016. évi adatokhoz képest (32. ábra).

32. Ábra: Célcsoportok igényeinek és szükségleteinek felmérése (2016. és 2020. évben)

A kutatás eredménye a hipotézisünket igazolta.

A képzések többsége előzetesen felméri a képzés résztvevőinek igényeit. Ugyanakkor 2020-ra a résztvevői igényeket felmérő képzések aránya csökkent.

5.11 MENNYIRE JELLEMZŐ A KÉPZÉSEK EREDMÉNYESSÉGÉNEK MÉRÉSE?

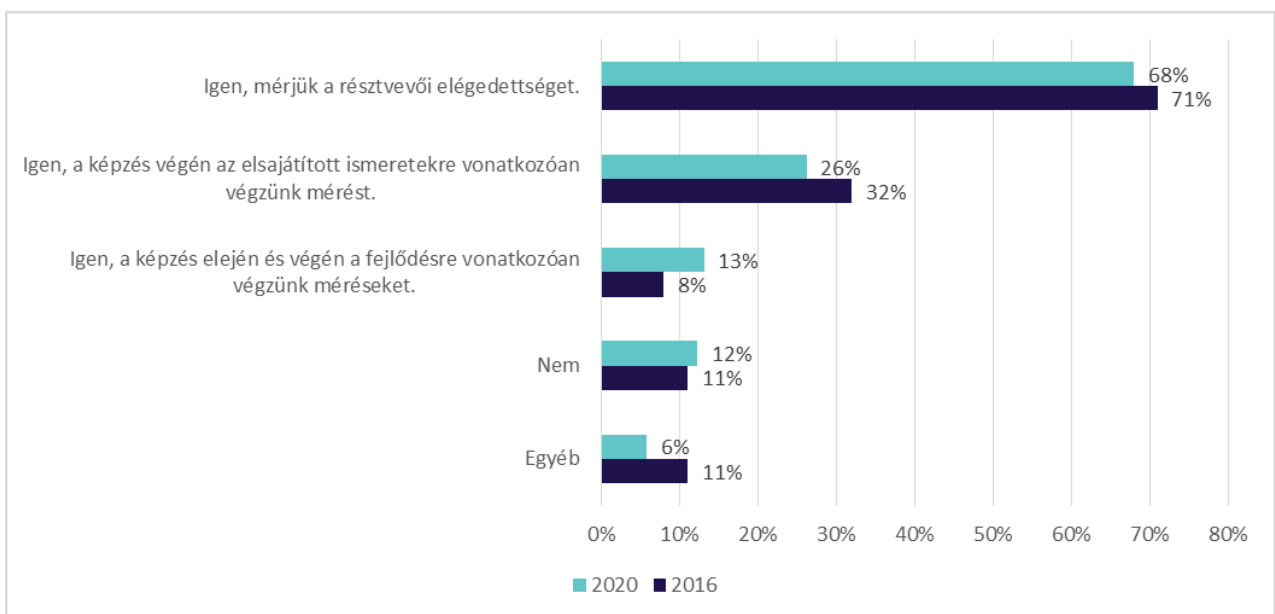
A 2016. évi kutatás megállapította, hogy a képzések eredményességét az esetek túlnyomó többségében mérik, ugyanakkor ennek keretében a hallgatók előmenetelének nyomonkövetése a képzés elején és végén csak igen kis mértékben volt jellemző. A kutatás az alábbi hipotézis mentén 2020-ban ismét megvizsgálta, hogy mennyire jellemző a képzések eredményességének mérése.

A képzések többsége az eredményességét nem méri.

A képzések eredményességi, hatékonysági méréseire vonatkozó kérdés esetében több válasz megjelölésére is lehetőség volt (a képzések, elején és végén is mérik, vagy csak a hallgatói elégedettséget mérik). A résztvevői elégedettség mérését nem tekintettük, valódi eredményességi mérésnek.

33. Ábra: Mérik-e és miként a képzések eredményességét, hatékonyságát?

A képzések alig több, mint tíz százalékában mérik a képzés elején és a végén is az elsajátított ismereteket, azaz a képzés eredményeképpen mutatkozó fejlődést. Ez 5%-os növekedés a 2016. évi adatokhoz képest. A képzések végén az ismeretszerzésre vonatkozó mérés csak a képzések negyedében gyakorlat, ennél a mutatónál 6%-os aránycsökkenést lehet tapasztalni a 2016-os adatokhoz képest. Összességében a képzések kétharmadánál továbbra is csak a résztvevők elégedettségét mérik csak, amely így is 3%-os csökkenést jelent az előző, 2016. évi adatokhoz képest (33. ábra).

A kutatás eredménye a hipotézisünket igazolta.

A képzések alig negyven százaléka méri a hallgatók fejlődésén, előmenetelén keresztül az eredményességet, a kurzusok döntő részében továbbra is megelégszenek azzal, hogy a hallgatók elégedettségét mérik. Az eredményesség mérése 2016-hoz képest érdemben nem javult.

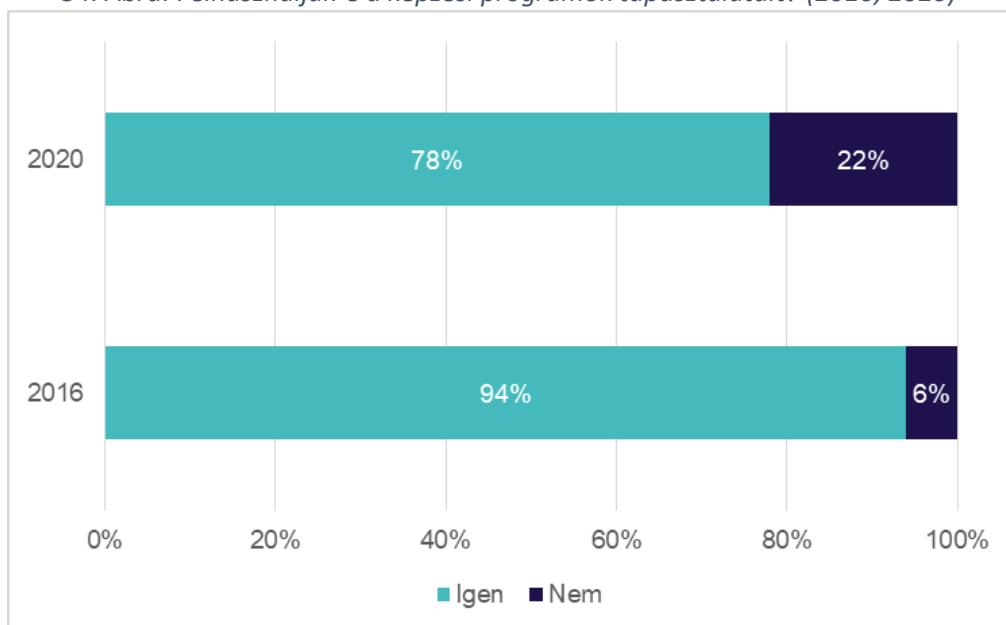
5.12 FELHASZNÁLJÁK-E A KÉPZÉSI PROGRAMOK TAPASZTALATAIT?

A 2016. évi kutatás eredményei szerint igen magas arányban (94%) hasznosításra kerültek a képzések tapasztalatai. Ennek nyomán a kutatás az alábbi hipotézis alapján ismét megvizsgálta, hogy a képzési programok tapasztalatait a szervezők felhasználják-e, beépítik-e a tananyagokba.

A képzések többsége felhasználja a korábbi képzések tapasztalatait.

34. Ábra: Felhasználják-e a képzési programok tapasztalatait? (2016, 2020)

Ugyan összességében igen magas arányban (78%) hasznosítják a képzések tapasztalatait ez a 2016. évi adatokhoz képest mégis 16%-os csökkenést jelent.

A kutatás eredménye a hipotézisünket igazolta.

A képzések többsége felhasználja a tapasztalatokat a képzések továbbfejlesztése érdekében.

5.13 MI JELLEMZI A KÖZPÉNZZEL FELHASZNÁLÓ KÉPZÉSEK MINŐSÉGBIZTOSÍTOTTSÁGÁT?

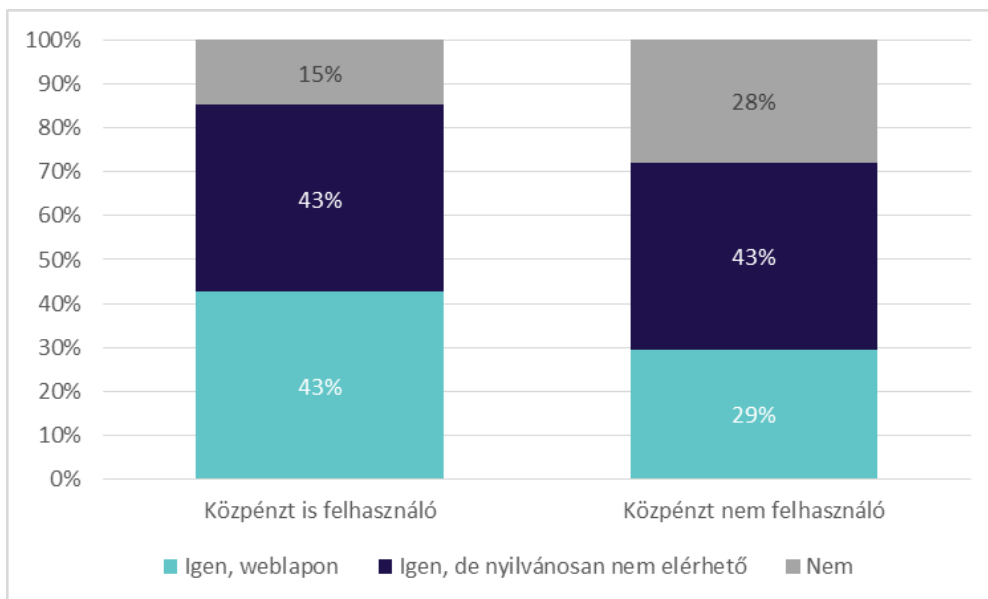
Tekintettel arra, hogy a képzések minőségét döntően meghatározó szakmai garanciák, a minőségbiztosítás alapvető eszközei általában igen alacsony elterjedtséget mutattak, a kutatás megvizsgálta, hogy a közpénzt is felhasználó szervezetek képzéseiben a szakmai minőséget biztosító eszközök elterjedtebbek-e. A képzések minőséget biztosító eszközökként vettük számba a tematika és tananyagok rendelkezésre állását, valamint akkreditációját, az oktatók felkészítését, az eredményesség mérését, a tapasztalatok hasznosítását. A vizsgálathoz az alábbi hipotézist állítottuk fel.

A közpénzből megvalósuló képzések esetében elterjedtebbek a szakmai minőséget garantáló eszközök.

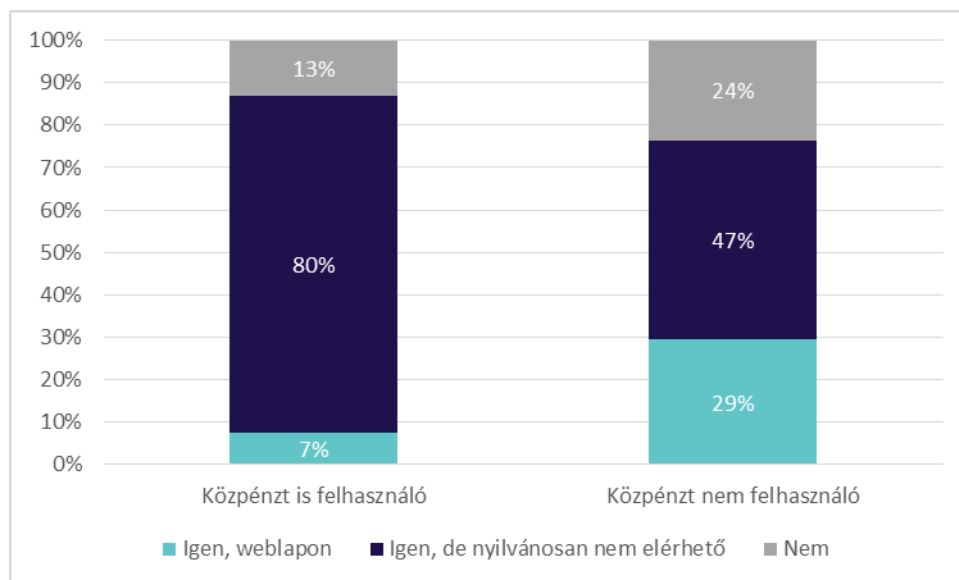
Elsőként a kutatás megvizsgálta, hogy a közpénzből finanszírozott képzések eltérően viselkedtek-e, a tematika elérhetőségét tekintve.

35. Ábra: A képzési programok tematikájának rendelkezésre állása - közpénzt felhasználó és nem felhasználó képzések

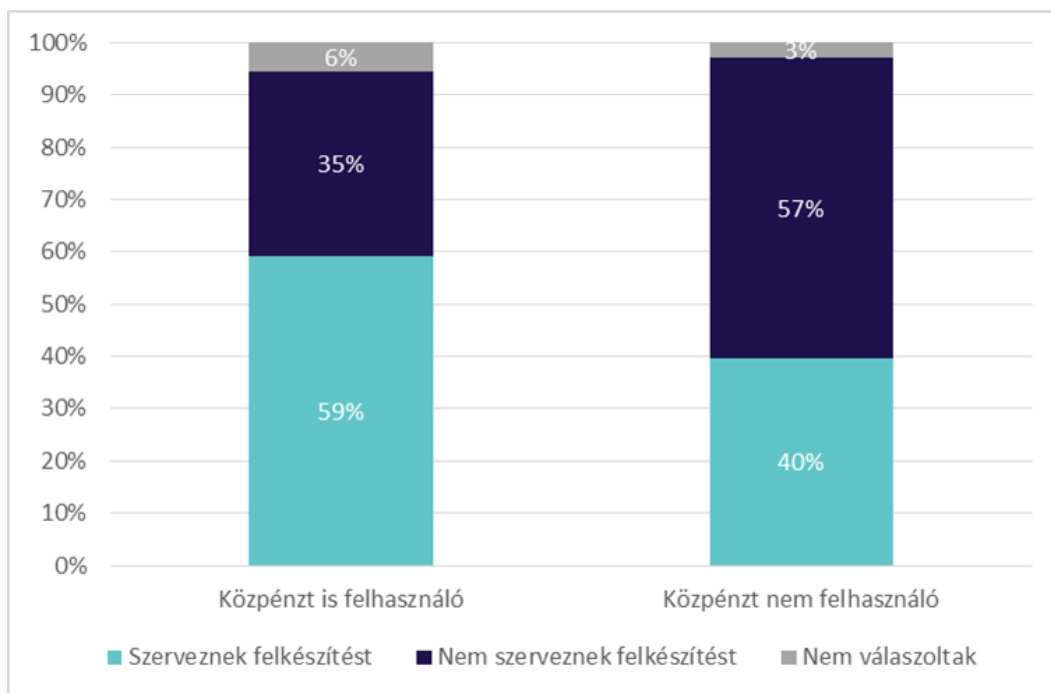
Összességében megállapítható, hogy a közpénzt felhasználó szervezetek nagyobb arányban folytatnak nyilvánosan elérhető tematika alapján képzéseket (35. ábra). A képzési tananyagok rendelkezésre állása tekintetében is elvégeztük a vizsgálatot.

36. Ábra: A képzési programokhoz kapcsolódó tananyagok rendelkezésre állása - közpénzt felhasználó és nem felhasználó képzések

A nem közpénzből finanszírozott képzéseknél összességében nagyobb arányban érhető el nyilvánosan a tananyagok, ugyanakkor a közpénzt felhasználó szervezetek is tananyag alapján folynak, bár azoknak igen kis százalékát hozzák nyilvánosságra (36. ábra). Ezt követően összevetettük, hogy a közpénzt felhasználó, vagy a közpénzből nem részesülő szervezetek képzéseiben jellemzőbb-e az oktatók felkészítése (lásd melléklet 4. táblázat).

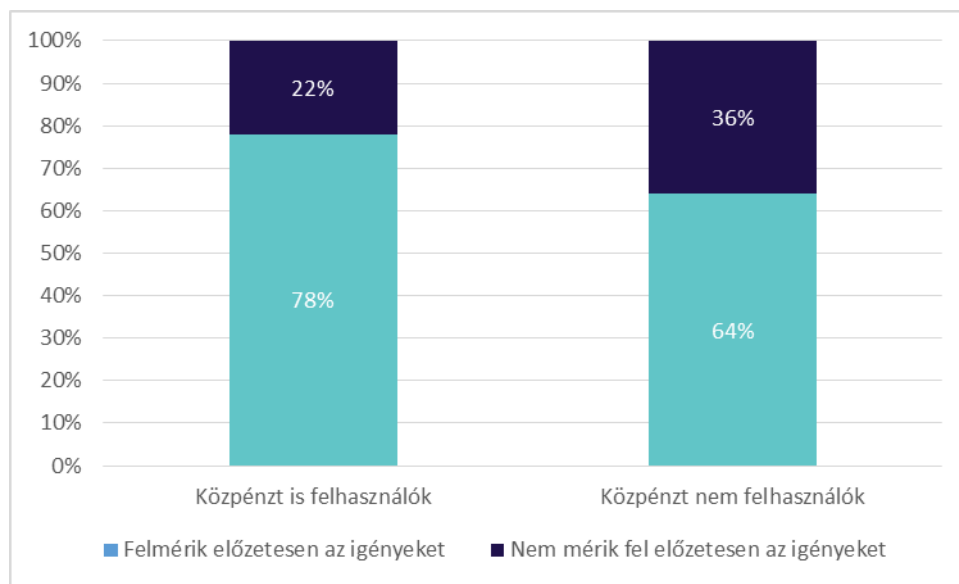
37. Ábra: Az oktatók előzetese felkészítése - közpénzt felhasználó és közpénzt nem felhasználó képzések

Azok a képzések, amelyek a finanszírozáshoz közpénzt is felhasználnak, jelentősen nagyobb arányban szerveznek az oktatóknak előzetes felkészítést.²⁶ A 2016-os felméréshez képest is jelentősen növekedett a közpénzt is felhasználó képzések esetén az oktatók felkészítése (14 százalékponttal). A kutatás megvizsgálta azt is, hogy van-e különbség a közpénzt felhasználó és a közpénzt fel nem használó szervezetek között, abból a szempontból, hogy felméri-e a hallgatók igényeit.

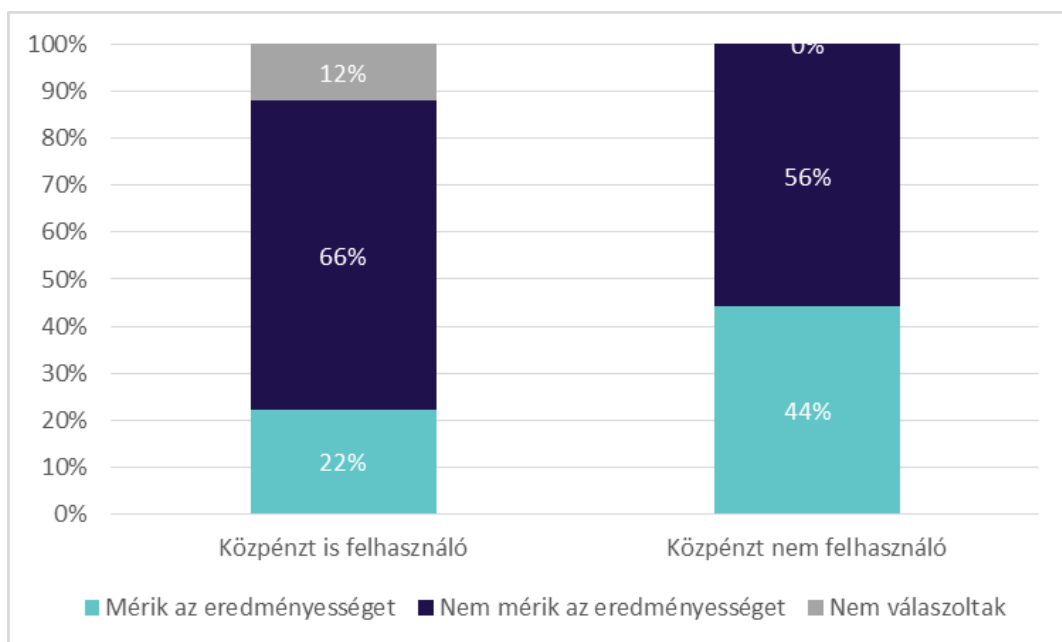
²⁶ Az összefüggés 5%-os szignifikancia szinten is megerősíthető Pearson-féle khi-négyzet próbával, a p-érték: 0,002.

38. Ábra: Felméri-e előzetesen az igényeket? – közpénzt felhasználó és nem felhasználó képzések

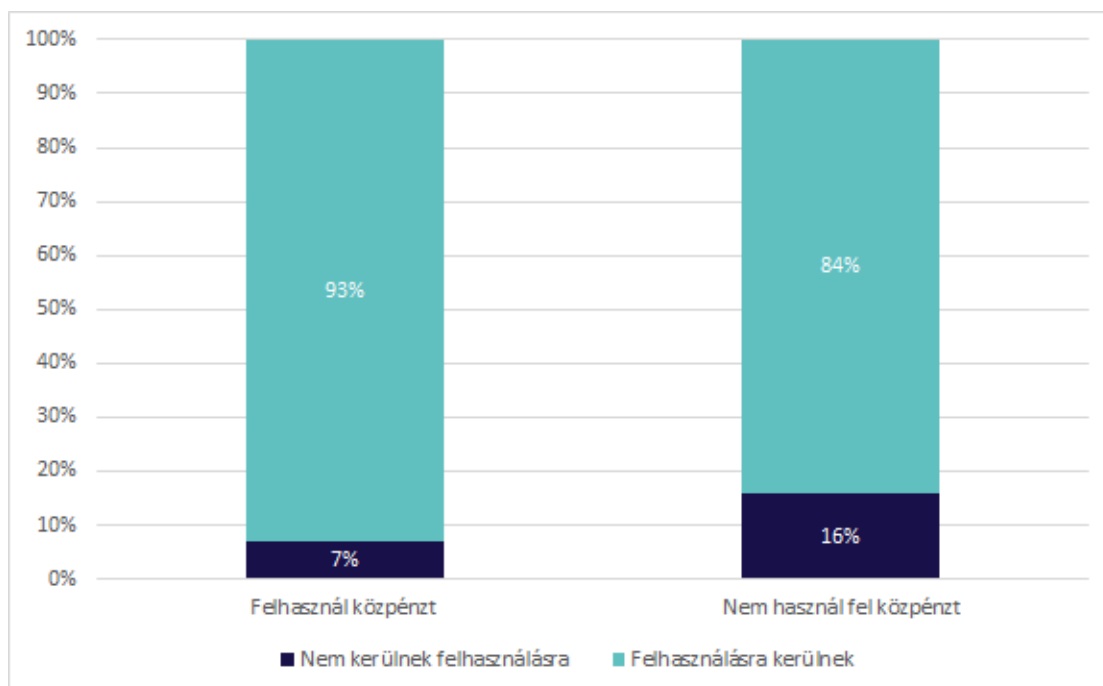
A közpénzt felhasználó szervezetek képzéseiben kimutathatóan elterjedtebb az, hogy előzetesen felmérik a képzésben résztvevők igényeit (38. ábra). Végül a kutatás megvizsgálta, hogy van-e különbség a képzések eredményességének mérése szempontjából.

39. Ábra: Méri-e az eredményességét? - közpénzt felhasználó és nem felhasználó képzések

Várakozásunkkal ellentétben a közpénzt felhasználó szervezetek képzési körében kevésbé elterjedt az eredményesség mérése. (39. ábra). A kutatás megvizsgálta azt is, hogy a tapasztalatok felhasználása esetében van-e eltérés a közpénzt felhasználó és közpénzből nem gazdálkodó szervezetek között (lásd melléklet 5. táblázat).

40. Ábra: Tapasztalatok felhasználása - közpénzt felhasználó és nem felhasználó képzések

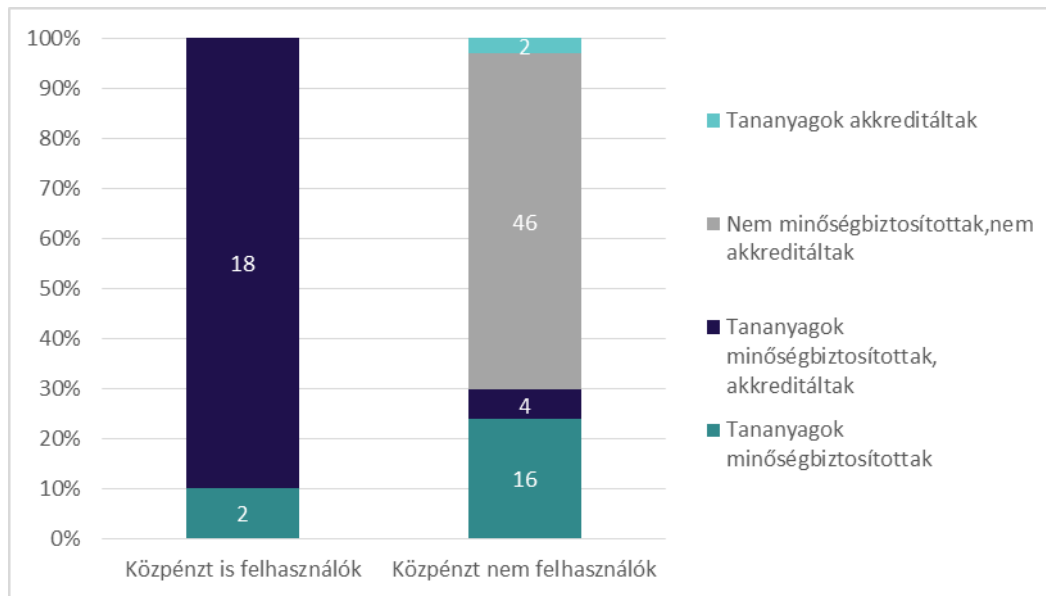

Azok a képzések, amelyek használtak közpénzt némileg nagyobb arányban használták fel a tapasztalatokat a tananyagok fejlesztéshez, azonban a tapasztalatok felhasználása itt sem jellemző.

Összevetettük a két finanszírozási kategóriába tartozó szervezetek képzéseit, abból a szempontból, hogy az általuk alkalmazott tananyagok, minőségbiztosítása, akkreditációja hogyan alakult. A kérdőívben a válaszadók, megjelölhették, hogy minőségbiztosított, akkreditált, vagy mindkét követelménynek megfelelő szakanyagokat használnak-e a képzésekhez.²⁷

²⁷ A vizsgálathoz azokat a képzéseket figyelmen kívül hagytuk, amelyek esetében a válaszadók a vizsgált kérdésekre nem adtak választ így, összesen 88 db. képzési programot dolgoztunk fel..

41. Ábra: Tananyagok minőségbiztosítása, akkreditációja - közpénzt felhasználó és nem felhasználó képzések

A közpénzt is felhasználó szervezetek képzéseinek 90 százaléka (18 db) akkreditált tananyag alapján folyt, 2 képzés esetében a tananyag csupán minőségbiztosított volt. Ugyanakkor a közpénzt nem felhasználó szervezetek által szervezett képzések több mint a felénél a tananyagok minőségbiztosítása és akkreditációja nem történt meg.

A kutatás eredménye a hipotézisünket nem igazolta egyértelműen.

A minőségbiztosítás egyes fontos eszközei a közpénzt is felhasználó képzésekben elterjedtebbek (nyilvánosan elérhető tematika, az oktatók felkészítése, a hallgatói igények előzetes felmérése) és lényegesen jobb a tananyagok minőségbiztosítottasága és akkreditációja. Ezen képzésekben várakozásunkkal ellentétben mégis kevésbé mérik a képzések eredményességét, a tananyag nyilvános elérhetősége is korlátozottabb, és a tapasztalatok felhasználása is kevésbé jellemző.

5.14 MI JELLEMZI A KÉPZÉST VÉGZŐ SZERVEZETEKET?

A legfontosabb kutatási kérdéseket a képzéseket folytató szervezettípusok dimenziójában is a kutatás megvizsgálta. Arra kerestük a választ, hogy mi jellemzi a pénzügyi, non profit szervezetek, egyéb vállalkozások és az a legnagyobb eléréssel rendelkező szervezetek képzéseinek célcsoportjait, finanszírozását és tartalmát. Tekintettel arra, hogy a 2016. évi kutatási jelentés jelentős különbségeket tárt fel az egyes szervezettípusok tekintetében, az alábbi hipotézist állítottuk föl.

A képzéseket végző szervezetek jelentősen eltérnek egymástól szervezeti formájuk, finanszírozási forrásuk, képzéseik célját, célcsoportját és módszereiket tekintve.

	Elérés (fő), tanulók aránya (%)	Finanszíro- zási forrás	Legjellemzőbb képzési cél	Legnagyobb súllyal szereplő témakör	Képzési módszerek	Képzések időtarta ma	Tematika elérhetőség, rendelkezésre állás	Tananyag elérhetőség, rendelkezésre állás	Képzések eredmé- nyességé- nek mérése	Minőségbiztosított-e a tananyag?
Nagy eléréssel rendelkező szervezetek	1 261 204 88%	Saját forrás (73,9%); Közpénz (26,1%)	1. Pénzügyi ismeret 2. Pénzügyi kultúra 3. Pénzügyi döntések	1. Pénzügyi önismeret, magatartás 2. Takarékos- kodás 3. Hitelfelvétel	Webes, on-line oktatási formák (website, videók, webinárium), digitális tananyag	3-4 óra	50% nincs; 34,6% igen, weblapon elérhető, 15,4% van, de nyilvánosan nem érhető	50% van elérhető; 23,08% van,nem érhető el; 26,92% nincs	80% méri	40% minőségbiztosított; 10% akkreditált; 50% nem minőségbiztosított, nem akkreditált
Pénzintézet ek	5 363 54%	Saját forrás (87,5%); Közpénzt egyáltalán nem használnak	1. Pénzügyi kockázatok 2. Pénzügyi ismeretek 3. Pénzügyi kultúra	1. Banki szolgáltatás, biztosítás 2. Pénzügyi önismeret 3. Hitel-felvétel	Csoportmunkán alapuló gyakorlatias képzés, szituációs feladatok, esettanulmányok és hagyományos tanítás, előadás	3-4 óra	75% van, de nyilvánosan nem érhető el; 25% nincs	75% van, nem érhető el; 25% nincs	80% méri	80% nem minőségbiztosított és nem akkreditált; 20% csak minőségbiztosított
Non-profit szervezetek	32 721 22%	Közpénz (62,8%)	1 Pénzügyi ismeretek 2. Egyéb 3. Pénzügyi döntések	1. Pénzügyi önismeret 2. Háztartási/ egyéni költségvetés 3. Takarékos- kodás	Csoportmunkán alapuló gyakorlatias képzés, szituációs feladatok, esettanulmányok	2-5 nap	47,44% van, de nyilvánosan nem érhető el; 41,03%-nál van, weblapon elérhető; 11,5% nincs	73,08% van, nem érhető el; 15,40% van, elérhető; 11,54% nincs	69% méri	79% nem minőségbiztosított, nem akkreditált; 10% minőségbiztosított; 7% minőség-biztosított és akkreditált;
Egyéb vállalko- zások	11 064 42%	Résztvevői befizetés (76,9%); Nem használnak közpénzt	1. Pénzügyi ismeretek 2. Pénzügyi döntések 3. Pénzügyi kockázatok	1. Pénzügyi önismeret 2. Takarékos- kodás 3. Pénzügyi sérülékenység és védekezés	Hagyományos tanítás, előadás	Több, mint 5 nap	38,46% nem áll rendelkezésre; 38,46% van, nem érhető el; 23,08% van, elérhető	53,85% nincs; 46,15%-nál van, de nyilvános nem érhető el	50% méri	75% nem minőségbiztosított és nem akkreditált; 25% minőségbiztosított

A szervezettípusok szerinti áttekintés azt mutatja, hogy jelentős eltérés van mind az elérték száma, mind a képzések tartalma tekintetében, így a négyféle szervezettípus megkülönböztetése és külön-külön vizsgálata indokolt.

A nagy eléréssel rendelkező szervezetek érik el a képzésben résztvevő közoktatásban tanulók döntő hányadát, több, mint egymillió diákot. Képzéseik fókuszja a pénzügyi önismeret, a takarékoskodás és a hitelfelvétellel kapcsolatos ismeretek. Képzéseik időtartama rövid, jellemzően 3-4 óra. Többnyire alapítványi formában működnek, de állami szervezethez, pénzügyi intézményhez, vagy pénzügyi szövetséghez kapcsolódnak. Jellemző rájuk, hogy saját forrást és közpénzt egyaránt használnak. Működésük szorosan kapcsolódik a hazai iskolarendszerhez. Képzéseik tematikája, illetve tananyaga mintegy 50 százalékban nincs, vagy nem elérhető nyilvánosan.

A pénzügyi intézmények képzései elhanyagolható számú résztvevőt érnek el, a résztvevők közel csaknem fele felnőtt. Jelentős hangsúlyt kapnak képzéseiken a banki szolgáltatások. Képzéseik meglehetősen rövidek. Működésüket saját forrásból finanszírozzák. Tananyagaik többnyire elérhetőek, de nem minőségbiztosítottak.

A non profit szervezetek képzései leggyakrabban közpénzből valósulnak meg. Az ő képzéseiken legmagasabb a felnőttek aránya. A képzések időtartama 2-5 nap. Fő profiljuk a pénzügyi tudatosság fejlesztéséhez kapcsolódik. A tematikáik és tananyagaik többnyire nem elérhetőek és nem minőségbiztosítottak.

Az egyéb vállalkozások képzései többségében felnőtteknek szólnak, és itt jelenik meg hangsúlyosan a résztvevői befizetés. A képzések kimondottan hosszúak, jellemzően több mint öt naposak. Ezek a képzések, ahol megjelenik a pénzügyi sérülékenység és védekezés témaköre. A képzésekhez jellemzően nem kapcsolódik tananyag. Tekintettel azonban arra, hogy a képzéseket többnyire maguk a résztvevők finanszírozzák, a leginkább rászoruló rétegekhez ezek a képzések nehezen jutnak el.

A kutatás eredménye a hipotézisünket igazolta.

Az elért célcsoportokon túl az egyes szervezettípusok által biztosított képzések jellemző témaköreiket és módszereiket tekintve is jelentős eltéréseket mutatnak, ugyanakkor minőségbiztosítottságuk hasonlóan alacsony.

6. KÖVETKEZTETÉSEK

Nőtt a képzési volumen - továbbra is felülreprezentáltak a fiatalok

A kutatási eredmények alapján a képzéseken több mint egymillió háromszázezer felnőtt és fiatal vett részt, míg a 2016-os adatfelvétel szerint a képzésben részesülők száma még nem érte el a félmillió főt. 2020-ra negyven százalékkal nőtt a képzést folytató szervezetek száma, megháromszorozódott a lefolytatott képzési programok mennyisége is. Fontos eredmény, hogy a pénzügyi kultúrával kapcsolatos ismeretek egyre több emberhez jutnak el. A képzésekben továbbra is jelentősen felülreprezentáltak az iskoláskorúak. Ez - egyebek mellett - minden bizonnyal arra vezethető vissza, hogy egyszerűbb a képzéseket az iskolai, tantermi keretek között tanuló csoportokhoz eljuttatni. A képzésekben továbbra is meghatározó a közpénz jelenléte, a programok több mint negyven százaléka különböző mértékben közpénzből valósult meg és ezek a képzések érték el az összes résztvevő hetven százalékát.

A speciális csoportok igényei háttérbe szorulnak

A szakirodalom is rámutat, hogy az ismeretátadás akkor eredményes, ha a képzés a célcsoportok igényeire szabott módon történik. A korábbiaknál több program szól a pénzügyileg sérülékeny csoportoknak, azonban a felnőtteknek szóló képzések java része továbbra sem veszi figyelembe a célcsoportok jövedelmi helyzetét, társadalmi háttérét. Ennek következtében munkanélküliek, nyugdíjasok, és vállalkozók, a háztartásokhoz képest alacsony számban jutnak a pénzügyi kultúrát fejlesztő edukációhoz. A képzéseknek ugyanakkor egy jelentős célcsoportja maga is oktató, ezen képzések így multiplikátor hatást fejthetnek ki.

A képzések a takarékosagra fókuszálnak, a jövedelem megtermelésére kevésbé

A képzések továbbra is elsősorban a jövedelem tudatos elköltésével kapcsolatos ismeretekre fókuszálnak (takarékoság, egyéni, háztartási költségvetés). A jövedelem megtermelésével kapcsolatos ismeretek 2016-hoz képest is kisebb súllyal jelentek meg - jellemzően inkább a vállalkozóknak szánt képzések térnek ki a vállalkozással, befektetéssel, tőkepiaci részvétellel kapcsolatos ismeretekre. Ez arra utal, hogy a képzések szervezőinek szeme előtt elsősorban a „munkavállaló” a „bérből élő” személy képe lebeg és kevésbé fordítanak figyelmet arra, hogy agilis, vállalkozó felfogású állampolgárokat is képezzenek.

Előrelépés a pénzügyi önismeret oktatásában

Emellett kis mértékben színesedtek és gazdagodtak a képzések céljai, témakörei. Gyakrabban fordulnak elő a személyes pénzügyi magatartás formálására alkalmas ismeretek: pénzügyi önismeret, attitűdök pénzügyi személyiség ismerete, egyéni pénzügyi döntések. Ez azért fontos, mert a közoktatásban, például a történelem és matematika tantárgyi oktatásába ágyazott pénzügyi ismeretek inkább makro léptékűek (államháztartás, államcsőd, kamatszámítás). Ezen ismeretek nem adnak választ a háztartásokat, egyéneket közvetlenül érintő pénzügyi kihívásokra, a pénzügyi tudatosság és a tervezés egyes kérdéseire, ezért önmagukban nem elegendőek arra, hogy a személyes pénzügyi döntéseket, magatartást alakítsák.

Az időskori tartalékolási stratégiák fontos témaköre a képzéseknek

Hazánkban az elkövetkező évtizedekben az aktivitási ráta romlani fog, amely fokozott terhet jelent a nyugdíjfinanszírozás számára, az államilag garantált nyugellátás rendszerében a nyugdíjasok számára a kívánt életszínvonal megtartása kihívást jelenthet. A nyugdíjrendszer fenntarthatóságának

biztosításában ezért fontos szerepet játszhat a szemléletformálás az öngondoskodás kultúrájának megerősítése is. A képzésben résztvevők hetven százaléka a nyugdíjas korra vonatkozó pénzügyi stratégia témáját jelentős, vagy közepes súllyal tanulta. Ez azt mutatja, hogy a képző szervezetek felismerték, hogy fontos cél a lakosság öngondoskodási kultúrájának erősítése, az ezt szolgáló ismeretek átadása.

Az online és a helyzetgyakorlatokra épülő oktatási forma elterjedtebb

A technológiai innovációk térnyerésével és részben minden bizonnyal a pandémiás helyzet miatt is közel kétszeresére nőtt az online, digitális tudásterjesztést is alkalmazó képzés aránya a legutóbbi felmérés óta. Ennek hátterében az is állhat, hogy a webes oktatás jellemzően alacsonyabb költségigénnyel valósítható meg. A hagyományos oktatási módszerek használata mellett a szituációs feladatokra, helyzetgyakorlatokra épülő oktatási megoldások kerültek előtérbe 2020-ban. Utóbbi oktatási forma különösen alkalmas arra, hogy ne csupán ismereteket közöljön, de mentalitást és attitűdöt, a pénzügyi személyiséget is formálja.

Nőtt a képzések átlagos időtartama – csökkent a témakörök száma

A 2016. évi felmérés kritikusan állapította meg, hogy a képzések időtartama rövid, jellemzően 1-4 órás. A korábbi kutatáshoz képest egyértelműen nőtt a több napos és a több, mint egyhetes időtartamú képzések aránya. Ugyanakkor az összes pénzügyi kultúra képzésben részt vettek hatvan százaléka még mindig csupán 3-4 órás képzésekben részesült. A rövid képzések alkalmasak lehetnek ugyan egyes ismeretek átadására és a figyelemfelhívásra, azonban a pénzügyi magatartás, pénzügyi viselkedés, az attitűdök alakítása ilyen keretek között optimálisan nem valósulhat meg. A 2016-os kutatási jelentés rámutatott arra is, hogy nem szolgálja a képzések színvonalát, hogy a rövid képzések nagy mennyiségű témakört érintenek – sőt többet, mint a hosszú időtartamú képzések. Előrelépés - egyben a korábbi kutatási jelentés eredményeinek hasznosulását mutatja - hogy a képző szervezetek 2020-ban már átlagosan kevesebb témakörrel számoltak be, ez jobban biztosíthatja azt, hogy az ismereteket alaposabban feldolgozza egy-egy képzés.

Nem javult a képzések minőségbiztosítottasága

A tananyag, valamint a képzés célját, didaktikai felépítését meghatározó tematika, minden pedagógiai program fontos eleme. Segíti az ismeretek eredményes átadását, meghatározza az elérendő tudásszintet, ezen keresztül nyomon követhetővé teszi a résztvevők előrehaladását, mérhetővé teszi a képzés eredményességét. Különösen fontos, hogy a képzések elérhető, minőségbiztosított tananyagra épüljenek. Mivel a tananyag rendelkezik szerzőkkel, van, aki felelősséget vállaljon a tananyag minőségért, az írott tananyag lektorálható, akkreditálható.

2016-ról 2020-ra nem javult érdemben a képzési tematikák és a tananyagok rendelkezésre állása, az akkreditált oktatási anyagok használata. Tananyag a képzések ötödében egyáltalán nincs, a képzések eredményességének mérése bár kis mértékben nőtt, de még így is csak a képzések alig több, mint tíz százalékára jellemző.

Ez különösen annak fényében aggályos, hogy míg 2016-ban nem álltak széleskörűen rendelkezésre akkreditált tananyagok, addig mára az ezzel kapcsolatos oktatási segédanyagok, tankönyvek jelentős számban elérhetőek. Az, hogy a képzések a képző intézmények válaszai alapján nem tananyag alapján folynak ellentmondásban van azzal is, hogy 2016-óta jelentősen bővült az online képzések aránya. Ezen képzések esetében általában előre rögzített tartalmak (olvasókönyvek, multimédiás tartalmak, interaktív játékok) segítik az ismeretek elsajátítását. Kérdéses, hogy tananyagok és tematika hiányában, hogyan biztosított a pénzügyi kultúra képzések minősége, megvannak-e az eredményesség mérésének alapvető szakmai feltételei.

A közpénzzel is gazdálkodó szervezetek képzéseivel szemben fokozott követelmény, hogy mérjék a képzések eredményességét és a képzési anyag minőségbiztosításának alapvető követelményei érvényesüljenek. A kutatás eredményei alapján a közpénzből is gazdálkodó szervezetek képzéseinek minőségbiztosítottsága nem lényegesen jobb, mint a többi képzésé, azzal együtt, hogy a közpénzt felhasználó szervezetek jóval nagyobb arányban folytatnak olyan képzéseket, amelyekben elérhető akkreditált tananyag és az oktató előzetes felkészítésben részesült.

A kutatás eredményei felhívják a figyelmet arra, hogy indokolt a képzések minőségét szavatoló szakmai garanciák megerősítése. A közpénzt is felhasználó szervezetek esetében ezen szakmai garanciák meglétét pedig a finanszírozásban résztvevő állami szervnek indokolt számon kérnie, mind a pályázati eljárások, mind a programok megvalósulásának ellenőrzése során.

A képzések túlnyomó többségét a nagy eléréssel rendelkező szervezetek nyújtják

A képzést végző szervezetek közül az úgynevezett nagy eléréssel rendelkezők képzik a résztvevők túlnyomó többségét, ezen belül a közoktatásban tanulók döntő hányadát, több, mint egymillió diákot. Képzéseik rövidek, 3-4 órák. A pénzügyi képzéseik, rövidek és elhanyagolható számú résztvevőt érnek el, képzéseikben hangsúlyosan jelennek meg a banki szolgáltatások. A non profit szervezetek képzéseit többnyire felnőtteknek szólnak, és 2-5 nap hosszúak, illetve gyakrabban közpénzből valósulnak meg. Fő profiljuk a pénzügyi tudatosság fejlesztése. Az egyéb vállalkozások képzéseinél jelenik meg hangsúlyosan a résztvevői befizetés. A képzéseik hosszúak. Náluk megjelenik a pénzügyi sérülékenység és védekezés témaköre. Képzéseket azonban jórészt maguk a résztvevők finanszírozzák, a leginkább rászoruló rétegekhez ezek a képzések nemigen jutnak el.

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56-80.

Béres Dániel – Huzdik Katalin (2012): A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten, In: *Pénzügyi Szemle* 2012/4., https://www.asz.hu/storage/files/files/penzugyiszemle/2012/322_336_beres_huzdik.pdf?download=true (letöltve: 2020. 05. 07)

Bernheim, B., Garrett D, Maki D (2001): Education and saving: The long-term effects of high school financial curriculum mandates. *Journal of public Economics* 80(3): 435–465.

Carlson, E. (2020): An Analysis of the Relationships Between State Mandates for Financial Education and Young Adults' Financial Literacy and Financial Capability.

Czeglédi, Cs., Marosné, K. Zs., Kollár, P. (2016): A vállalkozói ismeretek oktatásának helyzete a magyar felsőoktatásban. *Polgári Szemle*, 12, 1-3.

Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület (2019): Econventio-teszt 2019 – Középiskolások eredményei, <http://www.econventio.hu/#hirek/2020-03-01/2019-es-kutatasi-eredmenyek> (letöltve: 2020. 08. 25.)

Hilgert, M., Hogarth, J., Beverly, S. (2003) Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin* 89(7): 309–322.

Jakovác Katalin (2016): A pénzügyi kultúra fejlesztés nemzeti stratégiái: tapasztalatok és tanulságok, *Pénzügyi Szemle online*, 2016. június 6. <https://www.penzugyiszemle.hu/tanulmanyok-eloadasok/a-penzugyi-kultura-fejleszt-es-nemzeti-strategiai-tapasztalatok-es-tanulsagok> (letöltve: 2020. 06. 03)

Kovács Péter – Sági Ákos – Árvai Dávid (2016): Econventio-teszt 2016 – Középiskolások pénzügyi kultúrája, <http://www.econventio.hu/#hirek/2016-12-14/econventio-teszt-2016-os-kutatasi-eredmenyei> (letöltve: 2020. 08. 25.)

Lusardi, A., Mitchell, O. (2014): The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature* 52(1): 5–44.

MNB (2020a): A nemzetgazdaság negyedéves pénzügyi számlái – Pénzügyi eszközök és kötelezettségek állománya, mrd Ft – Konszolidált állományok, időszak végén, <https://www.mnb.hu/letoltes/pszisalko-hu-1.xlsx> (letöltve: 2020. 05.13)

MNB (2020b): A forgalomban lévő bankjegy és érme mennyiség <https://www.mnb.hu/letoltes/forgalomban-levo-bankjegy-es-erme-mennyiseg-10.xls> (letöltve: 2020. 06.26)

NAV (2018): A kezdő vállalkozások támogatása, a mentorálás – 2018.06.07, <https://www.nav.gov.hu/nav/mentorálás> (letöltve: 2020. 08.28)

Németh Erzsébet (2017): Pénzügyi kultúra képzések: felmérés és diagnózis, In: *Új Pedagógiai Szemle*, 2017/7-8., <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/penzugyi-kultur-at-fejleszt-to-kepzesek-felmeres-es-diagnozis#main-content> (letöltve: 2020. 06. 03)

Németh, E., Zsótér, B., és Béres, D. (2020): A pénzügyi sérülékenység jellemzői a magyar lakosság körében az OECD 2018-as adatainak tükrében. *Pénzügyi Szemle*, 65(2), 281-308.

Ország Gáborné – Kosztopulosz Andreász – Kovács Péter (2015): Dél-alföldi kis- és középvállalkozások pénzügyi kultúrája, In: Gazdaság és Pénzügy 2015/2, <http://bankszovetseg.hu/Public/gep/2015/168-185%20Orszaguj.pdf> (letöltve: 2020. 06.26)

Országos Vállalkozói Mentorprogram (2020): Rövid ismertető, https://www.vallalkozztudatosan.hu/?page_id=270 (letöltve: 2020. 08.28)

OTP Bank Nyrt (2016): Fenntarthatósági jelentés, 2016, https://www.otpfenntarthatosag.hu/static/otpfenntarthatosag/download/OTP_Fenntarthatosagi_jelentes_2016.pdf

OTP Bank Nyrt (2017): Fenntarthatósági jelentés, 2017, https://www.otpfenntarthatosag.hu/static/otpfenntarthatosag/download/OTP_fenntarthatosagi_jelentes_2017.pdf

OTP Bank Nyrt (2018): Fenntarthatósági jelentés, 2018, https://www.otpfenntarthatosag.hu/static/otpfenntarthatosag/download/OTP_Csoport_Fenntarthatosagi_jelentes_2018.pdf

OTP Bank Nyrt (2019a): Fenntarthatósági jelentés, 2019, https://www.otpfenntarthatosag.hu/static/otpfenntarthatosag/download/OTP_Csoport_Fenntarthatosagi_jelentes_2019_v2.pdf

OTP Bank Nyrt. (2019b): továbbra is a készpénz bővületében élnek a magyarok - https://www.otpbank.hu/portal/hu/Hirek/Ongondoskodasi_Index_2019 (letöltve: 2020. 05. 13)

Pénziránytű Alapítvány (2020): A pénzügyi tudatosság fejlesztése segíti a családok anyagi biztonságát is – Sajtóközlemény 2020.06.05 <https://www.penziranytu.hu/penzugyi-tudatossag-fejlesztese-segiti-csaladok-anyagi-biztonsagat> (letöltve: 2020. 07.02)

Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája – Okosan a pénzzel (2017), <https://www.kormany.hu/download/5/39/21000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20fejleszt%C3%A9s%C3%A9nek%20strat%C3%A9gi%C3%A1ja.pdf> letöltve: 2020. 06.26)

Stango, V., Zinman, J. (2007): Fuzzy math and red ink: When the opportunity cost of consumption is not what it seems, Working Paper, Dartmouth College.

Stefkovic Ádám (2018): Még mindig „sok van a párna alatt” – A pénzügyi tudatosság mintázatai Magyarországon, In: Biztosítás és Kockázat V. évfolyam 4. szám <https://mabisz.hu/wp-content/uploads/2018/08/biztositas-es-kockazat-5-evf-4-szam-6-cikk.pdf> (letöltve: 2020. 06. 03)

Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011): Financial literacy and stock market participation. Journal of Financial Economics, 101(2), 449-472.

8. MELLÉKLETEK

1. táblázat: Képzések számának és az elértékek alakulása

	Képzések száma	Átlagosan elérték száma	Minimum	Maximum
Közoktatásban tanulóknak is szóló képzések	39	42 644	29	686 620
Kizárólag más célcsoportoknak szóló képzések	75	8 684	95	106 280
Összesen	114	20 302	29	686 620

2. táblázat: Képzések időtartama a célcsoportok függvényében

	Képzések időtartama a célcsoportok függvényében			
		Közoktatásban tanulóknak szóló képzések	Más célcsoportoknak szóló képzések	Összesen
1-4 óra	N	17	13	30
	%	40,5%	17,3%	25,6%
4 óránál hosszabb	N	25	62	87
	%	59,5%	82,7%	74,4%
Összesen	N	42	75	117
	%	100,0%	100,0%	100%

3. táblázat: Oktatók szakképzettsége a képzési programok célcsoportjainak függvényében

	Oktatók szakképzettsége a képzési programok célcsoportjainak függvényében			
		Nincs közgazdász/pénzügyi végzettsége	Van közgazdász/pénzügyi végzettsége	Összesen
Felnőtteknek is szóló képzési programok	N	25	65	90
	%	28%	72%	10%
Kizárólag más célcsoportnak szóló képzések	N	7	25	32
	%	22%	78%	10%
Összesen	N	32	90	122
	%	26%	74%	10%

4. táblázat: Oktatók felkészítése a finanszírozás függvényében

		Szerveznek-e az oktatók részére felkészítést			
		Szerveznek felkészítést	Nem szerveznek felkészítést	Nem válaszoltak	Összesen
Közpénzt is felhasználó	N	32	19	3	54
	%	59%	35%	6%	100%
Közpénzt nem felhasználó	N	27	39	2	68
	%	40%	57%	3%	100%
Összesen	N	59	58	5	122
	%	48%	48%	4%	100%

5. táblázat: Tapasztalatok felhasználása – a közpénzt felhasználó és a nem felhasználó képzések függvényében

		Tapasztalatok felhasználása		
		Felhasználásra kerülnek	Nem kerülnek felhasználásra	Összesen
Felhasznál közpénzt	N	51	4	55
	%	93%	7%	100%
Nem használ fel közpénzt	N	56	11	67
	%	84%	16%	100%
Összesen	N	107	15	122
	%	88%	12%	100%

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

1052 Budapest, Apáczai Cs. J. u. 10. | 1364 Budapest 4. Pf. 54

TEL: +36 1 484 9100

email: szamvevoszek@asz.hu

web: www.asz.hu | www.aszhirportal.hu